

Lallin laiturilla

Köyliönjärven kulttuurimaiseman hoitosuunnitelma

NIINA UUSI-SEPPÄ

Lallin laitumilla

Köyliönjärven kulttuurimaiseman hoitosuunnitelma

NIINA UUSI-SEPPÄ

RAPORTTEJA 16 | 2021

Lallin laitumilla

Köyliönjärven kulttuurimaiseman hoitosuunnitelma

Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Taitto: Kaija Joki-Sipilä

Kansikuva: Jaakko Ojala

Muut kuvat: Niina Uusi-Seppä, ellei toisin mainita

Kartat: Maanmittauslaitoksen kartta-aineisto, Varsinais-Suomen ELY-keskus 2018.

Painotalo: Punamusta Oy

ISBN 978-952-314-919-9 (painettu)

ISBN 978-952-314-920-5 (PDF)

ISSN 2242-2846

ISSN 2242-2846 (painettu)

ISSN 2242-2854 (verkkojulkaisu)

URN:ISBN:978-952-314-920-5

www.doria.fi/ely-keskus

Sisältö

1 Johdanto	1
Vuorovaikutteista suunnittelua	2
2 Köyliönjärven maisema.....	5
Sijainti	5
Maisemamaakunta ja -seutu.....	5
2.1 Luonnonpiirteet.....	5
Maa- ja kallioperä	5
Vesistöt ja ranta-alueet	5
Ilmasto	6
Kasvillisuus ja eläimistö	6
2.2 Kulttuurimaiseman kehitys	9
Köyliön muinaisuudesta.....	11
Köyliön rakennusperintö kertoo kartanoiden ja torppien historiasta.....	14
Perinteisen maatalouden muovaamat perinnebiotoopit	18
2.3 Köyliönjärven maiseman erityispiirteet	19
3 Maisemanhoidon lähtökohdat.....	21
Asukkaat arvostavat kotiseutuaan	21
3.1 Kulttuurimaiseman suojelu perustuu lainsäädäntöön.....	23
Satakunnan maakuntakaava	24
Aluetta koskevat yleis- ja asemakaavat	28
3.2 Aluetta koskevat selvitykset, inventoinnit sekä hoito- ja käyttösuunnitelmat.....	32
3.3 Kyläieroksilla ja kyselyissä esiin tulleet kehittämis ehdotukset kylittäin	34
Kankaanpää	34
Yttälä.....	39
Ristola.....	44
Kepola	48
Tuiskula	52
4 Maisemanhoitosuositukset.....	56
4.1 Maankäytön suunnittelu ja täydennysrakentaminen	57
4.2 Rakennusperinnön hoito	60
4.3 Muinaisjäännösten hoito	62
Museoviraston aiemmin hoitamat muinaisjäännöskohteet ja niiden hoitotavoitteet	63
4.4 Perinnemaiseman hoito.....	65
Maiseman raivauksesta	66
Laidunnuksesta	66
4.5 Metsänhoito arvokkaalla maisema-alueella.....	67
4.6 Köyliönjärven tila ja kunnostustoimet	69
Vesistönhoitotoimet ja maisema	69
4.7 Haitalliset vieraslajit.....	71
Vieraslajien torjunta	72
4.8 Maisemassa on mahdollisuuksia.....	75

5 Maisemanhoidon toteutus- ja rahoitusmahdollisuuksia.....	77
5.1 Suunnitelmallista maisemanhoitoa	78
5.2 Avustuksia kulttuurimaiseman hoitoon	80
5.3 Maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoito	81
5.4 Maisemanhoitoalueen perustaminen	83
5.5 Suunnitelman vaikutukset Natura-alueisiin	83
 Kirjallisuutta.....	 85

1 Johdanto

Suomessa on tällä hetkellä 156 valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta, jotka on nimetty valtioneuvoston periaatepäätöksellä vuonna 1995. Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue on kulttuuri- ja luonnontekijöiden muodostama erityisen kaunis, eheä ja koko Suomen maaseudun kulttuurimaisemia edustava kokonaisuus. Säkylän Köyliönjärven kulttuurimaisema on yksi Satakunnan viidestä valtakunnallisesti arvokkaasta maisema-alueesta. Muita alueita ovat Ahlaisten kulttuurimaisema, Kokemäenjokilaakson viljelymaisema, Vihteljärvi-Niemenkylä ja Yyteri. Piispa Henrikin ja Lallin ansiosta Köyliönjärvellä on erityisen suuri historiallinen arvo, minkä vuoksi se on nimetty myös yhdeksi maamme kansallismaisemista. Vuonna 1994 valittiin 27 erityisen merkittävää kansallismaisemaa Suomen 75-vuotisjuhlavuoden kunniaksi. Köyliönjärven kulttuurimaisema on sekä historiallisesti että maisemallisesti arvokas kokonaisuus, jota on asuttu yhtäjaksoisesti rautakaudelta asti.

Maaseudun kulttuurimaisemaa voidaan suojella vain sen hoidosta huolehtimalla. Pääosa kulttuurimaiseman hoidosta tapahtuu viljelijän työnä normaalin maatalouden yhteydessä, sekä olemassa olevaa rakennuskantaa asumalla ja ylläpitämällä. Maaseudun kulttuurimaiseman säilymisen keskeinen edellytys on maaseudun pysyminen asuttuna ja elinvoimaisena. Maisema on tärkeä osa ihmisten elämänlaatua, parhaimmillaan se edistää hyvinvointia ja lujittaa paikallisidentiteettiä. Maisema on myös tärkeä vetovoimatekijä, joka houkuttelee niin matkailijoita kuin vakituksia asukkaitakin.

Maisemanhoitosuunnitelman tarkoituksena on tarjota tietoa maiseman arvoista ja erityispiirteistä ja niiden vaalimisesta. Suunnitelmaan on koottu eri lähteistä ohjeita maisemanhoidon hyvistä käytännöistä ja hoitoon saatavista rahoitusmahdollisuuksista. Tärkeimpänä tavoitteena on innostaa paikallisia toimijoita tekemään yhdessä maisemanhoitotyötä. Suunnitelman teko liittyy ympäristöministeriön rahoittamaan Maisemanhoitoalue Satakuntaan –hankkeeseen, jossa selvitettiin mahdollisuutta perustaa Satakuntaan luonnonsuojelulain mukainen maisemanhoitoalue. Selvityskohteeksi valittiin Köyliönjärven kulttuurimaisema, jonka vahvuutena on maisemallisten ja historiallisten arvojen ohella vahva kotiseutuhenki ja aktiiviset yhdistykset, joilla on vankka kokemus maisemanhoitotöistä, talkoista ja hanketoiminnasta. Maisemanhoitoaluetta ei nyt perustettu, mutta valmistelutyön yhteydessä laadittua maisemanhoitosuunnitelmaa voi silti jokainen hyödyntää oman mielenkiintonsa mukaan.

Suunnitelman on laatinut maisemantutkija FM, rakennuskonservaattori AMK Niina Uusi-Seppä Satakunnan Museosta. Suunnittelutyössä on ollut mukana yhteistyöryhmä, jossa oli edustajia Varsinais-Suomen ELY-keskuksesta, Satakuntaliitosta, Satakunnan Museosta, MTK Satakunnasta, Suomen Metsäkeskuksesta, Pro Agria Länsi-Suomesta, Pyhäjärvi-instituutista, Turun yliopistosta, Säkylän kunnasta, Köyliö-seurasta, Kankaanpään, Yttilän ja Ristolan kyläyhdistyksistä ja Köyliön Vanhakartanosta.

Suunnitelmaa varten ei ole tehty erillisiä selvityksiä tai inventointeja, vaan työssä on hyödynnetty aiemmin julkaistuja raportteja kuten Jenny Alatalon ja Marie Nymanin laatimaa arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointia vuodelta 2014, Sami Männistön Köyliön vanhaa rakennuskantaa koskevaa inventointia vuodelta 2004 sekä Heli Jutilan, Juha Pykälän ja Leena Lehtomaan Satakunnan perinnemaisemat -inventointia vuodelta 1996. Tarkempi lähdeluettelo on raportin lopussa.

Vuorovaikutteista suunnittelua

Maisemanhoidon suunnittelutyössä paikalliset asukkaat ovat keskeisessä asemassa. Köyliönjärven ympäristössä toimivilla yhdistyksillä on oma yhteistyötoimikunta, joka kutsuttiin koolle Yttilän koululle 2.3.2017. Aloitustilaisuudessa esiteltiin hanketta ja tiedusteltiin yhdistysten kiinnostusta maisemanhoitoa kohtaan. Koska kiinnostusta oli, hanketta päätettiin jatkaa ja tilaisuudessa valittiin paikalliset edustajat yhteistyöryhmään. Laajalle yleisölle järjestettiin tiedotustilaisuus Köyliön vanhalla meijerillä 12.4.2017. Tilaisuudessa kerrottiin maiseman arvoista ja maisemanhoitoalueen perustamisen mahdollisuudesta, sekä esiteltiin maaseutumaiseman hoitoon myönnettäviä tukimahdollisuuksia. Samalla julkaistiin kyselylomake Köyliönjärven maisema-alueen arvoista ja kehittämistarpeista, karttapohjainen maisemakysely internetissä ja blogisivusto tiedotusta varten. Kesän ajan Yttilän koululla ja Villa Linturissa oli tiedote, kyselylomake ja palautelaatikko. Tiedotuksessa hyödynnettiin paikallislehtiä ja I love Köyliönjärvi -facebook-ryhmää, jolla oli noin 1000 seuraajaa. Paikallislehti Alasatakunta julkaisi hankkeesta ainakin kolme juttua.

Kesän 2017 aikana tehtiin kyläyhdistysten suunnittelemaa kyläkerroksia, joilla tutustuttiin yleisiin alueisiin ja pohdittiin niiden hoitotarpeita. Kierroksilla suunniteltiin myös erilaisia polkuverkostoja ja retkeilyreittejä. Kyläkerros järjestettiin Kankaanpäässä, Yttilässä, Ristolassa, Kepolassa ja Tuiskulassa. Kyläkerrosten jälkeen järjestettiin vielä suunnittelupalaveri kartan ääressä Tuiskulassa ja Yttilässä. Kesän aikana työstettyä hoito- ja käyttösuunnitelmaa esiteltiin Lallin koululla lokakuussa. Tilaisuudessa kuultiin myös ympäristöministeriön, Köyliö-seuran ja MTK Köyliön puheenvuorot. Mahdollisimman laajan osallistumisen mahdollistamiseksi Köyliönjärven maisema-alueen hoito- ja käyttösuunnitelmaluonnos asetettiin marraskuussa 2017 Säkylän kunnan sivuille nähtäville ja kommentoitavaksi. Hankkeen aikataulu oli tiivis, eivätkä kaikki kiinnostuneet välttämättä päässeet mukaan suunnitteluprosessiin kesän aikana, joten palautetta haluttiin kerätä myös tällä tavoin. Palautteen perusteella suunnitelmaan tehtiin vielä joitain lisäyksiä ja tarkennuksia tammi-helmikuussa 2018.

Maisemanhoidon tarpeista keskusteltiin keväällä 2017 Köyliön meijerillä. Kuva: Samuli Vahteristo.

Tuiskulan kyläkävelylle osallistuivat myös maisemanhoidosta huolehtivat lampaat.

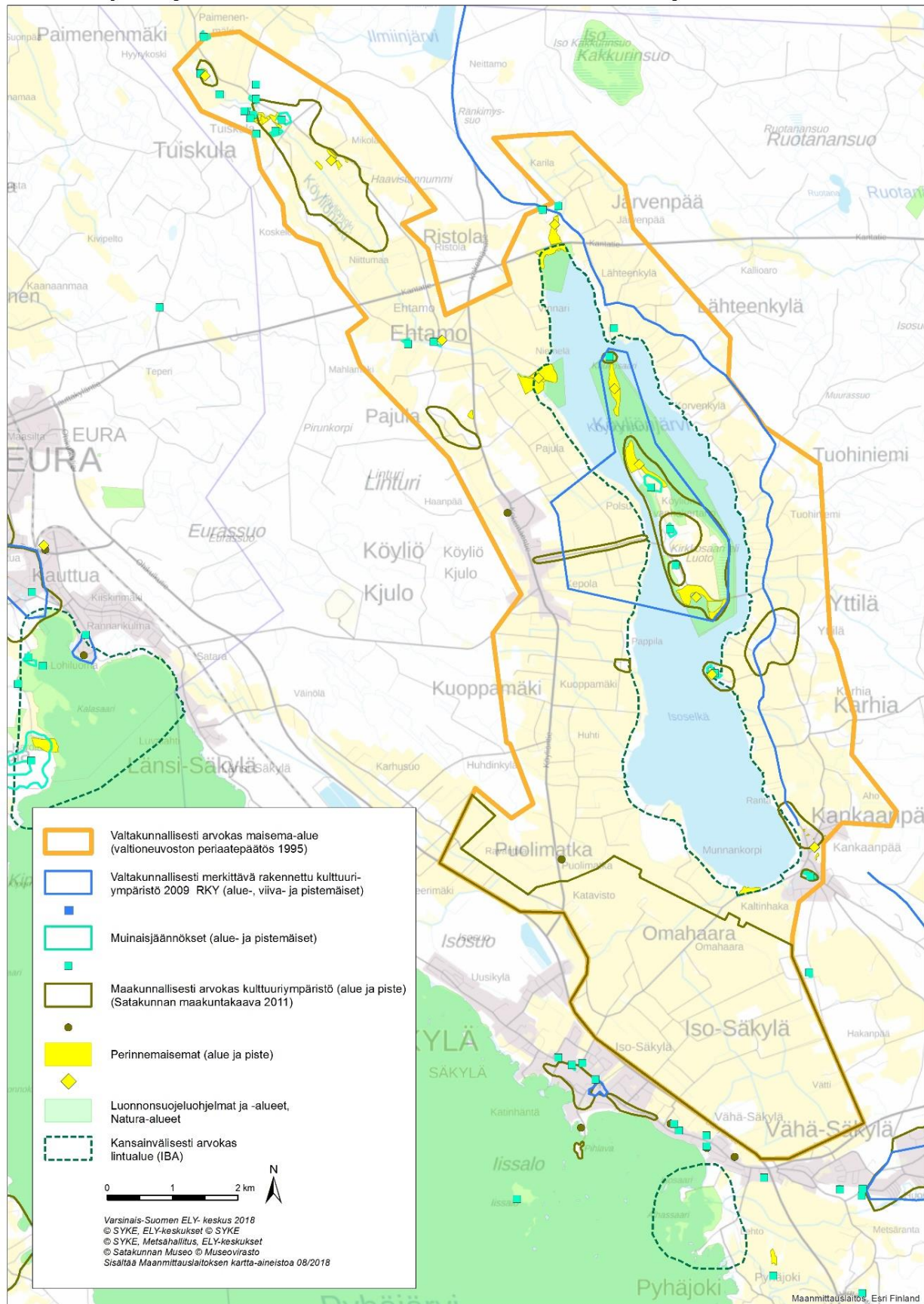
Ympäristöministeriö myönsi Köyliönjärven maisemanhoitoalueen suunnittelutyölle lisärahoituksen, jonka turvin työtä jatkettiin vuonna 2018. Keväällä järjestettiin Satakunnan Museon ja Varsinais-Suomen ELY:n yhteinen rakennusperinnön hoidon teemailta Köyliön meijerillä. Aiheina olivat mm. suositeltavat korjausmateriaalit ja -menetelmät sekä rakennusperinnön hoidon avustukset. Teemaillalle oli selvästi tarvetta, koska tilaisuudessa oli 50 osallistujaa. Kesäkuun alussa järjestettiin Pyhäjärvi-instituutin HOLA-lake -hankkeen kanssa vieraslaji- ja vesikasvillisuusilta Tuiskulan seuratalolla. Illan aiheina olivat mm. jättipalsamin poisto ja ruovikoiden niitto, joista hankkeen aikana keskusteltiin paljon. Säkylän kunnan kanssa järjestettiin erityisesti yrityksille suunnattu Tunnista maiseman mahdollisuudet -pienoisseminaari syyskuussa 2018. Seminaarissa esiteltiin maiseman tuotteistamista ja matkailun mahdollisuuksia. Elintarvikeyhtiö Apetitin edustaja kertoi, miten heidän yrityksensä hyödyntää maisemaa markkinoinnissaan. Seminaarissa julkistettiin myös Satakunnan toinen Adoptoi monumentti -sopimus, kun Ristolán kyläyhdistys otti Kirkkokarin virallisesti hoitoonsa.

Kirkkokari on Köyliönjärvellä erityisen merkittävä kohde, jonka hoito herätti keskustelua erityisesti siitä, minkä verran saarella tulisi raivata puustoa. Elokuussa 2018 kartoitettiin puiden kuntoa, jotta mahdollisesti vaaralliset puut voidaan poistaa. Kirkkokari on sekä suojeltu muinaisjäänös, pyhiinvaelluskohde että osa Köyliönjärven Natura 2000 -aluetta, joten sille laadittiin erillinen hoitosuunnitelma tukemaan Ristolán kyläyhdistyksen arvokasta työtä kohteen ylläpitäjänä.

Yhteydenpito oli hankkeen aikana tiivistä Köyliö-seuran ja kyläyhdistysten kanssa, jotka osallistuivat tiedottamiseen ja tapahtumien järjestämiseen. Alueella on aktiivisia yhdistyksiä, jotka tekevät paljon talkootyötä, joten oli erityisen hienoa, että aikaa ja jaksamista riitti vielä yhteen uuteen hankkeeseen. Köyliö-seura on alueella keskeinen toimija, joka on tehnyt vuosien varrella merkittävää kotiseututyötä muun muassa julkaisemalla Köyliön historiaa ja maisemaa käsitteleviä kirjoja. Paikalliset yhdistykset tekevät jo nyt paljon maisemanhoitotyötä, minkä vuoksi tässä hankkeessa ei järjestetty erikseen omia talkoita. Sen sijaan keskusteltiin yhdistysten toiveista ja tarpeista, mietittiin rahoitusmahdollisuuksia ja annettiin neuvontaa.

Maaseutumaiseman hoidossa maatalouden harjoittamisella on keskeinen rooli, minkä vuoksi pidettiin tiivistä yhteyttä paikallisen MTK:n edustajiin. Maanviljelyn jatkuminen alueella on maiseman säilymisen edellytys. Myös Säkylän kunnan sitoutuminen alueen kehittämiseen on hoidon jatkuvuuden kannalta tärkeää.

Köyliönjärven kulttuurimaisema: Kulttuuri- ja luontoarvot

Kartta Köyliönjärven maisema-alueen arvoista. Teemakartta: Varsinais-Suomen ELY-keskus.

2 Köyliönjärven maisema

Sijainti

Köyliönjärven maisema-alue sijaitsee Säkylän kunnan alueella Satakunnassa. Köyliön kunta liittyi osaksi Säkylää vuoden 2016 alussa. Maisema-alue on pinta-alaltaan 7 308 ha ulottuen Säkylän laajoilta viljelyaukeilta Tuiskulan kylämaisemaan Köyliönjoen varrella. Köyliönjärven kulttuurimaiseman peruselementtinä on matalarantainen Köyliönjärvi, jota reunustavat laajat, alavat viljelykset sekä viljelyksiin rajoittuva nauhamainen asutus ja metsävyöhykkeet.

Maisemamaakunta ja -seutu

Suomi on jaettu vuonna 1992 ympäristöministeriön maisema-alueityöryhmän ehdotuksesta 10 maisemamaakuntaan ja ne jakautuvat edelleen 40 maisemaseutuun. Maisemamaakuntajako on tehty luonnonpiirteiden ja niiden vaihtelun sekä perinteisten maaseutumaisemassa ilmenevien kulttuuripiirteiden perusteella. Satakunta kuuluu suurimmaksi osaksi Lounaismaan maisemamaakuntaan, jossa viljelylle edullinen ilmasto, maaperä ja sijainti sekä hyvät liikenne yhteydet ovat luoneet edellytykset vauraalle ja tiiville asutukselle jo varhain.

Köyliönjärven maisema-alue kuuluu Ala-Satakunnan viljelyseutuun, jolle ovat tyypillisiä laaja-alaiset, yhtenäiset viljelytasangot, matalat metsäiset harjut ja hiekkakivessä olevat diabaasijuonteet. Alue on maastonmuodoiltaan hyvin tasaista. Seudun poikki kulkee Säkylänharjun–Kokemäenjokilaakson–Yterin mittava harjumuodostuma. Pääosa asutuksesta on keskittynyt viljavien savikoiden tuntumaan. Taajamien ulkopuolella asutus on ryhmittäytynyt melko väljästi, yleensä nauhamaisesti ja paikoin myös löyhähköiksi ryhmäkyliksi.

2.1 Luonnonpiirteet

Maa- ja kallioperä

Köyliönjärven kulttuurimaiseman kallioperä jakaantuu kahteen osakokonaisuuteen etelä-pohjoissuunnassa. Alueen läntinen puoli on hiekkakiveä. Itäisen puolen pohjoinen osa on kiillegneissia ja -liusketta ja eteläinen osa graniidi- ja kvartsiidioriittia. Maaperältään Köyliönjärven rannat ovat hienojakoista hiekkaa ja Köyliönjärven eteläosaan sijoittuva Säkylän peltoaukea savea. Pienemmät saviset alueet sijoittuvat Köyliönjärven rannoille Kirkkosaaren kummallekin puolelle. Maisema-alueen läpi kulkee etelä-pohjoissuunnassa karkeista maalajeista koostuva moreeninen selänne, joka kytkeytyy laajempaan harjujaksoon. Harju näkyy maisemassa Kankaanpään kylässä, Kirkkosaarella, Kaukosaarella ja järven koillisosassa. Turvealueita edustavat Rahkasuo ja Äijäsuu.

Vesistöt ja ranta-alueet

Geologisesti Köyliönjärvi on vajoama-allas, joille ovat tyypillisiä lahdettomat ja niemettömät rannat. Köyliönjärven pinta-ala on 12,5 km² ja sen valuma-alueen laajuus on 125 km². Köyliönjärven keskisyyvyys on 3 m ja suurin syvyys 12,8 m. Morfologialtaan järvi on pohjoiseteläsuunnassa kahteen osaan jakautunut matala allas. Järvessä on 5 saarta, joiden yhteenlaskettu pinta-ala on 146 ha. Järven keskellä olevat Kirkkosaari ja Kaukosaari ovat osa kaakko-luodesuunnassa kulkevaa harjujaksoa, joka kulkee Köyliönjärven halki. Järven luoteisosasta alkaa Köyliönjoki, joka laskee moreenikumpareiden välissä mutkitellen Tuiskulan kylän läpi ja yhtyy myöhemmin Eurajokeen. Jokeen on rakennettu pohjapato noin 1,6 kilometrin päähän järven luusuasta. Köyliönjärveen laskee kaikkiaan 26 ojaa, joista

suurimpia ovat eteläpäähän laskeva Ketelinoja ja pohjoispäähän laskeva Mustaoja. Mustaojaan on tehty laskeutusallas. Köyliönjärven pintaa on laskettu useaan otteeseen. Ranta-alueilla on tervaleppäluhtia ja -lehtoja sekä lähteisyyttä.

Kankaanpään kylässä on patoamalla aikaansaatu suuri lähdelampi. Kuninkaanlähteeksi kutsuttu lampi on saanut nimensä Kustaa III:n vierailtua paikalla vuonna 1775. Maisema-alueen läpi kulkeva harjujakso on merkittävä pohjaveden muodostumisalue. Yttilän Ottassa sijaitseva pohjavesialue on luokiteltu vedenhankintaa varten tärkeäksi pohjavesialueeksi (luokka I) ja Kirkkosaaren pohjavesialue vedenhankintaan soveltuvaksi alueeksi (luokka II).

Köyliönjärvi on matalarantainen. Kuva: Pentti Pere, Satakunnan Museo.

Ilmasto

Satakunnan ilmastoa luonnehtivat leuto talvi, vähälumisuus ja pitkä kasvukausi. Vuoden keskilämpötila on +4°C ja vuotuinen sademäärä 558 mm. Kasvukausi on Suomen oloissa pitkä, 170 - 175 vuorokautta. Alueella vallitsevat kaakkois-, etelä- ja lounaistuulet. Avoimet vesipinnat kuten Köyliönjärvi ja yhtenäiset metsäalueet tasaavat alueen lämpö- ja kosteusolosuhteita.

Kasvillisuus ja eläimistö

Säköylä sijoittuu pohjoiselle havumetsävyöhykkeelle. Vallitseva metsätyyppi alueella on mustikkatyyppin tuore kangas, jota on noin 45% metsäalasta. Seuraavaksi eniten on suometsää (18,5%) ja kuivahkoa kangasmetsää (17,6%).

Köyliönjärvi on matala ja runsasravinteinen järvi, joka on vähitellen rehevöitynyt, ja samalla järvestä on kehittynyt merkittävä vesilintualue. Järven pohjoispää ja Kirkkosaaren rannat ovat linnustollisesti merkittävää ruovikkoaluetta. Järven pohjois- ja keskiosa kuuluvat Natura 2000-verkostoon ja valtakunnalliseen lintuvesien suojeluohjelmaan. Alueella on tiedossa seitsemän Euroopan Unionin luontodirektiivin tarkoittamaa Natura 2000 -luontotyyppiä. Näistä merkittävimmät ovat luontaisesti runsasravinteiset järvet, lehdot, hakamaat ja kaskilaitumet sekä runsaslajiset kuivat ja tuoreet niityt. Köyliönjärvi on myös kansainvälisesti arvokas lintualue (IBA).

Köyliönjärven alueen linnusto on erittäin monipuolinen. Vesilintujen kannalta merkittävimmät alueet ovat järven pohjoispää, luusua ja Kirkkosaaren ruovikkoiset rannat, joilla myös paritiheydet ovat suurimmat. Alueella esiintyy vaate- liasta vesilintulajistoa kuten lapasorsa, punasotka ja heinätavi. Ranta- ja ruovikkolinnustoon kuuluvat muun muassa kaulushaikara, ruskosuohaukka, luhtahuitti ja kurki. Varsinkin muuttoaikoina alueella tavataan hanhia ja kahlaajia, muun muassa suokukkoja. Köyliönjärven etelä- ja länsipuolella sijaitsevat pellot ovat maakunnallisesti arvokkaita hanhien ja joutsenten muutonaikaisia levähdysalueita.

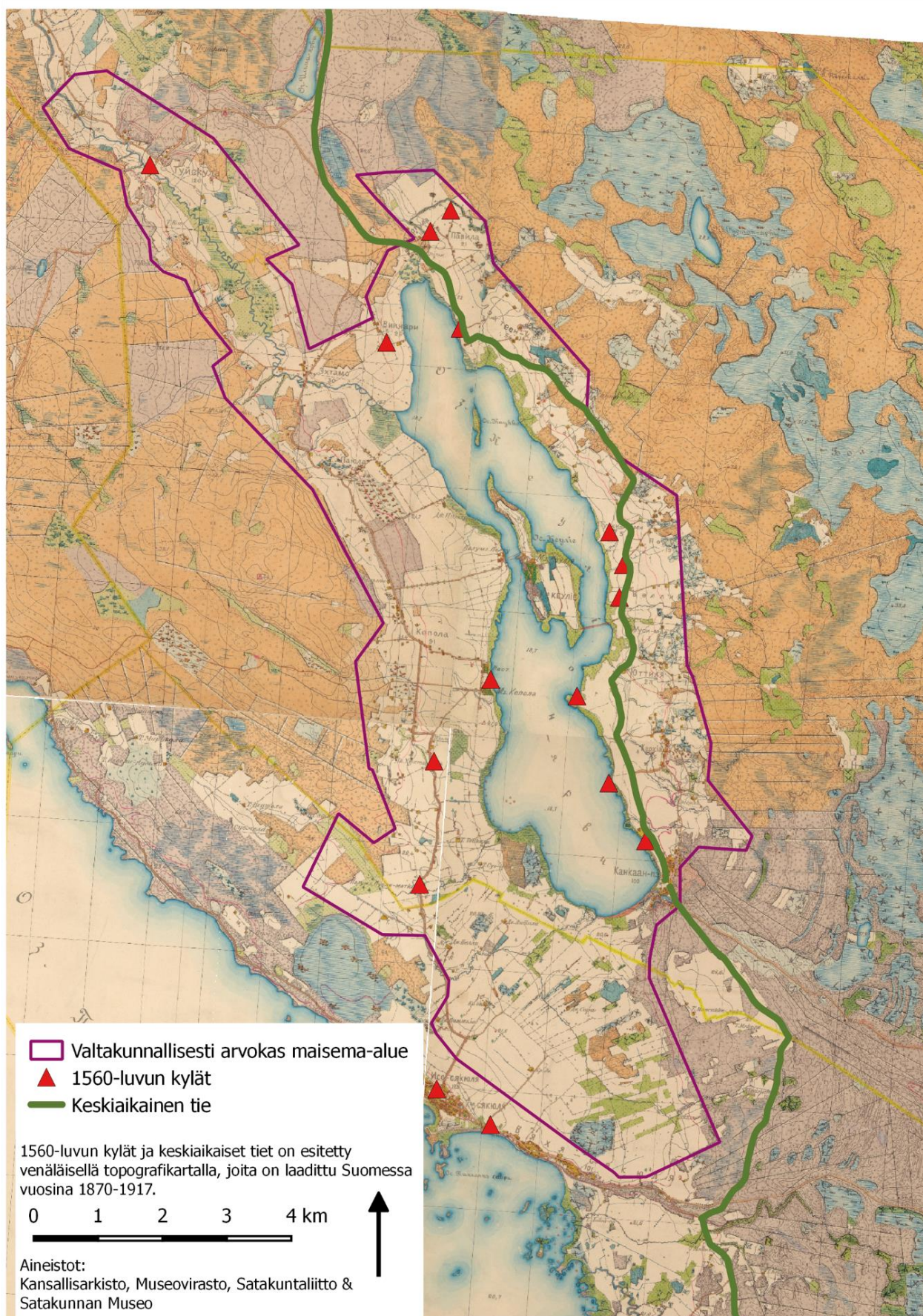
Järven pohjoispää on vesikasvillisuudeltaan rehevä. Luoteisosassa olevaan järven luusuaan on syntynyt laajahko ruovikko-, pensaikko- ja niittyalue. Köyliönjärven alueen kasvillisuudessa on myös valtakunnallisesti silmälläpidettävä ja alueellisesti uhanalainen laji ahonoidanlukko sekä harvinainen nurmilaukka.

Kirkkosaaren eteläosan itärannalla on leveähkö ruovikkoalue, joka vähitellen muuttuu osin laidunnuksessa olevan rantaniityn kautta lehtipuuvaltaiseksi hakamaaksi ja lehdoksi. Saaren rantoja reunustaa tervaleppävaltainen ranta-lehtovyöhyke.

Kaukosaari on pitkä ja kapea, korkeimmillaan noin 5 metriä järven pinnasta kohoava harjusaari. Leimaa-antavaa saaren luonnolle on pitkään jatkunut hevosten laidunnus, mikä näkyy saaren kasvillisuudessa. Puusto on lehtipuuvaltaista. Saaren eteläosassa esiintyy hakamaita ja niittyaukkoja, keskiosassa on heinävaltaista tuoretta niittyä ja itärannalla hakamaisia piirteitä omaava metsälaidun. Laidunnetuilla alueilla esiintyy pensasmaisia katajia. Lajistoon kuuluu muun muassa keltavuokko. Vuonna 1997 Köyliön kunnan nimikkolinnuksi on valittu kalasääski ja nimikkokasviksi jalokieurunkannus, jota esiintyy Kirkkosaarella runsaasti.

Köyliönjärven luusua ja Pispannokka kuuluvat Natura 2000-alueisiin. Kuva Jaakko Ojala.

Kyyliönjärven kulttuurimaisema venäläisessä topografikartassa noin vuodelta 1900. Teemakartta: Turun yliopisto.

2.2 Kulttuurimaiseman kehitys

Köyliönjärven kulttuurimaisema on sekä historiallisesti että maisemallisesti arvokas kokonaisuus. Järven ympäristössä on muinaisjäännöksiä kivikaudelta, rautakaudelta ja keskiajalta. Suomen historiassa Köyliönjärvi tunnetaan Pyhään Henrikiin ja Lalliin liittyvästä perimätiedosta, jonka mukaan talonpoika Lalli surmasi Piispa Henrikin vuonna 1156 Köyliönjärven jäällä.

Asutus on jatkunut alueella yhtäjaksoisesti aina rautakaudelta saakka, mistä kertovat mm. Tuhkanummen ja Yttilän Otan kalmistot. Köyliönjärven rantoja viljeltiin jo varhain ja järven ympäristön asutus oli keskiajalla laajalle levinnyt. Alueella on 14 kylää, jotka mainitaan 1560-luvun veroluettelossa: Puolimatka, Huhti, Kepola, Yttilä, Karhia, Kankaanpää, Tuohiniemi, Peuhua, Vellinkylä, Vinnari, Varpula, Lähteenkylä, Paavila ja Tuiskula. Vielä 1700-luvulla useimmat kylät olivat pieniä muodostuen vain 2–4 talosta. Suurin kylä oli Kepola, jossa oli 17 taloa. Muita suuria kyliä olivat Kankaanpää ja Karhia. Vanhat ryhmäkylät hajaantuivat 1700-luvun lopulla toimitetun isojaon seurauksena vähitellen 1800-luvun kuluessa. Kankaanpäässä ja Karhialla talojen siirtoon vaikutti myös Köyliönjärven rannan eroosio, jonka vuoksi talot haluttiin kauemmaksi rannasta.

Kirkko- eli Köyliönsaaren viljavat rinteet ovat seudun varhaisimpia asuinpaikkoja. Vuosisatainen maanviljely ja karjanhoito ovat muokanneet Köyliönjärven rannat alaviksi viljelymaiksi ja niityiksi. 1900-luvun alussa suurin osa nykyisistä pelloista oli jo viljelykäytössä. Vain järven ranta-alueet ja Köyliönjoen alkuosa Ehtamo-Tuiskula välillä oli vielä niittyä.

Köyliönjärven vedenpinta on vaihdellut vuosisatojen aikana voimakkaasti. Peltöjen raivaaminen ja ojittaminen alkoivat nostaa veden pintaa jo keskiajalla, ja Kirkkokari jäi pitkäksi aikaa veden alle. Vedenpinnan vaihtelu aiheutti rannoille eroosiota ja sortumia, minkä vuoksi Huovintien linjausta jouduttiin siirtämään 1780-luvulla Yttilän ja Kankaanpään kylien välisellä osuudella kauemmaksi rannasta. Järven pintaa on sittemmin laskettu useaan kertaan perkaamalla Köyliönjokea. Viimeisin vedenpinnan lasku tehtiin vuosina 1938–40. Vedenpinta laski tuolloin noin 70–90 cm ja rantaviiva siirtyi keskimäärin 44 metriä. Syntyneestä vesijättömaasta tuli ensin niittyä, joka sittemmin on kasvanut rantametsäksi ja muodostunut kesämökkien tonttimaaksi. Uutta viljelysmaatakin saatiin noin 150 hehtaaria.

Kankaanpään Kuninkaanlähde 1910. Takana näkyy Köyliönjärvi. Kuva: K. E. Klint, Satakunnan Museo.

Köyliönjärven maisemaan on vaikuttanut myös keskiajan huomattavimpiin teihin kuulunut Huovintie, joka yhdisti Kokemäenjoen suun kauppa- ja asutusalueen sisempään Euran-Säkylän-Köyliön asutusalueeseen ja Varsinais-Suomen jokiasutuksen latvoihin. Tien vesistöä ja harjujaksoa seuraava linjaus edustaa vanhinta, jo esihistorialliselta ajalta periytyvää linjausta. Yleinen tie siitä tuli viimeistään 1400-luvulla. Huovintie yhdistää 800–900 vuotta historiaa ja se onkin nimetty koko mitaltaan valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi.

Tiehallinto on vuonna 1997 nimennyt Huovintien museotieksi 8 kilometrin osuudelta, joka alkaa Järvenpään kylästä Taren talon kohdalta ja päättyy Yttilän koulun eteläpuolelle. Huovintie on Köyliössä säästynyt suurilta muutoksilta, koska se jäi jo 1700-luvulla toissijaiseksi maantieksi väestön ja liikenteen painopisteen siirtyessä järven länsipuolelle Euran suuntaan. Vuonna 1812 Kepolan ja Puolimatkan maat ostanut professori von Bonsdorff halusi siirtää valtakunnallisen maantien järven länsipuolelle, vaikka omalla kustannuksellaan, mikä muutti Huovintien paikallistieksi. Köyliössä Huovintien linjaukseen liittyy Pyhän Henrikin tienä tunnettu keskiaikainen pyhiinvaellusreitti.

Köyliönjärven ympäristöä 1700-luvun sotilaskartassa, jossa pellot keltaisella ja niityt vaaleanvihreällä.
Kartta: Satakunnan Museo.

Ensimmäiset asukkaat

Jääkauden päättyessä noin 10 000 vuotta sitten Satakunta oli veden peittämänä. Maan kohoaminen oli kuitenkin nopeaa ja maakunnan korkeimmat kohdat muodostivat pian saaria. Maankohoamisen edetessä ensimmäiset ihmiset saapuivat peuralaumoja seuraten ja asettuivat asumaan syntyneiden vesistöjen varsille. Köyliön vanhimmat asutusmuistot löytyvät Köyliönjoen varresta Ehtamon ja Tuiskulan kylien alueelta. Ne ajoittuvat nuoremmalle kivikaudelle kampakeraamiseen kulttuurivaiheeseen (5200 - 3200 eaa.). Metsästämisellä, kalastamisella ja keräilemällä eläneen väestön vaikutus ympäristöönsä oli vaatimatonta ja asuinpaikkaa saatettiin vaihtaa vuodenaikojen mukaan. Samoille paikoille kuitenkin palattiin säännöllisesti satojen vuosien ajan, mikäli elinolosuhteet säilyivät suotuisina.

Köyliönjärvi on kuroutunut omaksi järvaltaakseen suunnilleen samaan aikaan kuin Pyhäjärvi, noin 5000 vuotta sitten. Köyliönjoki syntyi järven laskujoeksi ja joen silloiselle niskalle nykyisen Tuiskulan kyläkeskuksen kohdalle muodostui vuosisadoiksi asutukselle otollinen kahden vesistön välinen alue. Tältä alueelta tunnetaankin merkkejä pitkäaikaisesta kivikautisesta asumisesta, kuten Parkkilan kaivauksin tutkittu asuinpaikka.

Kivikauden jälkipuoliskolla Suomeen muutti etelästä väestöä, joka toi mukanaan uudenlaisia kulttuurivaikutteita: lounaiseen Suomeen levisi nuorakeraaminen eli vasarakirveskulttuuri (2800–2300 eaa.). Tulijat sulautuivat vähitellen alkuperäisväestöön, mutta jättivät jälkensä arkeologiseen löytöaineistoon mm. uudenlaisina esinemuotoina kuten vasaranmuotoisina, huolellisesti valmistettuina ja kauniisti viimeistelyinä kirveinä. Satakunta oli vasarakirveskulttuurin ydinaluetta. Maakunnan eteläosissa kallioperässä on runsaasti kulttuurin kiviesineisiin erityisen hyvin sopivaa diabaasia. Vasarakirveitä lieneekin valmistettu Pyhäjärviselällä runsaasti ja niitä on kaupattu täältä muualle Suomeen. Vasarakirveskulttuurin asuinpaikat eivät sijoitu välittömästi rantaviivan tuntumaan, vaan lähelle laidunnukseen sopivia rantaniittyjä. Vasarakirveskulttuurin mukana Suomeen levisikin karjanhoitotaito. Muutamat Köyliön kivikautisista asuinpaikoista on löytöaineiston perusteella voitu ajoittaa vasarakirveskulttuurin aikaan. Vasarakirveitä Köyliöstä on löydetty ainakin 12 kappaletta.

"Köyliön mieheltä" Satakunnan Museoon vuonna 1901 saatu vasarakirves. Tarkemmat löytötiedot puuttuvat.

Kuva: Kaisa Lindewall, Satakunnan Museo.

Maanviljely levisi Suomeen kivikauden viimeisen kulttuurivaiheen eli Kiukaisten kulttuurin (2300 - 1500 eaa.) aikana. Maanviljelystä ei kuitenkaan vielä pitkään aikaan tullut pääelinkeino, sillä vain hiekkaiset, helposti muokattavat maat soveltuivat viljelykäyttöön. Jokilaaksojen raskaita savimaita ei voitu viljellä. Satakunnassa Kiukaisten kulttuurin asuinpaikat ovatkin sijainneet meren rannalla ja erityisesti hylkeenpyynti oli tärkeä elinkeino. Köyliöstä Kiukaisten kulttuuriin ajoitettavia löytöjä ei toistaiseksi tunneta. Maankohoamisen vaikutuksesta merenranta oli jo vetäytynyt pitkälle, ja hylkeenpyytäjien leirit pystytettiin aivan rannan tuntumaan ja silloiseen saaristoon.

Satakuntalaiseen maisemaan näkyvimmat jäljet jättänyt esihistorian ajanjakso on pronssikausi (1500 - 500 eaa.). Pronssikauden uutuudet, röykkiöhaudat, kuitenkin rakennettiin lähelle meren rantaa ja sisämaasta niitä tunnetaan vain vähän. Köyliöstä on tietoja muutamista röykkiöistä, jotka on merkitty muinaisjäännösrekisteriinkin. Näitä ei kuitenkaan ole koskaan tutkittu ja röykkiöiden pronssikautisuus tai edes esihistoriallisuus ei ole varmaa.

Asutus vakiintui rautakaudella

Köyliön esihistorian tunnetuin ja rikkain ajanjakso on rautakausi (500 eaa. - 1150 jaa.). Rautakauden alkupuolelta merkkejä kiinteästä asutuksesta tai haudoista ei kuitenkaan tunneta. Löydöt ajoittuvatkin rautakauden jälkipuoliskolle, jolloin Ala-Satakuntaan 500-luvulta lähtien leviää uusi hautautapa, ruumishautaus. Muualla Suomessa on tuolloin vielä käytössä polttohautaus ja ruumishautatapa alkaa laajemmin levitä kristinuskon vaikutuksesta vasta 1000-luvulla.

Köyliön ruumiskalmistoista tunnetuimmat ovat Köyliön- eli Kirkkosaareen sijaitsevat Vanhakartanon kalmistot, joita on tutkittu useaan otteeseen 1920- ja -30 -luvulla. Tutkittuja hautoja Köyliönsaareen on noin 80, mutta suuria osia kalmistoista oli tuhoutunut jo ennen tutkimuksia, joten alkuperäinen haudosten määrä on todennäköisesti ollut moninkertainen. Osa ruumishautauksista oli lähes esineettömiä, osa taas hyvin runsaasti varusteltuja. Vanhimmat haudokset on tehty saaren pohjoispäässä sijainneeseen Luodonpään kalmistoon ja nuorimmat Vanhakartanon pihapiirissä sijaitsevaan Lallin kalmistoon, joka on ollut käytössä ainakin ristiretkien alkuun (1050-l.) saakka. Köyliönsaareen lienee asuttu yhtäjaksoisesti rautakauden puolivälistä lähtien ja se on ollut huomattava rautakautinen ja varhaiskeskiaikainen keskus. Vanhakartanon varhaisvaiheet liitetään talonpoikaispäällikkö Lalliin, mutta omistajan henkilöllisyydestä ei ole varmuutta. Tiedetään kuitenkin, että kartano tuli jo varhain kirkon haltuun ja keskiajalla se muodostettiin piispankartanoksi.

Syksyllä 2018 Köyliöstä löytyi rautakauden puolivälissä mero-vingiajalla käytetty pyöreälakinen kilvenkupura. Vastaavia kupuroita on löydetty sekä Euran Luistarin että Köyliön Vanhakartanon ruumishautoista.

Kuva: Kaisa Lindewall, Satakunnan Museo.

Ruumishautatavan rinnalla Köyliössä säilyi rautakaudella käytössä myös polttohautaus. Köyliönsaarestakin tunnetaan muutamia polttohautauksia, ja Köyliönjärven pohjoispäässä sijaitsee Tuhkanummen polttokenttäkalmisto, jossa vainajien polttorovioiden jäännökset on kätetty mataliin kuoppiin hiekkakankaalle. Tuhkanummen kalmiston tutkimukset on tehty jo 1800/1900-lukujen vaihteessa. Hautalöytöjä on tavattu varsin suurelta alueelta, eikä kalmiston alkuperäisestä laajuudesta tai rakenteesta ole tarkkaa tietoa. Kalmistoa käyttäneen väestön asuinpaikkaa ei tunneta, mutta luultavasti kylä on sijainnut lähistöllä. Tuhkanummen hautaukset ovat samanaikaisia Vanhakartanon ruumishautausten kanssa, joten Köyliössä on asunut hyvin lähekkäin erilaisia hautaustapoja noudattaneita ihmisiä.

Myös Köyliönjärven itärannalla sijaitsevalla Yttilän Ottan niemellä lieenee esihistoriallisia, mahdollisesti varhaiskeskiaikaisia hautauksia. Hiekkapohjaisella niemellä rantatöyrään päällä on yli 50 matalaa pitkänomaista kuoppaa. Kuoppateiden pituuden ja muodon perusteella ne on tulkittu ruumishautojen vajoamiksi. Paikalta kerrotaan 1880-luvulla löydetyn hauraita pronssiesineitä, jotka kuitenkin ovat joutuneet hukkaan. Tutkimuksissa Yttilän Ottalta on painanteiden lisäksi löydetty hautakuvioita muistuttavia lähes löydöttömiä värjäytymiä. Ohuista hiilikerrostumista otetut näytteet ajoitettiin 1300-luvulle. Perimätieto paikan kalmistoluonteesta on Köyliössä ollut vahva aina 1800-luvun lopulta alkaen. Tietoja mahdollisista ruumishautoista on säilynyt myös Kirkkoniemestä, joka sijaitsee Köyliönjärven rannalla vastapäätä keskiaikaisen Pyhän Henrikin kappelin paikkaa, Kirkkokaria.

Kirkkokari tunnetaan vanhoissa kartoissa myös nimellä Pyhän Henrikin saari. Perimätiedon mukaan piispa Henrik surmattiin Köyliönjärven jäällä saaren läheisyydessä. Kirkkokarilla on sijainnut 1400-luvulla rakennettu Pyhän Henrikin muistokappeli. Kappelin kiviperustaa tutkittiin 1900-luvun alussa tehdyissä kaivauksissa. Löytöinä talletettiin runsaasti rahoja sekä muun muassa värillisiä lasiruutujen kappaleita, jotka viittaavat ikkunalliseen rakennukseen ja jopa mahdolliseen lasimaalaukseen. Kirkkokarilla nykyisin näkyvä kiviperustus on ladottu paikalle kaivausten jälkeen kuvaamaan alkuperäistä kappelinpaikkaa. Kirkkokarilla järjestetään edelleen Pyhän Henrikin muistomessu joka vuosi viikko ennen Juhannusta niin kutsuttuna *kesähenrikkinä*.

Kirkkokari on edelleen pyhiinvaelluskohde. Kuva: Pentti Pere, Satakunnan Museo.

Köyliön rakennusperintö kertoo kartanoiden ja torppien historiasta

Köyliön Vanhakartano ja Kirkkosaari

Köyliö on ollut kartanoiden ja maanvuokraajien pitäjä, mikä näkyy edelleen sen rakennusperinnössä. Köyliön Vanhakartano on hallinnut pitäjää keskiajalta 1900-luvun alkupuolelle asti. Köyliönkartanon rälssisäterin kerrotaan olleen alkuaan talonpoikaispäällikkö Lallin kartano. Kartano otettiin kristinuskon myötä kirkolle piispankartanoksi ja Kustaa Vaasan aikana siitä tuli kuninkaankartano. Cedercreutz-suvulle kartano on kuulunut 1740-luvulta alkaen.

Vanhakartanon nykyinen päärakennus on ilmeisesti vuodelta 1817, samoin kuin tilan toinenkin asuinrakennus. Asuinrakennusten välissä on 1500-luvun tienoilta peräisin oleva holvattu, Lallin kellariksi kutsuttu, kivinen kellari. Kaksikerroksinen, punamullattu Alapytinki lienee rakennettu 1700-luvun lopulla palvelusväen asuinrakennukseksi. Kartanon hedelmäpuutarha juontaa juurensa 1600-luvulta. Lehtevä, tammien, lehmusten, vaahteroiden ja jalavien luonnehtima kartanon puisto on saanut nykyisen muotonsa 1800-luvulla. Kirkkosaaren pohjoiskärjessä on istutettua tammimetsää. Kartanon alueella on kaksi rautakautista kalmistoa ja vanhan kirkon paikka. Saaren korkeimmalle kohdalle sijoittunut kokonaisuus on historiallisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokas. Lallin ja Pyhän Henrikin traditio tekee Köyliön Kirkkosaaresta yhden Suomen historian keskeisimmistä paikoista.

Köyliö perustettiin Kokemäen kappeliksi vuonna 1445. Omaksi kirkkoherrakunnaksi Köyliö erotettiin vuonna 1587. Nykyinen kirkko valmistui tornittomana ristikirkkona vuonna 1752. Nykyisen ulkoasunsa kirkko sai arkkitehti Sebastian Gripenbergin piirustusten mukaan vuonna 1890, jolloin uusittiin muun muassa ikkuna-aukot, ulko- ja sisäverhous sekä rakennettiin länsipäähän torni. Kirkko kunnostettiin vuonna 2015.

Kirkko sijaitsee vanhalla hautausmaalla ikihongikon keskellä. Pappila on järven länsirannalla, josta pappi kulki veneellä kirkolle. Tämän vuoksi kirkolta johtavat rantaan kiviset portaat, joita kutsutaan papinportaisi. Kirkkokari, Kaukosaari, Kirkkosaari ja Köyliön keskustasta itään päin olevat peltoalueet koivukujan molemmin puolin muodostavat valtakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön.

Köyliön Vanhakartanolla on monipuolinen rakennuskanta. Kuva: Pentti Pere, Satakunnan Museo.

Kepola ja Puolimatka

Vanhakartanoon kuului 1600-luvulla lähes koko pitäjä lukuun ottamatta Kankaanpään, Karhian ja Huhdin kyliä. Vuonna 1812 professori Gabriel von Bonsdorf osti Kepolan ja Puolimatkan kylät ja perusti niille kartanot. Kepolan kartanon perustaminen hajotti vanhan ryhmäkylän, joka sijaitsi Pappilan alueella. Kepolan kartano sijaitsee järven länsirannalla pitkän puukujanteen päässä. Jalopuiden keskellä sijaitseva kartanon puinen päärakennus vuodelta 1922 on arkkitehti A. Tolletin käsialaa. Väentupa on 1800-luvulta. Komea kivinavetta valmistui vuonna 1852 ja sitä uusittiin 1922. Viljamakasiini on 1850-luvulta.

Hällän tila sijaitsee Kepolan kylässä Pappilantien varrella ja se liittyy kiinteästi Kepolan kartanon historiaan. Hällän tila on saanut alkunsa, kun Kepolan kartano jaettiin Räpin, Kepolan ja Hällän tiloihin vuonna 1916. Hällän tilan vanhaa rakennuskantaa edustavat päärakennus, väentupa "Hälläpyörä" sekä tallirakennus. Päärakennus puutarhoineen ja puistoineen on professori Jussi Paatelan käsialaa. Pihapiiristä avautuvat laajat peltomaisemat sekä kauniit näkymät Köyliönjärvelle. Pihapiiriin johtaa koivukuja.

Puolimatkan kartano sijaitsee aivan Säkylään johtavan tien varrella. Puolimatkan kartanon päärakennus on rakennettu vuoden 1870 tienoilla. Myös pytinki- ja aittarivi ovat 1800-luvulta. Kepolan ja Puolimatkan kartanot ovat maakunnallisesti merkittäviä kulttuuriympäristöjä.

Suurtilojen työvoimatarpeen takia Kepolaan rakennettiin paljon torppia ja työväestön asuntoja. Vanhoja torppia on säilynyt paljon esimerkiksi Pajulan kylässä. Kepolan työväentalo valmistui vuonna 1921. Pajulan kylä ja hyvin säilynyt työväentalo ovat maakunnallisesti merkittäviä kulttuuriympäristöjä. Kepolaan muodostui toisen maailmansodan jälkeen Köyliön kunnan keskustaajama. Alueella on myös paljon jälleenrakennuskauden pientaloasutusta.

Keskustaajamasta johtaa Köyliönsaaren Vanhakartanoon noin kahden kilometrin pituinen koivukuja, joka jäsentää Köyliönjärven avaraa kulttuurimaisemaa. Kujan itäpäässä on Köyliönkartanon suuri, punamullattu riihi ja pellolla tiilinen makasiini 1800-luvulta. Köyliönjärven kulttuurimaisemaa jakavat myös Köyliöntieltä Kepolan ja Räpin tiloille johtavat koivukujat.

Puolimatkan tilakeskus Säkyläntien varrella.

Kankaanpää

Kankaanpään kylä on sijainnut liikenteellisesti tärkeällä paikalla Huovintien varrella ja siellä olikin aikanaan kestiekivari. 1700-luvulla kylätontti sijaitsi nykyisen Pryhtin tilan paikkeilla, josta talot isojaon jälkeen siirtyivät nykyisille tonteilleen. Kankaanpään isot talot tarvitsivat paljon työvoimaa, joten alueelle rakennettiin 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa paljon pieniä mökkejä, joista osa on säilynyt näihin päiviin.

Vanhat kantatilat muodostavat maakunnallisesti merkittävän kulttuuriympäristön. Hemmi on entinen ratsutila, jota on myös kutsuttu Kankaanpään kartanoksi. Tilan pitkä paritupatyypinen päärakennus on rakennettu 1800-luvun alkupuolella. 1800-luvun lopulla rakennusta jatkettiin kahdella huoneella ja eteisellä. Kookas kuisti on vuodelta 1910. Pryhtin talon klassistisvaikutteinen, rakennusmestari Onni Tourun suunnittelema päärakennus on vuodelta 1935. Pihapiirissä on 1700-luvulla rakennettu salirakennus, jota on tosin myöhemmin lyhennetty. Perimätiedon mukaan kuningas Kustaa III yöpyi rakennuksessa vuonna 1775. Pihapiiriin kuuluu myös vanha aitta. Torkkelin pihassa on säilynyt vanha luhti ja aitta maantien vieressä.

Kangasmetsän kupeessa sijaitsevassa Kankaanpäässä on harjoitettu tervanpolttoa, mistä on jäänyt muistoksi tervahaudan pohjia muun muassa Kuninkaanlähden ympäristöön. Kuninkaanlähde on saanut nimensä kuningas Kustaa III:n vierailusta paikalla vuonna 1775. Lähde on erittäin laaja ja voimakas ja sen padotun laskuojan varrella on ollut aiemmin kaksikin myllyä, joista toinen on säilynyt. Hirsinen kaksikerroksinen mylly on 1900-luvun alusta ja sen yhteydessä on pärehöylä. Miljööseen kuuluu myös myllärin pihapiiri. Kuninkaanlähden mylly on maakunnallisesti merkittävä.

Kankaanpään kylään rakennettiin oma lainajyvämakasiini vuonna 1913. Pyramidikattoinen, hirsirakenteinen makasiini valmistui vuonna 1929 ja ehti toimia lainajyvästönä noin 10 vuotta. Rakennus sijaitsee edustavalla paikalla Kankaanpään keskustassa edelleen.

Kylän elinkeinohistoriasta kertoo myös sinne perustettu meijeri. Alkujaan vuonna 1913 hirsirunkoiseksi valmistunutta meijerirakennusta on uusittu 1920 - 60 -luvuilla useaan otteeseen muuttaen samalla rakennus pääosin tiilirunkoiseksi. Meijeri oli toiminnassa vuodet 1913 - 1974. Kunnostettu meijerirakennus on maisemallisesti merkittävä kohde Kankaanpään kyläkuvassa ja nyt sillä on taas vuosien tauon jälkeen myös toiminnallista merkitystä kokoontumispaikkana.

Meijerin vieressä Lohitien varressa sijaitsee vuonna 1956 valmistunut neuvola- ja asuinrakennus, joka kertoo hyvinvointivaltion historiaa sotien jälkeiseltä vilkkaalta rakentamiskaudelta.

Kustaa III on yöpynyt Pryhtin salirivissä. Rakennusta on myöhemmin lyhennetty.

Yttilä

Pyhän Henrikin tien varrella sijaitseva Yttilän kylä lieenee myöhäiskeskiaikaista perua. Kylässä on säilynyt monia vanhoja pihapiirejä sekä Köyliön ensimmäinen kansakoulu, joka valmistui vuonna 1881. Uusrenessanssityylinen koulurakennus sijaitsee kyläraitin varrella. Se on nykyisin museokoulu ja kyläläisten kokoontumispaikka. Yttilässä on myös legendaarinen tanssipaikka Lallintalo, jossa on vietetty vuosikymmenten varrella monenlaisia juhlia. Entinen suojeluskuntatalo rakennettiin alun perin 1920-luvulla, mutta se vaurioitui 1940-luvulla tulipalossa, minkä jälkeen rakennusta on uudistettu ja laajennettu useaan kertaan. Yttilä on säilyttänyt tiiviin ryhmäkylän muodon ja se on maakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö.

Yttilän Ottalla on keskeinen asema alueen asutushistoriassa. Paikalla on rautakautinen kalmisto. Viime vuosisatoina Otta on ollut suosittu kokoontumispaikka, jonne varsinkin juhannuksena on kertynyt väkeä naapuripitäjistäkin. Nyt Ottassa on yleinen uimaranta ja vuokrattava rantasauna, ja siellä pidetään edelleen juhannusjuhlia.

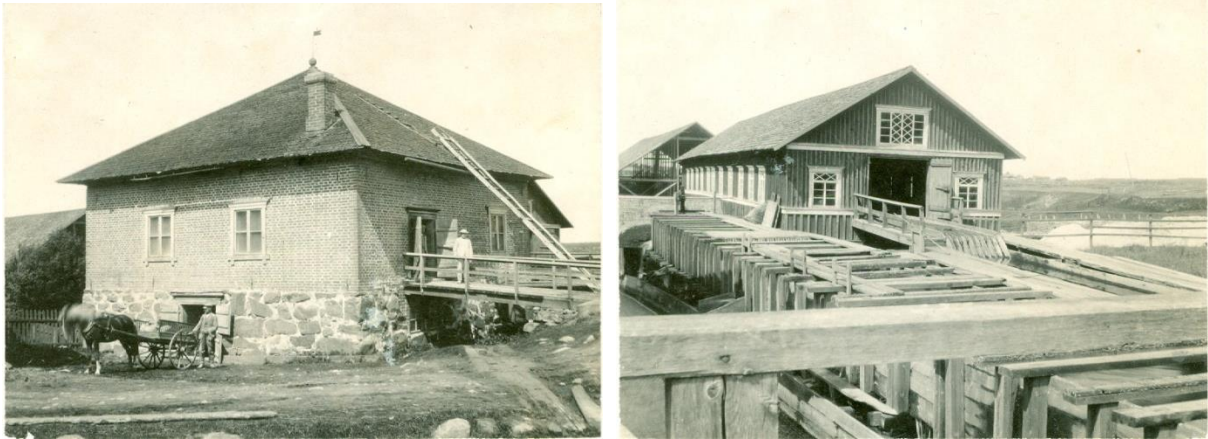
Yttilän kylä on maakunnallisesti merkittävä. Kuva: Sari Minkovitsch.

Tuiskula

Köyliönjoen varressa sijaitsevassa, 1300-luvulta periytyvässä Tuiskulan kylässä on säilynyt huomattavan paljon vanhaa rakennuskantaa. Jussilan talon tonttia kiertävä 225 metriä pitkä kiviaita on 1860-luvun nälkävuosien aikaan rakennettu. Tuiskulan työväenyhdistyksen talo valmistui vuonna 1927. Nykyisin se on kyläyhdistyksen käytössä. Seudun maatalouden menneisyydestä kertoo vuonna 1934 perustettu Tuiskulan torpparimuseo, johon kuuluu muun muassa tuiskulalaisen Ojalan torpan vanha päärakennus.

Jokivarressa on entinen Vanhakartanon mylly ja saha. Luonnonkivistä ja tiilestä muurattu mylly on rakennettu vuonna 1872 raivonneen tulipalon jälkeen. Edellinen mylly oli 1700-luvun alusta ja siinä oli 1850-luvulla kaksi kiviparia. Myös kaksiraaminen saha rakennettiin uudelleen 1872 tulipalon jälkeen. Rakennuksen päädyissä on aikakauden sahoille tyypilliset moniruutuiset ikkunat. Keisarillinen Suomen senaatti oli vahvistanut Tuiskulan sahan perustamisluvan 1829, mutta paikalla on tiettävästi ollut mylly ja saha jo 1600-luvulla. Sahaus Tuiskulassa lopetettiin 1960-luvun alussa, mutta mylly oli toiminnassa vielä 1990-luvulla. Mylly- ja sahakokonaisuuteen kuuluvat puisten rännien ja

myllypadon lisäksi myllärin ja tällärin tuvat talousrakennuksineen sekä sillan toisella puolen sijaitsevat, myllyn ja sahan kanssa samanaikaisesti rakennetut Sahan tilan rakennukset. Sekä Tuiskulan kylämiljöön että myllyn ja sahan alue ovat maakunnallisesti merkittäviä kulttuuriympäristöjä.

Tuiskulan vanhalla myllyllä ja sahalla on merkittävä arvo kylän elinkeinohistoriassa. Kuvat: Satakunnan Museo.

Perinteisen maatalouden muovaamat perinnebiotoopit

Perinnebiotoopit ovat perinteisen maatalouden muovaamia niittyjä ja laitumia, joille on vuosisataisen hoidon myötä kehittynyt omaleimainen ja rikas eliölajisto. Perinnebiotoopeista käytettiin aiemmin yleisesti termiä perinnemaisema. Satakunnan perinnemaisemat inventoitiin vuosina 1992–1995. Vuonna 2007 julkaistiin Satakunnan perinnebiotooppien hoito-ohjelma, jossa arvioitiin kohteiden sen hetkinen hoitotilanne. Satakunnan perinnebiotooppien päivitysinventointi on vireillä keväästä 2020 alkaen.

Perinnebiotooppeja on useita eri tyyppisiä ja niillä kaikilla on oma käyttöhistoriansa. Siksi niitä myös hoidetaan eri tavoilla riippuen kunkin alueen biologisista ja kulttuurihistoriallisista arvoista. Perinnebiotoopit voidaan jakaa puustoihin ja avoimiin perinnebiotooppeihin. Puustoisia ovat metsälaitumet, hakamaat, lehdesniityt ja lepikkoniityt. Avoimia taas ovat esimerkiksi tuoret niityt ja kedot, joen- ja järvenrantaniityt, tulvaniityt ja suoniityt.

Köyliönjärven maisema-alueella on 10 perinnebiotooppikohdetta, jotka edustavat enimmäkseen metsälaitumia ja rantaniittyjä. Maakunnallisesti merkittäviksi näistä on luokiteltu Kaukosaari, Kirkkosaaren pohjoiskärki ja saaren eteläpäässä sijaitseva Uitamoni niitty, jotka ovat myös pinta-alaltaan laajimmat alueet Köyliönjärven luusuan rantaniityn ohella. Kaukosaarella on metsälaidunta, hakamaata, niittyä ja rantaniittyä. Kohteen arvoon vaikuttavia tekijöitä ovat harvinaisuus, monipuolisuus, koko ja vanhat maankäyttömuodot. Alueella esiintyy muun muassa uhanalainen nurmilaukka. Kirkkosaaren pohjoiskärjessä on metsälaidunta ja rantaniittyä. Kohteen arvoon vaikuttavia tekijöitä ovat sen harvinaisuus, koko ja kulttuurihistoriallinen arvo. Alueella on myös muinaisjäännös.

Uitamoni niitty on perinnebiotooppi, johon sisältyy metsälaidunta, hakamaata ja rantaniittyä. Kohteen arvoon vaikuttavia tekijöitä ovat harvinaisuus, monipuolisuus, koko, vanhojen maankäyttötapojen jatkuminen ja kulttuurihistoriallinen arvo. Alueella esiintyy uhanalainen tuomenpisarpirkko. Kirkkosaaren ja Kaukosaaren sekä järven pohjoispään ja luusuan perinnebiotoopit kuuluvat myös Köyliönjärven Natura 2000 -alueeseen.

Pienempiä, paikallisesti arvokkaita perinnebiotooppeja alueella ovat Yttilän Otan kedot, Tupalan laitumet, Tuiskulan myllyketo, Järvenpään niitty, Ehtamon keto ja Kankaanpään kylän kedot. Näistä Tupalan laitumet, Ehtamon keto, Tuiskulan myllyketo ja Kankaanpään kedot eivät ole olleet vuosiin hoidossa, joten niiden kohdalla päivitysinventointi olisi tarpeen.

Pyhäjärvisuudelle on tehty vuonna 2008 Maatalouden monivaikutteisten kosteikkojen ja luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma, jossa Köyliönjärven alueelta on nostettu esiin aiemmin nimettyjen perinnebiotooppien lisäksi myös

muita luonnon monimuotoisuus- ja kosteikkokohteita. Näistä mainittakoon Kankaanpään kylän uimarannan ja Ketelinojan suun väliin jäävä rantaniitty, jolla on monipuolista rantaniittykasvillisuutta. Tätä aluetta on laidunnettu joitakin vuosia sitten, mutta laidunnus on loppunut.

Vanhakartanon mailla näkyy pitkäaikaisen laidunnuksen jälki. Uitamoniitty on maakunnallisesti arvokas perinnebiotooppi.

2.3 Köyliönjärven maiseman erityispiirteet

Köyliönjärven kulttuurimaiseman peruselementtinä on matalarantainen vajoama-allas, jota reunustavat laajat, alavat viljelykset sekä niiden takana nauhamainen asutus ja metsävyöhykkeet. Köyliönjärven kulttuurimaisema yhtyy etelässä laajana viljelyaukeana Säkylän alaviin peltomaisemiin. Köyliönjärven maisemakuvan vaikuttavuus perustuu laajoihin rauhallisiin näkymiin, hyvin hoidettuihin vanhoihin maatiloihin ja vaihtelevaan rakennuskantaan.

Aluetta halkoo harjujakso, joka nousee Köyliönjärvestä Kirkkosaarena ja Kaukosaarena, ja jatkuu maisema-alueen kaakkoiskulmassa Säkylänharjuna. Vajoama-altaan keskeltä nousevat saaret luovat alueen vesistölle omaleimaisen ilmeen. Kirkkosaari, jossa sijaitsevat Köyliön Vanhakartano ja kirkko, muodostaa maisemassa tärkeän solmukohdan ja kulttuurisen kiintopisteen.

Lisäarvoa alueen maisemalle tuo piispa Henrikin ja talonpoika Lalliin liittyvä tarusto, jolla on olennainen osa Suomen historiassa. Köyliönjärvi on yksi Suomen 27 kansallismaisemasta. Järven rantaa myötäilevä Huovintie on keskiajalta periytyvä kulkuväylä, joka tunnetaan myös keskiaikaisena pyhiinvaellusreittinä. Pyhän Henrikin ja Lallin legendaan liittyvät historialliset kohteet ovat alueen suurimpia matkailullisia vetovoimatekijöitä.

Alueen savitasangot edustavat pitkään viljeltyä Ala-Satakunnan viljelyseutua. Alueen maaperä ja olosuhteet ovat otolliset erikoisviljelylle. Säskyläntieltä avautuu hyvin säilynyt maisema, jossa jälleenrakennuskauden asuinrakennukset pihoineen ja kuusiaitoineen muodostavat pieniä maisemaa jakavia saarekkeita. Köyliönjärven länsirannan rakentamattomista kohdista aukeaa näkymiä järvelle. Järven länsipuolella tie kulkee kauempana rannasta, ja aluetta leimaavat peltoaukean keskellä rantaan johtavat pitkät puukujanteet, joista Kirkkosaareen johtava kaksi kilometriä pitkä koivukuja on valtakunnallisesti merkittävä. Suurimmat taajamat ovat vanha kuntakeskus Kepola ja Kankaanpään kylä, joissa on paljon myös uudempaa rakennuskantaa. Vanhempaa rakennuskantaa edustavat kartanot torppineen.

Järven luoteisosasta alkaa moreenikumpareiden välissä mutkitteleva Köyliönjoki, jonka rannoilla lainehtivat viljapelot. Köyliönjoki virtaa läpi Tuiskulan kylän, jossa on paljon vanhaa rakennuskantaa. Köyliönjokivarressa maisema on pienipiirteisempää kuin järven ympärillä.

Köyliönjärven maisema-alueella yhdistyvät suuret historialliset, taloudelliset ja luonnonarvot. Se on suuripiirteistä viljan, perunan ja vihannesviljelyn aluetta, jossa ei juuri ole karjatiloja ja sen vuoksi alueella on hyvin vähän nurmea ja laidunta. Peltojen umpeutuminen ei ole yhtä suuri ongelma kuin monella muulla maaseutualueella, koska pellot ovat tehokkaassa viljelyssä edelleen. Maisema-alueeseen kuuluu myös entinen kuntakeskus, joten alueen rakennuskanta on ajallisesti ja tyyllisesti monipuolista sisältäen myös keskustoilte tyypillisiä liike- ja hallintorakennuksia ja jopa kerrostaloja.

Köyliönjärven maisema-alueen pellot ovat tehokkaassa viljelyssä.

3 Maisemanhoidon lähtökohdat

Asukkaat arvostavat kotiseutuaan

Hankkeen aikana järjestettiin kyläkiertoja ja pyydettiin asukaspalautetta niin sähköisen karttakyselyn kuin perinteisen lomakekyselynkin avulla. Saadun palautteen perusteella Köyliönjärven maisemassa arvostetaan alueen ainutlaatuista historiaa, järvimaisemaa, rakennusperintöä, avaraa peltomaisemaa ja monipuolista luontoa. Köyliönjärvi on maiseman ydin ja selvästi alueen asukkaille maiseman tärkein elementti. Järven virkistyskäyttöarvoista nousi esiin erityisesti monipuolinen linnusto, kalastus sekä talvinen luistelu ja kelkkailu. Tuiskulassa puolestaan jokivarren polveileva maisema nousi tärkeäksi arvoksi vanhan mylly- ja sahamiljöön ja muun rakennusperinnön ohella. Vesistöjen merkitys maisemassa on selvästi suuri.

Parasta Köyliönjärven maisemassa on se kokonaisuus, jonka kaunis luonto yhdessä kulttuurisen ja historiallisen elämyksen kanssa ihmiselle voi antaa.
- Asukaspalaute, kesäkuu 2017

Virkistyskäytön lisäämiselle nähtiin paljon mahdollisuuksia. Järven ympärillä on useita hyviä pyöräilyyn sopivia reittejä. Järven voi kiertää kokonaan tai puoliksi ja järven rannoilla on jo valmiina levähdyspaikkoja, joissa on laavu ja nuotiopaikka. Kyläyhdistyksillä on myös vuokrattavia kanootteja. Järvellä on aiemmin järjestetty lintusoutu, jolle toivottiin jatkoa. Järven jäällä järjestetty Talvi-Henrikki mainittiin hienoksi tapahtumaksi, jota voisi täydentää vaikka Lallin hiihdolla. Talviset tapahtumat järvellä ovat lisänneet suosiotaan viime aikoina voimakkaasti, kun jäälle on aurattu kelkkailu- ja luistelureitit. Köyliönjokivarteen toivottiin patikkapolkua, joka mahdollistaisi kauniiseen jokimaisemaan tutustumisen ja lisäksi joen virkistyskäyttöä.

Karttakyselyn perusteella merkityksellisimpiä paikkoja olivat Yttilän Otta ja kylä, Kankaanpään Kuninkaanlähde, uimaranta ja entisen kalalaitoksen ranta sekä Kirkkosaari. Nämä paikat koettiin luonnoltaan, maisemaltaan ja rakennusperinnöltään arvokkaiksi alueiksi, jotka kaipaavat myös hoitoa. Tiemaisema Yttilän ja Kankaanpään välissä sai paljon mainintoja, samoin Lallintalon takana kulkeva Koivulehdontie, jolta avautuu komea peltomaisema.

Merkintöjä tuli myös Vuorenmaan kylään ja pitkälle Voitoistentien varteen. On selvää, että etenkin Köyliönjokivarressa maisema ei katkea valtakunnallista aluerajausta myöten, vaan jatkuu varsin samanlaisena myös pidemmälle.

Palautteessa nousi esiin joidenkin maataloustuottajien ja omakotiasujien hieman toisistaan poikkeavat näkemykset siitä, mitä on hyvä maisemanhoito. Kysymys on paitsi yksilöllisistä mielipide-eroista myös mittakaavaerosta. On aivan eri asia hoitaa pientä omakoti- tai mökkitonttia kuin kymmenien tai satojen hehtaarien suuruista maatilaa. Maisemanhoitosuunnitelma tarjoaa yleisiä ohjeita ja suosituksia maisemanhoitoon, mutta niiden toteuttaminen perustuu vapaaehtoisuuteen. Yhteistyön sujuvuuden kannalta on tärkeää, että ei arvostella muiden tekemiä hoitotoimia. Myönteistä palautetta ei kuitenkaan kannata säästellä.

Mikä maisemaa uhkaa?

Järven rehevöityminen koettiin maiseman suurimpana uhkana. Järven tila vaikuttaa elinkeinoihin, virkistyskäyttöön ja koko alueen elinvoimaisuuteen, joten järven tilan parantaminen on tärkeää myös koko kulttuurimaiseman säilymistä kannalta. Maaseudun autioituminen ja elinkeinorakenteen muutos ovat yleisiä uhkia maaseutumaisemalle ja ne mainittiin myös Köyliönjärven alueella. Tähän liittyviä huolenaiheita ovat pusikoituminen, haitallisten vieraslajien leviäminen sekä rakennusten autioituminen ja rappeutuminen. Järvinäkymän katoaminen koettiin yleisesti negatiivisena kehityksenä.

22

3.1 Kulttuurimaiseman suojelu perustuu lainsäädäntöön

Kulttuurimaiseman suojelu perustuu lainsäädäntöön ja kansainvälisiin sopimuksiin. Perustuslain (731/1999) 20 §:n mukaan *Vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille*. Keskeisiä lakeja kulttuurimaiseman suojelun kannalta ovat maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999), laki rakennusperinnön suojelemisesta (498/2010), muinaismuistolaki (295/1963), luonnonsuojelulaki (1096/1996) ja kirkkolaki (1054/1993). Maankäyttö- ja rakennuslaki (MRL) ohjaa maankäytön suunnittelua ja rakentamista. Maankäytön suunnittelujärjestelmän osia ovat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet, maakuntakaava, yleiskaava ja asemakaava.

Kulttuurimaiseman huomioiminen on osa kaavojen sisältövaatimuksia. Valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita varten on valittu valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (1995, päivitys 2015) ja valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY 2009). Nämä inventoinnit on huomioitava kaikessa maankäytön suunnittelussa. Maakunnallisesti arvokkaat kulttuuriympäristöt on inventoitu vuosina 1987–88. Inventointi on päivitetty vuosina 2003–2005 Satakunnan maakuntakaavaa varten. Nämä kohteet ja alueet on huomioitava yksityiskohtaisemmassa maankäytön suunnittelussa.

Köyliön kirkko on suojeltu kirkkolaille ja kaikki muinaisjäännökset on suojeltu muinaismuistolaille. Muuten rakennetun ympäristön suojelu tapahtuu lähinnä kaavoituksen kautta.

Köyliön kirkko kunnostettiin vuonna 2015. Kuva: Liisa Nummelin, Satakunnan Museo.

Satakunnan maakuntakaava

Maakuntakaava on yleispiirteinen suunnitelma maakunnan alueiden käytöstä, jossa esitetään yhdyskuntarakenteen ja alueiden käytön perusratkaisut keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä. Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan maakuntakaavan tehtävänä on ohjata alueensa kuntien kaavoitusta ja muuta maankäyttöä. Maakuntakaava tulee siis ottaa huomioon kuntien yleis- ja asemakaavoja suunniteltaessa. Lisäksi viranomaisten on edistettävä kaavan toteuttamista, otettava maakuntakaava huomioon suunniteltaessa alueiden käyttöä koskevia toimenpiteitä ja katsottava, ettei toimenpiteillä vaikeuteta kaavan toteuttamista. Köyliönjärven maisema-alueella on voimassa ympäristöministeriön vuonna 2011 vahvistama Satakunnan maakuntakaava, ja maakuntavaltuuston vuonna 2019 hyväksymä vaihe-
maakuntakaava II, joka koskee erityisesti maisema-alueita ja rakennettuja kulttuuriympäristöjä. Vuonna 2013 vahvistettu vaihemaakuntakaava I käsittelee tuulivoimatuotantoon soveltuvia alueita, eikä niitä ole osoitettu valtakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle.

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue on osoitettu maakuntakaavassa merkinnällä vma. Merkintää koskevan suunnittelumääräyksen mukaan *alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon alueen kokonaisuus, erityispiirteet ja ominaisluonne siten, että edistetään niihin liittyvien arvojen säilymistä ja kehittämistä mukaan lukien avoimet viljelyalueet. Kaikista aluetta tai kohdetta koskevista suunnitelmista ja hankkeista, jotka oleellisesti muuttavat vallitsevia olosuhteita, tulee museoviranomaiselle varata mahdollisuus lausunnon antamiseen. Kohteen ja siihen olennaisesti kuuluvan lähiympäristön suunnittelussa on otettava huomioon kohteen kulttuuri-, maisema-, luonto- ja ympäristöarvot sekä huolehdittava, ettei toimenpiteillä ja hankkeilla vaaranneta tai heikennetä edellä mainittujen arvojen säilymistä.*

Maisemarajauksen sisällä on merkinnöillä kh ja kh-1 osoitettu valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt, joiden kohdalla suunnittelumääräys on sama kuin valtakunnallisesti merkittävällä maisema-alueella.

Muinaismuistolain nojalla rauhoitetut muinaisjäännöskohteet on osoitettu kaavassa sm-merkinnällä. Suojelumääräyksen mukaan muinaismuistoalueiden ja -kohteiden ja niiden lähialueiden maankäyttöä, rakentamista ja hoitoa suunniteltaessa on kiinteiden muinaisjäännösten lisäksi otettava huomioon niiden suoja-alueet, maisemallinen sijainti ja liittyminen arvokkaaseen maisema-alueeseen ja kulttuuriympäristöön. Kaikista aluetta koskevista suunnitelmista tulee Museovirastolle varata mahdollisuus lausunnon antamiseen.

Järven itäpuolella kulkeva Pyhän Henrikin tie/Huovintie on osoitettu arvokkaaksi historialliseksi tieksi (ht). Suunnittelumääräyksen mukaan kaikista niistä tien linjaukseen tai muuhun muuttamiseen liittyvistä suunnitelmista tai toimenpiteistä, jotka koskevat asemakaavoittamattomia tien osia, tulee varata museoviranomaiselle tilaisuus lausunnon antamiseen.

Pyhän Henrikintie on osa valtakunnallisesti merkittävää Huovintietä, joka on Yttilän ja Järvenpään väliseltä osuudelta nimetty museotieksi.

Maiseman ja luonnonarvojen kannalta arvokkaat geologiset muodostumat on osoitettu kaavassa ge-merkinnällä. Köyliönjärven koillisrannalla ja Yttilän Ottassa on osoitettu maiseman ja luonnonarvojen kannalta arvokkaat harjualueet merkinnällä ge1 ja Tuiskulan kylän luoteispuolelta maiseman ja luonnonarvojen kannalta arvokkaat kallioalueet merkinnällä ge2. Merkintää koskevan suunnittelumääräyksen mukaan alueiden suunnittelussa on otettava huomioon alueella olevat maa-aineslain tarkoittamat maisema- ja luonnonarvot sekä mahdollisten maisemavaurioiden korjaustarve. Monet maisema-alueen muinaisjäännöksistä sijaitsevat juuri geologisesti arvokkailla alueilla.

Kirkkosaareen ja Yttilän Ottaan on merkitty myös yhdyskuntien vedenhankinnan kannalta tärkeät ja siihen soveltuvat pohjavesialueet (pv). Merkintää koskevan suunnittelumääräyksen mukaan alueiden suunnittelussa on otettava huomioon pohjaveden laadun ja muodostumisen turvaaminen.

Suojelun alueen merkinnällä –S on osoitettu luonnonsuojelulain tai muun lainsäädännön nojalla suojellut tai suojeltavat suojelun alueet Kirkkosaarella ja Köyliönjärven luusuassa. Alueilla on voimassa maankäyttö- ja rakennuslain 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus. Suunnittelumääräyksen mukaan alueen maankäyttöön mahdollisesti vaikuttavista merkittävistä suunnitelmista ja hankkeista tai ennen vallitsevia olosuhteita merkittävästi muuttaviin toimenpiteisiin ryhtymistä tulee luonnonsuojelusta vastaavalle alueelliselle ympäristöviranomaiselle varata mahdollisuus lausunnon antamiseen. Näillä alueilla on voimassa myös suojelumääräys, jonka mukaan alueella ei saa toteuttaa sellaisia toimenpiteitä tai hankkeita, jotka voivat oleellisesti vaarantaa tai heikentää alueen suojelun arvoja.

Kirkkosaaren pohjois-, itä- ja eteläpuoliset ranta-alueet mukaan lukien Kaukosaari ja Kirkkokari sekä järven pohjoispää on merkitty luonnonsuojelulain nojalla suojelluiksi tai suojeltaviksi luonnonsuojelun alueiksi (sl). Merkintää koskevan suunnittelumääräyksen mukaan alueen maankäyttöön mahdollisesti vaikuttavista merkittävistä suunnitelmista ja hankkeista tai ennen vallitsevia olosuhteita merkittävästi muuttaviin toimenpiteisiin ryhtymistä tulee luonnonsuojelusta vastaavalle alueelliselle ympäristöviranomaiselle varata mahdollisuus lausunnon antamiseen. Kaavan merkintää koskee myös suojelumääräys, jonka mukaan alueilla ei saa toteuttaa sellaisia toimenpiteitä tai hankkeita, jotka voivat oleellisesti vaarantaa tai heikentää alueen suojelun arvoja. Alueella voidaan kuitenkin valtion luonnonsuojeluviranomaisen niin salliessa toteuttaa alueen suojelun arvojen säilyttämiseksi ja palauttamiseksi tarkoitettuja toimenpiteitä. Suojelumääräys on voimassa, kunnes alue on muodostettu luonnonsuojelulain mukaiseksi luonnonsuojelun alueeksi.

Kaukosaaren rannan tervaleppiä. Koko saari on luonnonsuojelun aluetta.

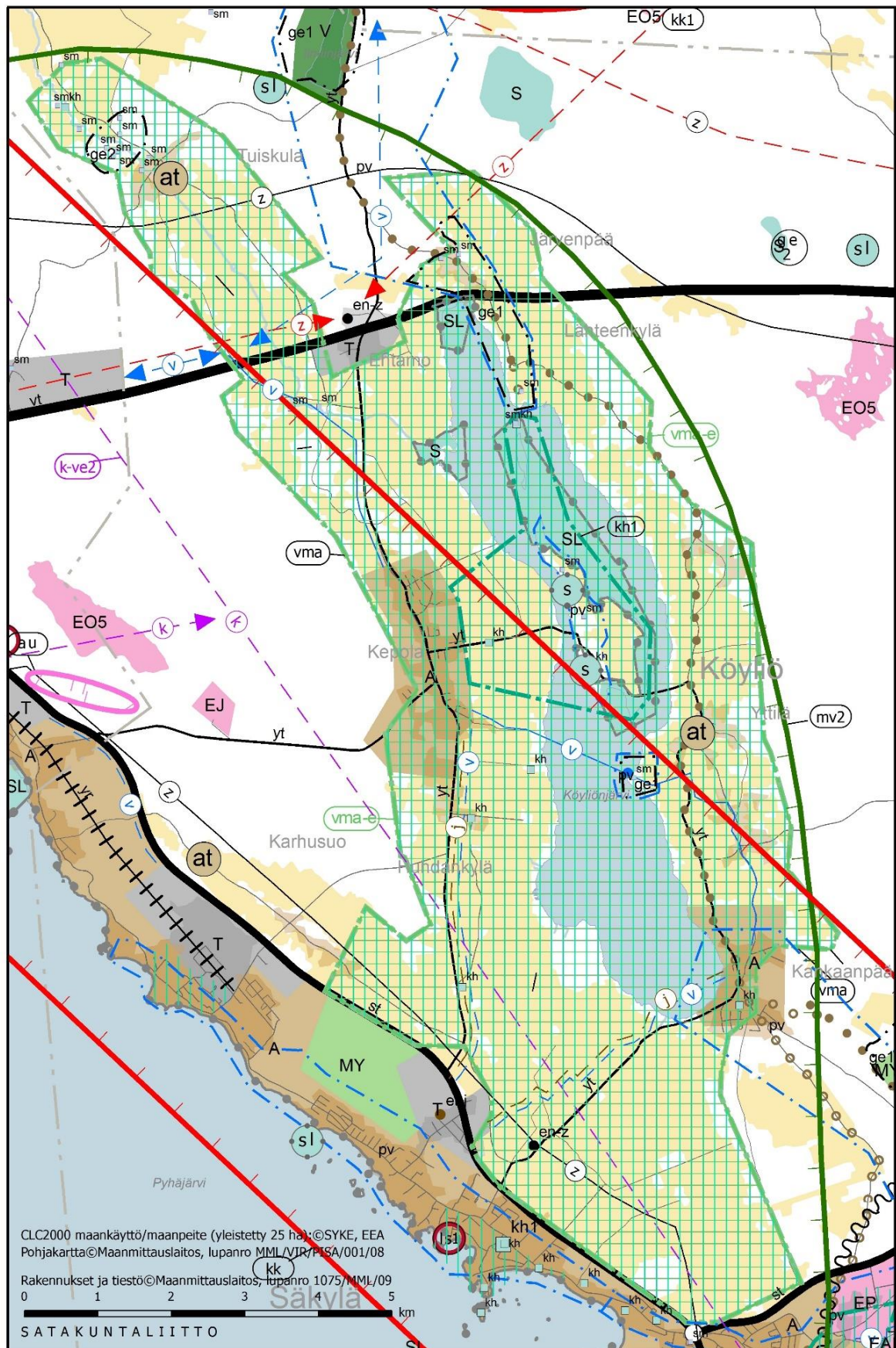
Kankaanpään taajama-alueet on osoitettu maakuntakaavassa taajamatoimintojen alueeksi (A). Suunnittelumääräyksen mukaan aluetta suunniteltaessa tulee kiinnittää erityistä huomiota yhdyskuntarakenteen eheyttämiseen ja täydentämiseen hajanaisesti ja vajaasti rakennetuilla alueilla. Uusi rakentaminen ja muu maankäyttö on sopeutettava suunnittelulla ympäristöönsä tavalla, joka vahvistaa taajaman omaleimaisuutta. Täydennysrakentamista ja muuta alueiden käyttöä suunniteltaessa on otettava huomioon alueen kulttuurihistorialliset ja maisemalliset ominaispiirteet sekä viher- ja virkistysverkko. Alueilla on turvattava yleisten ranta-alueiden varaaminen maisemarakenteellisesti ja -kuvallisesti ja luontoarvoiltaan kestävältä, korkeatasoisilta alueilta, osana alueen yhtenäistä viher- ja virkistysverkkoa.

Tuiskula ja Yttilä on osoitettu maakunnan palvelukeskusverkkoon kuuluviksi maaseudun palvelukyliksi (at). Kaavan suunnittelumääräyksen mukaan alueiden yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on tuettava asumisen ohella alueen luonteeseen soveltuvan elinkeinotoiminnan sijoittumista, parannettava kylän elinvoimaisuuden edellytyksiä, varmistettava kylien liikenneyhteydet päätieverkkoon ja selvittävä yhteisen vesihuollon toteuttamismahdollisuudet. Täydennysrakentamisessa on hyödynnettävä ensisijaisesti olemassa olevaa infrastruktuuria. Täydennysrakentamista ja muuta alueiden käyttöä suunniteltaessa on otettava huomioon alueen kulttuurihistorialliset ja maisemalliset ominaispiirteet.

Köyliönjärven maisema-alue sisältyy myös laajempaan matkailun kehittämisvyöhykkeeseen, mv2 -alueeseen, jolla on osoitettu merkittävät kulttuuriympäristö- ja maisemamatkailun kehittämisen kohdevyöhykkeet. Suunnittelumääräyksen mukaan vyöhykkeiden sisällä toteutettavassa alueidenkäytön suunnittelussa on kiinnitettävä erityistä huomiota matkailuelinkeinojen ja virkistyspalveluiden kehittämiseen. Suunnittelussa on otettava huomioon toteutettavien toimenpiteiden yhteensovittaminen kulttuuri-, maisema- ja luontoarvoihin sekä olemassa oleviin elinkeinoin ja asutukseen. Matkailuun liittyviä toimintoja suunniteltaessa ja vyöhykkeen vetovoimaisuutta kehitettäessä tulee ottaa huomioon vyöhykkeen erityisominaisuudet ja niiden ominaispiirteiden säilyttäminen.

Kirkkokarilla on pyhiinvaelluskohteena pitkä matkailuhistoria. Kuva: Pentti Pere, Satakunnan Museo.

Maakuntakaavayhdistelmä Köyliönjärven maisema-alueelta sisältää Satakunnan maakuntakaavan, vaihemaakuntakaavan I ja vaihemaakuntakaavan II. Kartta: Satakuntaliitto.

Aluetta koskevat yleis- ja asemakaavat

Kepolan osayleiskaava 2000

Kepolan osayleiskaava on hyväksytty 18.12.2000. Kaavaan on merkitty kuusi suojelukohdetta: Hällän tilakeskus, Männistön torppa, Kepolan työväentalo, Linturin talo sekä Köyliönkartanon riihi ja tiilimakasiini. Kaavamääräyksen mukaan kohteiden ympäristö ja rakennuskanta tulee säilyttää. Suojeltua rakennusta ei saa purkaa ja korjaus- ja muutostöiden tulee olla sellaisia, että rakennustaiteellisesti arvokas ja kyläkuvan kannalta merkittävä luonne säilyy.

Kaavassa todetaan, että keskusta-alueella on tiivis, raittimainen ja kerroksellinen rakennuskanta. Ydinkeskusta on merkitty taajamakuvallisesti tärkeäksi alueeksi (tk), jolla taajamakuvan kannalta merkittävät rakennukset tulisi pyrkiä säilyttämään ja uudisrakentaminen tulisi sopeuttaa vanhaan rakennuskantaan.

Kepolan pellot on merkitty maatalousalueeksi, jolla on ympäristöarvoja (MT-1). Peltoalueet tulee maisemallisista syistä pitää avoimina. Alueella sallitaan ainoastaan maa- ja metsätaloutta palveleva rakentaminen, joka tulee sijoittaa olemassa olevien talouskeskusten yhteyteen. Rakennusten on sijoitukseltaan, muodoltaan, materiaaaliltaan ja väriykseltään sopeuduttava olemassa olevaan rakennuskantaan ja maisemaan turmelematta luonnonarvoja. Rakennettavat tiet ja yhdyskuntateknisen huollon verkostot tulee sopeuttaa ympäristöön sekä sijainniltaan että rakenteiltaan.

Kepolan asemakaava ja asemakaavan muutos 2003

Kepolan asemakaavassa todetaan, että taajamakuvassa olennaista on vahva mäntypuusto, joka yhdessä pihojen istutetun kasvillisuuden kanssa luo eheän ja omaleimaisen kokonaisuuden. Säkylä-Peipohja -tien ympäristö on tienvarsimaisema-alueita, jolla tienvarsipuusto säilytetään. Rakentamisessa tulee huomioida rakentamisen sopivuus tienvarsimaisemaan. Osayleiskaavassa osoitetut kohteet on suojeltu myös asemakaavassa.

Kepolan kyläyhdistys ylläpitää kaavalla suojeltua Villa Linturia.

Kankaanpään osayleiskaava 1992

Kankaanpään osayleiskaavassa kyläkeskustan molemmin puolin olevilla peltoalueilla on merkintä MT/s. Merkintä tarkoittaa maa- ja metsätalouskäyttöön tarkoitettua aluetta, jolla muuta kuin maa- ja metsätaloutta palvelevaa rakentamista tulee välttää. Uudisrakentaminen ja muut toimenpiteet tulee sovittaa olemassa olevaan rakennuskantaan ja kulttuurimaisemaan.

Kankaanpään asemakaava ja asemakaavamuutos 2003

Asemakaavassa kylän pohjoispuolella Pyhän Henrikintien ja järven väliset pellot on merkitty maa- ja metsätalousalueeksi (M/s) ja niiden keskellä sijaitsevat Pryhti ja Torkkeli maatilojen talouskeskusten alueeksi (AM/s), joilla arvokas ympäristö säilytetään. Kulttuurihistoriallisesti arvokkaat rakennukset tulee säilyttää. Uudisrakentaminen sekä muut- ja korjaustyöt tulee sopeuttaa alueen maisemallisiin ja kulttuurihistoriallisiin ominaispiirteisiin. Ennen toimenpiteisiin ryhtymistä on varattava Satakunnan Museolle tilaisuus lausunnon antamiseen.

Rakentamattomille rannoille on merkitty suojavyöhyke ravinnekuormituksen vähentämiseksi. Alueella tulee säilyttää viljelemätön pysyvän kasvillisuuden peittämä vyöhyke.

Rakennusperinnön kannalta merkittäviksi rakennussuojelukohteiksi on merkitty vuoden 1987 inventoinnin perusteella Hemmi, Seppä, Pryhti, Myllymaa (asuinrakennus ja mylly) sekä lainamakasiini. Kankaanpään kedot -nimellä tunnettu perinnebiotooppikokonaisuus on jätetty kaavassa kokonaan huomiotta. Ketoalueiden paikalle on osoitettu rakentamista ja tiealuetta.

Kankaanpään entisen kalalaitoksen alueelle on vireillä osayleiskaavan ja asemakaavan muutos, jossa alueelle osoitetaan asuinrakentamista. Lisäksi kaavaehdotuksessa on osoitettu kohteita /S-merkinnällä (meijeri asuinrakennuksiin ja terveystalo).

Kuninkaankylän mylly on suojeltu kaavalla.

Säkylän osayleiskaava

Köyliönjärven eteläpuolisia peltoalueita koskee 19.9.2016 voimaan tullut Säkylän osayleiskaava, jonka pohjoisraja myötäilee Säkylän ja Köyliön entistä kuntarajaa. Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue on osoitettu merkinnällä ma 1 ja siihen etelässä liittyvä ns. Nikkarin pelto ja Säkylän kirkkoympäristö merkinnällä ma 2.

Molemmissa on sama kaavamääräys, jonka mukaan alueen suunnittelussa, rakentamisessa ja käytössä on edistettävä kulttuuriympäristön ja maiseman arvojen säilymistä. Alueella tapahtuva uudis- ja korjausrakentaminen ja muut suoritettavat toimenpiteet on sopeutettava rakennetun kulttuuriympäristön ominaispiirteisiin, taajamakuvallisiin, kulttuurihistoriallisiin ja/tai maisemallisiin arvoihin. Erityistä huomiota tulee kiinnittää rakennusten sijoitteluun, mittakaavaan, mittasuhteisiin ja materiaalivalintoihin. Aluetta koskevista suunnitelmista ja toimenpiteistä on pyydettävä mu-seoviranomaisen lausunto.

Säkylän keskustaajaman ja Köyliönjärven väliset pellot on lisäksi merkitty maisemallisesti arvokkaiksi peltoalueiksi (MA), joiden säilyminen avoimina ja viljelykäytössä on maisemakuvan kannalta tärkeää. Maatalouteen liittyvä rakentaminen tulee sijoittaa siten, että rakennukset eivät sulje avoimia näkymiä. Uudisrakentaminen on mahdollisuuksien mukaan sijoitettava maatalojen talouskeskusten yhteyteen. Alueella on voimassa MRL 43.2 § mukainen toimenpiderajoitus.

Maisema-alueella on yksi sr-merkinnällä suojeltu rakennus/rakennettu ympäristö, Vanha Perttula, ja yksi muinais-muistolain rauhoittama kiinteä muinaisjäännös, Pääksyn hiilimiilut.

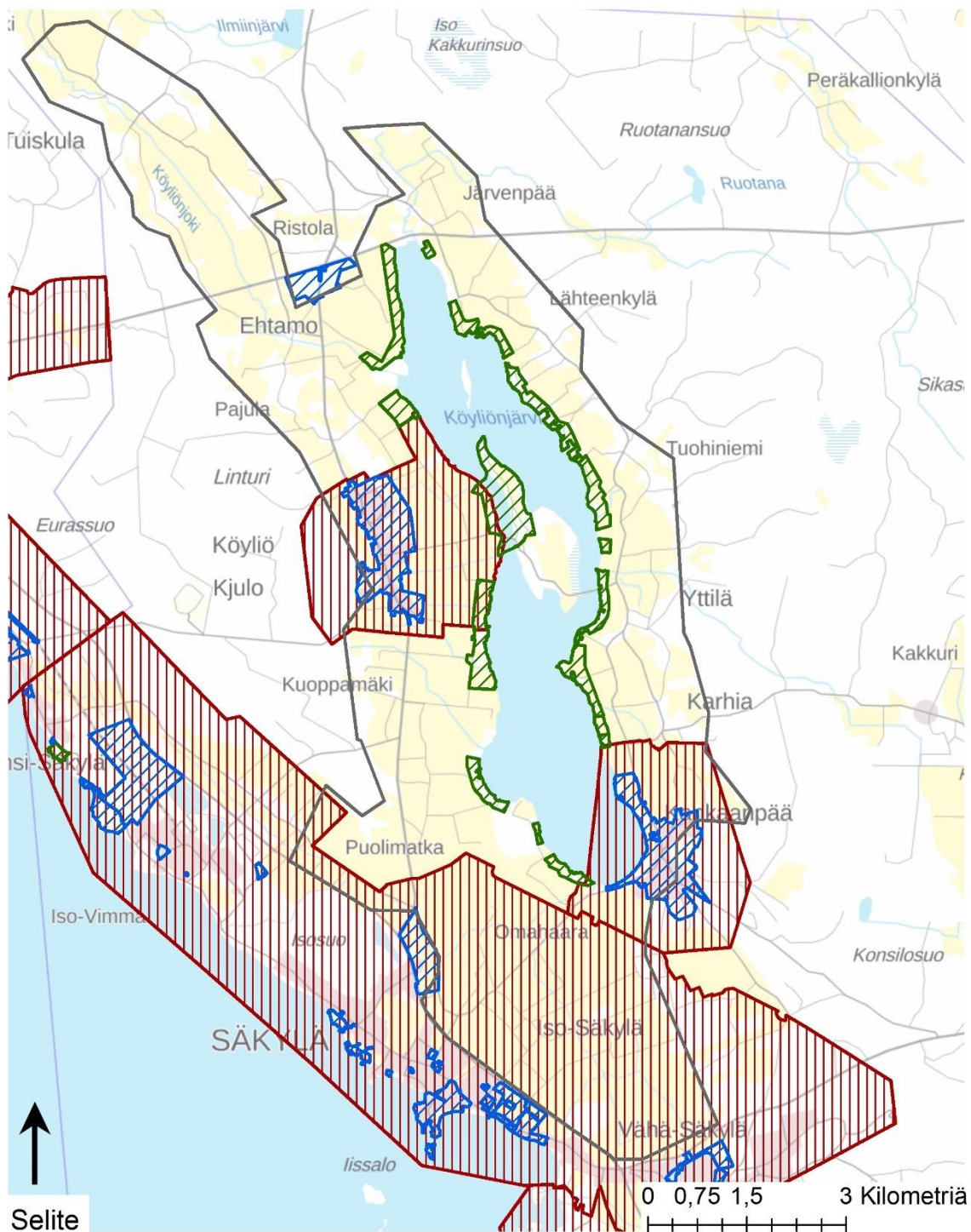
Muut kaavat

Ristolan alueelle on laadittu kaava teollisuusrakentamisen ohjaamiseksi, mutta teollisuusalue on rajattu maisema-alueen ulkopuolelle. Köyliönjärven ympärillä on myös useita eri-ikäisiä ranta-asemakaavoja. Säkylän kunta on teettänyt vanhan Köyliön kunnan kaavoista kaavayhdistelmän, joka on nähtävillä Säkylän kunnan sivuilla. Kaikki aluetta koskevat kaavat määräyksineen ovat löydettävissä sieltä.

Säkylän pellot on kaavassa merkitty maisemallisesti arvokkaiksi peltoalueiksi, joiden säilyminen avoimena on tärkeää.

Köyliönjärven maisema-alueen yleis- ja asemakaavat

Varsinais-Suomen ELY-keskus 2018

© SYKE, ELY-keskukset

Sisältää Maanmittauslaitoksen kartta-aineistoa 08/2018

3.2 Aluetta koskevat selvitykset, inventoinnit sekä hoito- ja käyttösuunnitelmat

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet inventoitiin ensimmäisen kerran 1990-luvun alussa ja nykyiset maisema-alueet on valittu valtioneuvoston periaatepäätöksellä vuonna 1995. Satakunnassa inventointia on päivitetty vuosina 2012–2014. Päivitysinventointi ei ole tuomassa muutoksia Köyliönjärven maisema-alueen rajaukseen.

Valtakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt on inventoitu Museoviraston toimesta 1990-luvulla ja 2000-luvulla, ja viimeisin inventointi on vahvistettu valtioneuvoston päätöksellä vuonna 2009. Köyliönjärven maisema-alueella on kaksi valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä: Köyliönsaaren vanhakartanon ja kirkon historiallinen maisema sekä Huovintie.

Maakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen inventointi päivitettiin Satakunnassa vuosina 2004–2005. Edellä mainittujen valtakunnallisesti merkittävien alueiden lisäksi Köyliönjärven maisema-alueella on kymmenen maakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä: Kepolan kartano ja kulttuurimaisema, Puolimatkan kartano ja kulttuurimaisema, Kepolan työväentalo, Kuninkaanlähteen mylly, Kankaanpään Hemmi ja Pryhti, Yttilän kylä, Yttilän Otta, Pajulan kylä, Tuiskulan kylä sekä Tuiskulan mylly ja saha.

Köyliössä on tehty rakennusperinnön inventointia vuosina 1992–2000. Niiden pohjalta on vuonna 2004 julkaistu kirja Köyliön vanhaa rakennuskantaa (Sami Männistö). Köyliön Kankaanpään kylällä on inventoitu muutama kiinteistö kalalaitoksen alueen asemakaavaa varten vuonna 2012. Säkylän keskustan osayleiskaava-alueen vuonna 2013 tehty inventointi kattaa maisema-alueen eteläpään entistä kuntarajaa mukaillen. 1990-luvulla tehtyjä rakennusinventointeja olisi syytä päivittää ja täydentää sotien jälkeisen rakennuskannan osalta.

Kepolan kartano on maakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö. Kuva: Pentti Pere, Satakunnan Museo.

Muinaisjäännösinventointi on tehty Köyliössä vuosina 1953 ja 1996. Se kaipaisi päivitystä erityisesti historiallisen ajan kiinteiden muinaisjäännösten osalta. Säkylän osayleiskaavaa varten on tehty muinaisjäännösinventointi vuonna 2013.

Satakunnan perinnemaisemat on inventoitu vuosina 1992–1993 osana valtakunnallista inventointia. Perinnemaisemien päivitysinventointi on käynnissä vuosina 2020–2021.

Köyliönjärven maisema-alueella ei ole tehty kattavaa kasvillisuusselvitystä. Köyliön pitäjän putkilokasvisto on selvitetty vuonna 1955 (Ervi) ja Kirkkosaaren ja Kaukosaaren kasvillisuutta on kartoitettu vuonna 1986 (Hurme). Kepolan osayleiskaavaa varten on tehty luonto- ja maisemaselvitys vuonna 1998 (Suunnittelukeskus) ja pienialaisia kasvillisuusselvityksiä on tehty osana eri hankkeita muuallakin. Vuonna 1990 on julkaistu Köyliönjärven luusuan virkistyskäyttösuunnitelma (Savola ja Tuunainen, Satakunnan seutukaavaliitto). Kattava kasvillisuusselvitys olisi hyödyllinen apu hoitotoimia suunniteltaessa. Samalla olisi syytä kartoittaa haitallisten vieraslajien levinneisyys.

Jalokiuurunkannus on Köyliön nimikkokasvi, jota esiintyy Kirkkosaarella runsaasti. Kuva: Samuli Vahteristo.

Köyliönjärven Natura 2000 -alueiden kasvillisuusinventointi on tehty vuonna 2001 (Kalpa, Lounais-Suomen ympäristökeskus) ja Köyliönjärven linnustaselvitys vuonna 2010 (Yrjölä & al., Pyhäjärvi-instituutti). Natura 2000 -alueille on tehty hoito- ja käyttösuunnitelma vuonna 2012 (Marjo Tarvainen, Pyhäjärvi-instituutti). Köyliön Kirkkosaareen ja Kaukosaareen sekä järven pohjoispään luonnonsuojelualueelle on tehty yksityiskohtainen hoitosuunnitelma vuonna 2005 (Heini Lies-Niittymäki, Metsähallitus). Hoitosuunnitelmat kaipaavat jo päivittämistä ja sellainen olisi syytä tehdä myös järven luusuan suojelualueelle.

Vuonna 2002 Köyliönjärven valuma-alueelle on laadittu maanviljelysalueiden suojavyöhykkeiden yleissuunnitelma (Reko, Lounais-Suomen ympäristökeskus) ja vuonna 2008 Pyhäjärvisuudelle on tehty maatalouden monivaikutteisten kosteikkojen ja luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma, jossa on osoitettu toimenpiteitä myös Köyliönjärven ympäristöön (Härjämäki et al., Lounais-Suomen ympäristökeskus). Suunnitelman toteuttaminen on jäänyt puolitiehen.

Köyliönjärven tilaan, vedenlaatuun ja sen parantamiseen liittyviä selvityksiä ja suunnitelmia on tehty useita 1990-luvulta alkaen. Yhteenveto aiemmista selvityksistä ja vuoden 2010 tilanteesta on koottu julkaisuun Köyliönjärven tila, kuormitus ja kunnostus (Anna Paloheimo, Pyhäjärvi-instituutti).

Köyliön kylille on tehty kyläsuunnitelma viimeksi vuonna 2010 (Köyliön kyläyhdistykset ja Leader-Pyhäjärvisuutu). Vuonna 2017 valmistui Huovintielle Museotien hoito- ja ylläpitosuunnitelma (Marti Piltz ja Laura Soosalu, Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus).

3.3 Kyläkerroksilla ja kyselyissä esiin tulleet kehittämis ehdotukset kylittäin

Kankaanpää

Kankaanpään kyläyhdistykselle niin maisemanhoito talkoilla kuin Leader-rahoituksen hyödyntäminenkin ovat tuttua toimintaa. Viime vuosien aikana Kankaanpäässä on muun muassa kunnostettu Kuninkaanlähde, rakennettu eräelämyskeskus Kaarnikka ja Metsäjärven kota, kunnostettu kylän yhteistä suulia ja ylläpidetty uimarantaa. Yhdistyksen lahjoituksena saama suuli ympäristöineen tulee olemaan talkookohteena tulevaisuudessakin. Tontilla on kunnostettavan suulin lisäksi muitakin rakennuksia, joiden tuleva käyttötarkoitus on vielä auki eikä korjaussuunnitelmiakaan siksi vielä ole tehty. Läheiselle virkistysalueelle on kuitenkin tehty Pro Agrian toimesta maisemasuunnitelma, jonka mukaan aluetta voidaan kehittää.

Kattotalkoot alkamassa kyläyhdistyksen perintösuulilla keväällä 2017.

Kyläraitti

Kylällä on joitakin huonokuntoisia autiotaloja, jotka herättivät keskustelua. Kaikkia ei voi enää pelastaa, mutta vanhoja rakennuksia pidettiin yleisesti maiseman kannalta tärkeinä ja niiden toivottiin säilyvän. Erityisesti pienet mökit, riihet ja aitat häviävät käyttämättöminä helposti, minkä vuoksi niiden säilyttämiseen olisi kiinnitettävä erityistä huomiota. Puuston raivauksella ja kattojen suojaamisella saataisiin rakennuksille ainakin lisää aikaa. Pryhtin tilan ja tien väliin jäävä pieni peltotilkku on kasvamassa umpeen ja myös sillä sijaitseva hieno aitta on jäänyt kasvillisuuden peittoon. Vanhojen peltujen umpeutumista pidettiin valitettavana. Vaikka pusikoituminen ja umpeenkasvu herättikin huolta, tienvarsien rehevät syreeni- ja muut pensasaidat todettiin maiseman kannalta ehdottomasti vaalimisen arvoisiksi.

Kuninkaanlähde

Kunnostetun Kuninkaanlähteen vedenpinta on laskenut huolestuttavan alas. Pohjavesitilanteesta oltiin muutenkin huolissaan, koska Köyliönjärven ympäristössä on parhaillaan vireillä merkittäviä pohjavedenottohankkeita. Ojaverkkoa tulisikin rakentaa harkiten eikä turpeennostoalueita pitäisi enää laajentaa. Suoalueiden ja kosteikkojen ennallistaminen olisi myös toivottavaa, jotta sadevettä varastoivaa ja pohjavettä muodostavaa aluetta olisi riittävästi. Kuninkaanlähteen ja Pikkulähteen virtaamia tullaan seuraamaan säännöllisesti kunnan vesihuoltolaitoksen toimesta Kiviharjun vedenottamon toiminnan käynnistyessä vuonna 2019. Virtaamien seurannat otetaan mukaan vedenottoon liittyvään pohjavesien tarkkailusuunnitelmaan.

Kuninkaanlähteen ympäristössä, kuten muuallakin vanhan Köyliön alueella, on Köyliö-seuran pystyttämiä opastauluja, joita seura myös edelleen ylläpitää. Taulujen materiaalivalinnoista keskusteltiin ja todettiin, että tulevaisuudessa olisi hyvä käyttää sellaista kehysrakennetta, joka ei kerää likaa ja roskia pleksin alle. Kuninkaanlähteen ympäristössä olevat Krääsäpään tervahaudat eivät juuri vaadi hoitoa, koska kasvillisuus alueella ei ole erityisen rehevää. Kierroksella todettiin, että myllyn seinustalla kasvaa jonkin verran puustoa, joka olisi hyvä poistaa.

Kalalaitoksen ja meijerin alue

Entisen kalalaitoksen alue on mielenkiintoinen miljöo umpeutuvine vesialtaineen. Alueelle on vuonna 2013 lähdetty toteuttamaan osayleiskaavan ja asemakaavan muutosta, jonka tavoitteena on saada alue asumiskäyttöön. Hanke herätti jonkin verran keskustelua. Kalalaitoksen alueelle toivottiin erityisesti kylän yhteistä virkistysaluetta polkuineen ja venelaitureineen. Sellainen alueelle on asemakaavaluonnoksen mukaan tulossakin pientalotonttien lisäksi. Kaa-vahanke on ollut pysähdyksissä pitkän aikaa, mutta tulee toteutumaan jossain vaiheessa.

Pitkään huonolla hoidolla ollut, mutta nyt kunnostettu meijeri on kyläläisille tärkeä niin maiseman kuin yhteisöllisen käytönkin vuoksi. Meijerin takana oleva tiheä puusto kuitenkin peitti järvinäkymän ja sen raivausta toivottiin. Myös Hoivakoti Jussilan kohdalta toivottiin järvinäkymää ja pyörätuolireittiä rantaan. Puuston harvennus meijerin takana on toteutunut vuoden 2019 aikana.

Kankaanpään kedot

Kävelymatkan aikana yritettiin paikantaa Kankaanpään ketoja, jotka on inventoitu osana Satakunnan perinnemaisemainventointia vuonna 1995. Aivan taajaman keskellä ja teiden vieressä sijainneet ketoalueet ovat pääosin hävinneet tavalla tai toisella. Alueelle on tehty vuonna 2003 asemakaava, jossa ketoja ei ole huomioitu, vaan ne ovat jääneet tonttien ja tiealueiden alle.

Karhiantien, Kuusikujan ja Mestarinkujan risteyksessä on säilynyt hyvin pienialainen keto, jossa kasvoi lähinnä keltamataraa. Alueelle oli kaivettu kaapeli ja sillä kasvoi koivun ja vaahteran juurivesoja, jotka oli kuitenkin myöhemmin kesällä katkaistu. Pieni keto risteyksessä oli ilo silmälle ja näyttää siltä, että sitä hoidetaankin. Ketoa olisi myös mahdollista laajentaa ja alueen vieressä olikin niitetty heinää. Hoidoksi riittää niitto kerran vuodessa ja puiden pitäminen pois alueelta. Kannot kannattaisi poistaa vesomisen estämiseksi.

Toinen mukavan näköinen pikkuketo on Kuninkaanlähteen myllytuvan lähellä Kuninkaanlähteentieltä Kankaanpääntielle johtavan hiekkatien alussa. Teiden väliin jäävässä kolmioissa kasvoi keltamataraa, puna-apilaa ja muuta keto-kasvillisuutta. Kolmion keskellä kasvoi koivu. Tämäkin alue olisi hyvä niittää kerran vuodessa kukinnan jälkeen. Koivu on jo kasvanut maisemapuun mittoihin ja sopii hyvin paikalle. Alue on yksityisomistuksessa ja hoito vaatii maanomistajan luvan.

Suurin alue Kankaanpään kedoista sijaitsee kunnan omistamalla maalla Kahmontien ja Hakantien välissä, aivan Kankaanpään kyläyhdistyksen hallussa olevan suulin ja virkistysalueen kupeessa. Tämä alue olisi sijaintinsa puolesta sopiva ennallistamistalkoille eikä sen ylläpito vaatisi suuria ponnistuksia jatkossa. Alueelta pitäisi poistaa männikköä jättäen kuitenkin isoimmat männyt maisemapuiksi, ja siivota maastoa siellä olevasta puu- ja kuorijätteestä.

Runsaasta puustosta huolimatta alueella kasvaa edelleen mm. kangasajuruohoa ja kissankäpälää. Kedon kohdalle on kuitenkin kaavoitettu omakotitontteja, joten kunnostuksesta saatu ilo ja hyöty saattaisi jäädä lyhytaikaiseksi.

Kangasajuruohoa kasvaa Satakunnassa erityisesti Säkylänharjulla. Monin paikoin se on hävinnyt harjumetsän sammalikolle, mutta Kankaanpään kohdalla maaston kulutus on kovempaa ja ajuruohoa näkyy siellä täällä hiekkateiden varsilla. Kangasajuruohoa kannattaakin vaalia Kankaanpään omana erikoisuutena. Kankaanpään ja laajemminkin maisema-alueella olevien harjujaksojen säästyneiden hiekkaisen kotojen ja paahdeympäristöjen (mm. tienvarret) uhanalaiset luontotyypit ja lajit tulisi inventoida nykyistä kattavammin ja tarvittaessa näille alueille voisi tehdä tarkemman hoitosuunnitelman.

Muutamia pienialaisia kotoja löytyy vielä teiden varsilta.

Kangasajuruohoa esiintyy mm. tällä umpeen kasvavalla kuivalla kedolla, joka on kaavoitettu tonteiksi.

Kankaanpään uimaranta

Kankaanpään kylän uimaranta on kyläyhdistyksen ylläpitämä joka vuotinen talkookohde. Pitkä hiekkaranta onkin upean näköinen. Alue kuuluu Kankaanpään–Karhian venevalkamat -nimiselle osakaskunnalle. Uimarannan kohdalla puustoa on harvennettu ja tieltä näkyy järvelle. Puuston harvennusta toivottiin kuitenkin pidemmälle matkalle.

Järven eteläpäässä hiekkarannan jatkona on niittyalue, jota on aiemmin laidunnettu. Laidunnus on loppunut ja alue on alkanut umpeutua. Sekin voisi olla tulevaisuudessa talkoiden piirissä. Laidunnuksen jatkaminen alueella on epätodennäköistä susiriskin vuoksi, joten aluskasvillisuuden raivausta pitäisi tehdä joka vuosi. Ketelinojan varrelle on suunniteltu jonkinlaista kosteikkoa tai laskeutusallasta vesiensuojelullisista syistä. Sen toteutumisesta ei vielä ole varmuutta.

Uimarannalla on matonpesupaikka, grillikatos, uimakoppi ja käymälä. Rakenteiden kunnostuksessa voisi yhdistää kunnan ja kyläyhdistyksen voimavaroja. Uimarannan ympäristössä kasvaa jättipalsamia, jota on jo talkoilla raivattu. Talkoita on kuitenkin syytä jatkaa, jotta hyvin alkuun saatu työ ei valu hukkaan.

Kankaanpäähän ehdotettiin rakennettavaksi myös lintutorni. Sopiva paikka voisi löytyä uimarannan Ketelinojan puoleisesta päästä. Rakentamiseen voisi ajatella esimerkiksi Leader-rahaa.

Kuninkaanläntheeltä laskee puro Köyliönjärveen uimarannan pohjoispäässä. Puron varressa kasvaa lehtoa. Puron vartta on raivattu ja siinä on pyritty pitämään polkua, joka kuitenkin kasvaa nopeasti umpeen. Puron varrella Pyhän Henrikintien vieressä on pieni lehtometsikkö, jossa on kaatuneita puunrunkoja. Metsikön ja puronvarren raivauksesta ja siivouksesta oli puhetta, mutta kohde on luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokas, minkä vuoksi turhaa siistimistä tulisi välttää. Rehevän kasvupaikan takia raivaus vaatisi jatkuvaa työtä, mikä veisi taas resursseja joltain muulta alueelta. Sen sijaan jättipalsamin kitkemistä metsiköstä tulisi jatkaa.

Kankaanpään kylässä monet hoitokohteet rajautuvat tiehen, jolloin on huomioitava maanteiden suoja-alueet. Hoitotoimia teiden varsille suunniteltaessa onkin hyvä ottaa yhteyttä ELY-keskuksen liikennevastuualueeseen ennen toimenpiteisiin ryhtymistä.

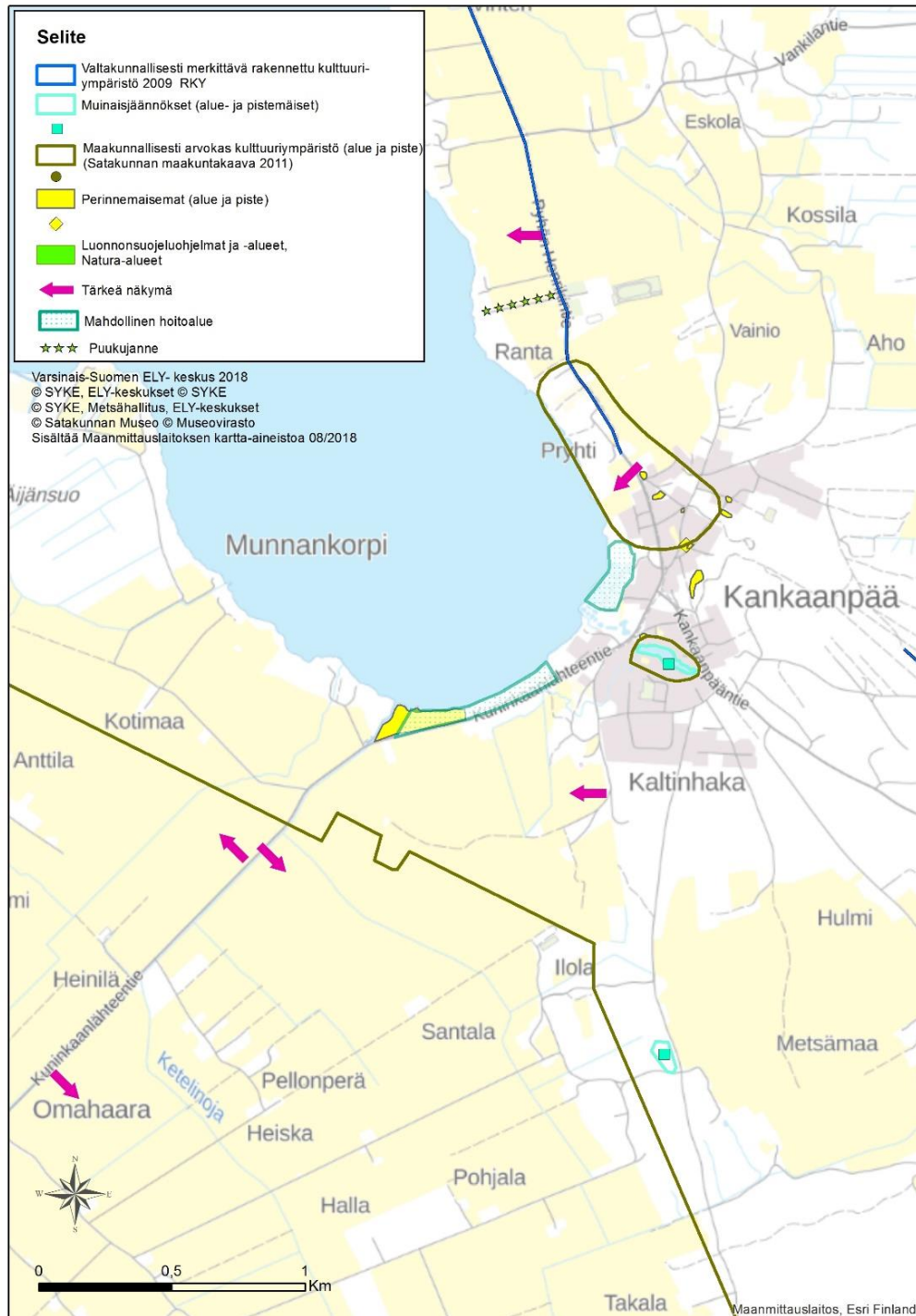

Kankaanpäässä on upea uimaranta, jota kyläyhdistys hoitaa.

Kankaanpään kylän kehittämis ehdotuksia:

- Järvimaiseman avaaminen uimarannan ja tien väliltä puustoa harventamalla ja puskia raivaamalla
- Uimarannan rakenteiden kunnostaminen
- Jättipalsamin poistaminen
- Entisen kalalaitoksen alueen virkistyskäyttömahdollisuuksien parantaminen
- Jäljellä olevien pikkuketojen säilyttäminen ja vuosittainen hoito
- Kangasajuruohosiintymien inventointi ja hoidon suunnittelu

Keskeiset toimijat: Säkylän kunta, Kankaanpään kyläyhdistys, Kankaanpään-Karhian venevalkamat -osakaskunta, maanomistajat, Varsinais-Suomen ELY-keskus.

Yttilä

Yttilän kyläyhdistys huolehtii muun muassa Yttilän museokoulusta ympäristöineen ja Hiisinkujan rannasta matonpesupaikkoineen. Kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti merkittävä koulurakennus piharakennuksineen kuuluu kyläyhdistykselle ja sen ylläpito tulee vaatimaan paljon resursseja tulevana vuosina.

Yttilän koulun asuinrakennuksessa on ikkunoiden korjaus meneillään.

Kyläraitti

Yttilän maakunnallisesti merkittävä kyläraitti on idyllinen ja hyvin hoidettu miljö. Keskiajalta periytyvä kylä on muodostunut historiallisen tien varrelle ja osa rakennuksista on hyvin lähellä tietä, minkä vuoksi liikenne aiheuttaa rakennuksille vaurioita. Pihojen kasvillisuus taas ulottuu paikoin tiealueelle ja aiheuttaa haittaa liikenteelle. Kapea väylä ei mahdollista myöskään pyörätien rakentamista tien viereen. Arvoalueella eri näkökulmat on sovittava yhteen ta-pauskohtaisesti eikä yksiselitteistä ohjeistusta siitä, kuinka kaukana rakennusten tai kasvillisuuden pitäisi olla tiestä, voi antaa. Ulkolaudoitus on perinteinen tapa suojata rakennusta ulkoiselta rasitukselta. Ulkolaudoituksen kunnosta kannattaa siis pitää huolta ja uusia sitä tarvittaessa. Puustoa taas tulee karsia liittymien kohdalta tarvittaessa, jotta liikenneturvallisuus säilyy. Huovintielle tehdyn museotien hoito- ja ylläpitosuunnitelman mukaan mahdollinen kevyen liikenteen väylä tulisi linjata Yttilän kyläkeskuksen ulkopuolelta.

Hiisinkuja ja yhteisranta

Koulun vierestä lähtee tie yhteisrantaan. Tien ja koulun asuinrakennuksen välissä on pusikoitunut alue, jossa ennen on kasvanut koivurivi. Alueelle voisi tehdä tarkemman pihasuunnitelman, mutta joka tapauksessa vesakkoa kannattaa raivata ja säästää suuremmat puut. Hiisinkujan päässä on yhteisranta, jossa on muun muassa matonpesupaikka ja vuokrakanootteja. Kujan varsi ja ranta ovat hoidettua laidunalueutta. Laidunnus on kunnan omistamalta maalta kuitenkin vaarassa loppua karjan omistajanvaihdoksen vuoksi. Kunnan olisi hyvä sopia laidunnuksen jatkumisesta tulevaisuudessa, koska muuten alue alkaa nopeasti pusikoitua ja kasvaa umpeen.

Yttilän rantaa on hoidettu laiduntamalla.

Yttilän Otta

Yttilän Otta on merkittävä paikka niin muinaisjäännöskohteena kuin virkistysalueenakin. Ottassa on uimaranta hyppytorneineen ja rantasauna. Uimaranta on kunnan hoidossa, mutta kyläyhdistys vuokraa saunaa. Alue on osakskunnan yhteismaata. Museoviraston muinaisjäännösten hoitoyksikkö hoiti ennen muinaisjäännösalueetta, mutta yksikkö on sittemmin lakkautettu. Kunta leikkaa alueelta ruohon ja Köyliö-seura huolehtii opastauluista. Alueella on kaatuneita katajia, jotka voidaan poistaa joko kunnan toimesta tai talkoilla. Jyrkällä vanhalla rantavallilla kasvaa ko-meita puita. Näkymä rinteen laelta järvelle on pusikoitunut ja lehtipuiden taimia toivottiin harvennettavan. Samalla isot maisemapuut tulisivat rinteessä paremmin esiin. Alueen reunalla on yksityisomistuksessa oleva kaunis laidunalue, joka tulee luultavasti jäämään pois laidunnuksesta tulevaisuudessa. Rannassa olevat vanhat nuotiopaikat ovat jääneet hoitamatta ja niitä toivottiin hoidon piiriin.

Rannan nuotiopaikat voisi ottaa käyttöön.

Maasilta ja Tuohiniemen yhteisranta

Maasilta kirkkosaareen on suosittu onkipaikka ja se on myös hyvä paikka lintujen tarkkailuun ja maiseman ihailuun. Sillan läheisyydessä on kuitenkin niukasti parkkipaikkoja, joita toivottiin lisää.

Tiheän mökkiasutuksen vuoksi järven itärannalla on vähän mahdollisuuksia päästä rantaan, eikä järvinäkymääkään monin paikoin ole. Vellinkyläntien päässä oleva, osakaskunnan veneranta on pahoin pusikoitunut ja näyttäisi olevan vähäisellä käytöllä. Alueella kasvaa muun muassa jättipalsamia, joka olisi syytä hävittää talkoilla. Alue on pinta-alaltaan pieni, joten sen hoito ei vaatisi suuria ponnistuksia.

Lallintalo

Maakunnallisesti merkittävä, legendaarinen Lallintalo on hyvässä kunnossa, mutta ollut viime vuosina melko vähäisellä käytöllä. Suuren kiinteistön ylläpidosta huolehtii MTK Köyliö. Aikaisemmin Lallintalolla järjestettiin tansseja talvikaudella joka viikonloppu, mutta nykyisin harvakseltaan. Tanssit toivat rahaa kiinteistön ylläpitoon, mutta toisaalta tanssien loppuminen on rauhoittanut kylän elämää huomattavasti. Syksyllä 2018 Lalliksella toiminta taas vilkastui ja talo on muutenkin ollut nostalgisen muistelun kohteena muun muassa Rauman teatterissa esitetyn musikaalin ansiosta.

Lallintalon edessä oleva vanha urheilukenttä on jäänyt pois käytöstä ja katsomo on rapistunut. Kentän ja katsomon kunnostamista pidettiin tärkeänä ja niille toivottiin lisää käyttöä. Kentän pitäminen avoimena on tärkeää sekä historiallisista että maisemallisista syistä. Komean rakennuksen toivottiin näkyvän tielle, mutta tienvarren koivikko alkaa peittää näkymän. Lallintalolle on ennen johtanut koivukuja, joka on kuitenkin vaihtunut sekalaiseen lehtipuustoon. Koivukujan palauttaminen jäsentäisi maisemaa ja toisi arvokasrakennuksen paremmin esiin.

Köyliön Lallintalo on legendaarinen tanssipaikka, jossa toiminta on taas muutaman vuoden tauon jälkeen vilkastunut.

Tiemailä

Pyhän Henrikintien varrella, Yttälän kyläkeskustasta pohjoiseen, Korvenkylän ja Tuohiniemen alueella, on jonkin verran autoituneita rakennuksia, joiden säilyminen herätti huolta. Rakennuksille toivottiin löytyvän uutta käyttöä, jolloin ne tulisivat kunnostettua. Tyhjiin olevat kiinteistöt olisi hyvä kartoittaa ja selvittää mahdollisuuksia niiden käytölle. Pyhän Henrikintien ja Ritalantien kulmassa on valtion omistama kiinteistö, joka on ollut pitkään tyhjiin. Ulkorakennukset ovat jo päässeet huonoon kuntoon, mutta asuinrakennus voisi olla kunnostettavissa. Aivan tien vieressä oleva aitta on tärkeä osa historiallista tiemailä ja se pitäisi saada säilymään.

Pyhän Henrikintien itäpuolella risteilee useita kävelyyn ja pyöräilyyn soveltuvia hiekkateitä, joille voisi suunnitella valmiita reittejä. Tarkemmat suunnitelmat pitää kuitenkin tehdä yhteistyössä maanomistajien kanssa. Alueella on muun muassa mielenkiintoinen vanhan Hämetien linjaus. Ylisen tien varrella on kylän vanhoja kellareita, joista yhden katto on romahtanut. Kellareiden toivottiin kuitenkin säilyvän osana tiemailä. Koivulehdontieltä on hienot näkymät peltomailä ja järvelle. Tien varrella kasvoi kissankäpälää.

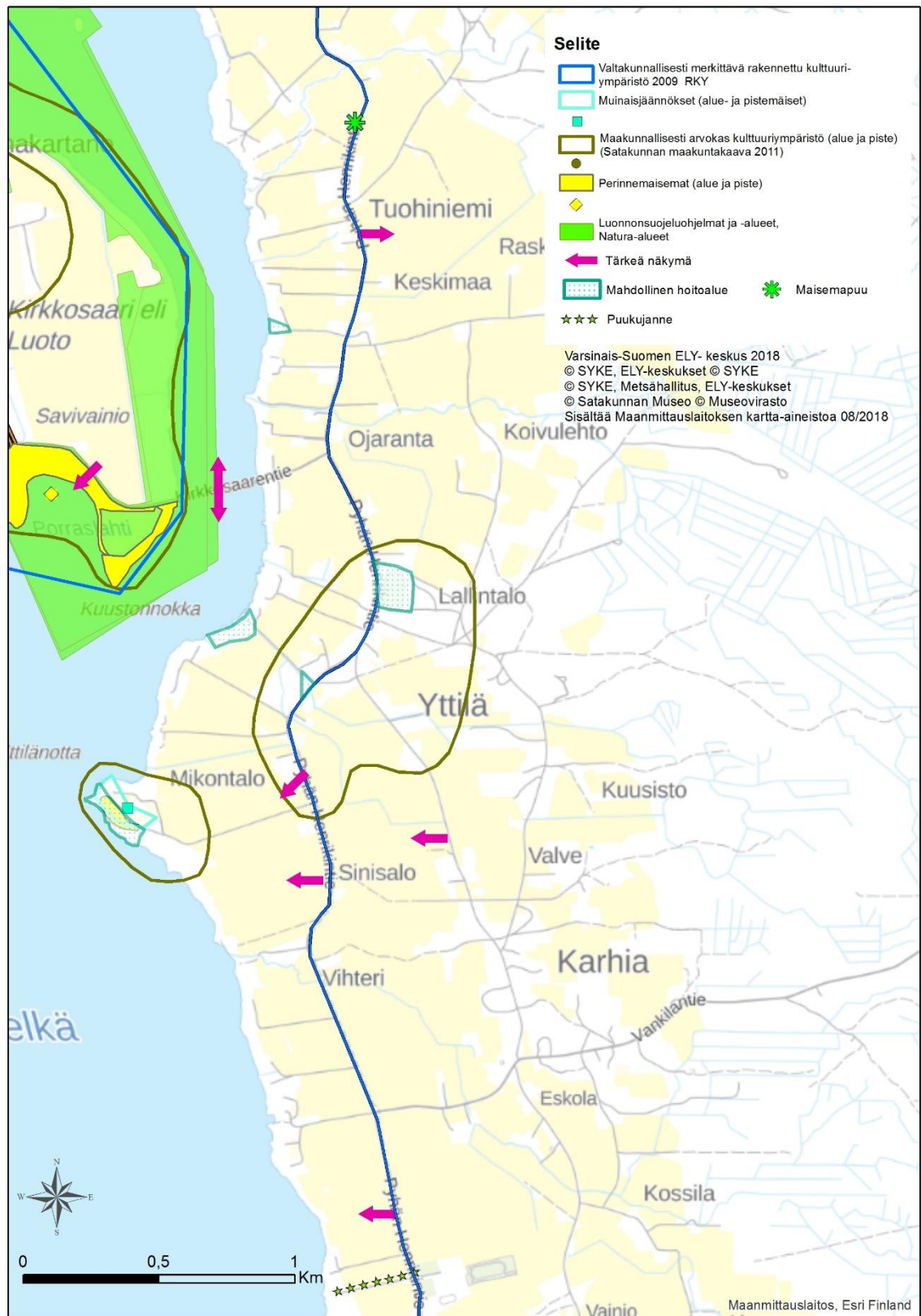

Näkymä Koivulehdontieltä järvelle. Tien varrella kasvaa kissankäpälää.

Yttälän kylän kehittämis ehdotuksia:

- Tyhjiin olevien rakennusten ja niiden käyttömahdollisuuksien kartoittaminen
- Näkymän avaaminen tieltä Lallintalolle, urheilukentän ja katsomon kunnostaminen, koivukujan palauttaminen
- Yttälän Ottan näkymien avaaminen pensaikkoa raivaamalla, muinaisjäännösalueen hoito ja nuotiopaikkojen siistiminen. Muinaisjäännösalue sopisi hyvin Adoptoi monumentti -kohteeksi.
- Pusikoiden raivaaminen ja jättipalsamin kitkeminen yhteisrannoilla
- Laidunnussopimusten jatkaminen nykyisillä laitumilla Ottassa ja uimarannalla.

Keskeiset toimijat: Säkylän kunta, Yttälän kyläyhdistys, MTK Köyliö, Köyliö-seura, maanomistajat.

Ristola

Ristolan kyläyhdistyksen alueeseen kuuluu monta pienempää kylää järven pohjoispäässä, mutta varsinaista kylätajamaa ei ole. Toiminta-alue on laaja ja kyläkierto tehtiinkin autolla. Kyläyhdistys tekee paljon maisemanhoitotöitä huolehtimalla muun muassa Kirkkokarin, Pispän rannan ja Ilmiinjärven uima-alueen ylläpidosta. Yhdessä Köyliönjärven suojeluyhdistyksen kanssa on kunnostettu Mustaojan laskeutusallas.

Valtatie 12

Alueen halki kulkee valtatie 12, jota koskee ajankohtainen perustarannushanke. Hankkeeseen liittyen on keskusteltu muun muassa melusuojauksista ja pohjaveden suojauksesta. Näiden rakentamisessa on huomioitava maisemalliset arvot.

Tieltä on kaunis näkymä Köyliönjärvelle ja Mustaojan laskeutusaltaalle. Järven pohjoispää on Natura-alue, josta osa kuuluu Metsähallitukselle. Alueella on harvennettu puustoa ja sitä on laidunnettu lampaille. Laidunnuksen jatkaminen alueella on kuitenkin loppumassa valtatie 12:n perustarannuksen takia. Se vaarantaa avoimen näkymän säilymistä järvelle, minkä vuoksi hoitoa olisi jatkettava jollain muulla tavoin.

Järven itäpuolella kulkeva Pyhän Henrikintie risteää valtatie 12:n kanssa. Risteyksessä on huono näkyvyys, minkä vuoksi siihen tehdään uusi liittymä. Historiallisen Huovintien linjaus katkeaa risteyskohdalla, mutta pysyy muuten ennallaan. Järven pohjoispäässä itärannalta ei ole avoimia näkymiä järvelle. Järven rannoilla on paljon mökki-asutusta ja niihin liittyvää suojapuustoa, joten avoimia näkymiä ei juuri ole mahdollista saada.

Kirkkokari

Kirkkokari on Köyliönjärven kulttuurimaiseman sydän ja tärkein nähtävyys. Pienelle saarelle pääsee kyläyhdistyksen ylläpitämällä veneellä tai lautalla. Rantaan kuljetaan yksityistietä pitkin Taren talon pihan kautta. Autot voi jättää Taren ulkorakennusten luokse, jossa on Huovintien museotien opastaulut. Opastaulut siirrettiin Varsinais-Suomen ELY:n toimesta liikenteellisesti parempaan paikkaan kesällä 2017.

Kirkkokarilla käy paljon vierailijoita pyhiinvaelluksen aikaan viikko ennen juhannusta ja Köyliö-päivien aikaan heinäkuun alussa. Etenkin Köyliö-päivien aikaan on toivottu liikuntarajoitteisille mahdollisuutta ajaa rantaan. Rannassa on kyläyhdistyksen ylläpitämiä kahvikatoksia ja käymälä. Tilaa parille autollekin voisi löytyä, mutta sijoittelu pitää suunnitella niin, että kaikki mahtuvat liikkumaan alueella turvallisesti. Rannassa on kaksi Museoviraston opastaulua, joissa kerrotaan Kirkkokarista. Museovirasto ei enää huolehdi opasteiden ylläpidosta, koska muinaisjäännösten hoitoyksikkö on lakkautettu. Näin ollen kyläyhdistyksen tai Köyliö-seuran kannattaa ottaa taulut hoidettavakseen, jotta ne säilyisivät hyväkuntoisina mahdollisimman pitkään.

Kirkkokarilla on laituri, jota kyläyhdistys hoitaa. Saaren pusikoitumisesta oli hieman eriäviä mielipiteitä: jotkut halusivat raivata kasvillisuutta, kun taas toiset eivät. Mitään akuuttia tarvetta raivaukselle ei ole, koska muistomerkkin ympäristö on pysynyt avoimena. Hoitotoimissa kannattaa muistaa se, että voimakas raivaus lisää valoa ja ravinteita, jolloin pusikoituminen lisääntyy entisestään. Matala saari on myös herkkä eroosiolle, jos maata sitova kasvillisuus poistetaan. Kirkkokari kuuluu Köyliönjärven Natura 2000 -alueeseen, joten puiden kaatamiseen tarvitaan ELY-keskuksen lupa. Kirkkokarille tehtiin tarkempi hoitosuunnitelma syksyllä 2018, kun Ristolan kyläyhdistys teki alueesta Adoptoi monumentti -hoitosopimuksen Satakunnan Museon kanssa.

Kirkkokarille johtavat opasteet kaipaavat uusimista. Pyhän Henrikintien varressa on tienviitta Pyhän Henrikin muistomerkille. Seuraava opaste löytyy vasta Taren suulin nurkan takaa, jossa on haalistunut karttaopaste rantaan. Koska kyseessä on koko Suomen historian kannalta ainutlaatuinen ja merkittävä historiallinen kohde, opasteiden olisi oltava sen mukaiset. Ne olisi siis syytä suunnitella ja sijoittaa uudelleen. Uudet opastaulut olisi luontevaa

sijoittaa Huovintien opasteiden jatkoksi. Opasteiden sisältöä kannattaa miettiä erityisesti ulkopaikkakuntalaisia ajatellen ja kertoa historiallisten tietojen lisäksi se, miten kohteelle pääsee. Rantaan kävely ja saareen soutaminen vie aikansa, eikä siis sovi kovin kiireiselle matkailijalle, mikä on hyvä tuoda esiin.

Kirkkokarin saavutettavuuden parantaminen ja matkailullinen kehittäminen on kokonaisuus, johon pitäisi paneutua Säkylän kunnan, Köyliö-seuran, Ristolan kyläyhdistyksen ja maanomistajien yhteisissä neuvotteluissa. Tien ja parkkialueiden pohjustus- ja ylläpitotyöt on syytä sopia kunnan, maanomistajan ja kyläyhdistyksen kesken. Muinaisjäänneksen hoidon osalta neuvotellaan Satakunnan Museon kanssa ja Natura-alueen hoidon osalta Varsinais-Suomen ELY-keskuksen kanssa.

Kirkkokarille pääsee veneellä tai lautalla Taren rannasta.

Kirkkokarin opasteet kaipaavat uusimista. Ristolan kyläyhdistys on aloittanut vanhojen opasteiden uusimisen vuonna 2019.

Pispan ranta

Pispan rannassa on kyläyhdistyksen ylläpitämä kota ja laavu sekä lintutorni, jonka ylläpidosta ei ole sopimusta. Perille johtaa kapea hiekkatie, jonka varrella on laidunniittyä. Maisema on hyvin kaunis. Pispan ranta sijaitsee järven luusuassa, joka kuuluu Köyliönjärven luonnonsuojelualueisiin. Ranta on ruovikoitunut umpeen ja kaipaisi pientä aukottamista. Ruovikon poistossa on huomioitava, että ranta on Natura 2000 -aluetta ja toimenpiteisiin on haettava lupa ELY-keskukselta. Alueen arvot liittyvät nimenomaan linnustoon. Natura-alueiden hoito- ja käyttösuunnitelman mukaan pienestä aukotuksesta voisi kuitenkin olla hyötyä myös linnuille. Keväällä 2018 Pispannokassa on aloitettu varpuslintujen seurantatutkimus, minkä vuoksi olosuhteet rannan pensaikkoalueella tulisi säilyttää mahdollisimman muuttumattomina.

Lintutornille johtavat pitkospuut ovat jo pahoin lahonneet. Myös torni kaipaisi uusimista. Pystytolppien päät ovat lahonneet, koska niiden päällä ei ole pellitystä, eikä torni muutenkaan vastaa tämän päivän vaatimuksia. Tornille tehtiin kesällä 2018 kuntoarvio, jonka mukaan uuden tornin rakentaminen on paras vaihtoehto. Lintutornin rakentamisessa tulee huomioida käyttäjien toiveet ja luonnonsuojelliset näkökohdat. Toteutukseen voisi hakea Leader-rahoitusta ja sponsorirahaa paikallisilta yrityksiltä.

Köyliönjärven talvinen virkistyskäyttö on lisääntynyt huomattavasti viime vuosina järven jäälle tehdyn luistelu- ja kelkkailureitin ansiosta. Talviaikainen liikenne järvelle kulkee suurimmaksi osaksi Pispan ja Taren rantojen kautta, mikä aiheuttaa lisävaatimuksia tien ylläpidolle ja parkkipaikkojen järjestämiselle. Nämä asiat tulisikin ratkaista kunnan, kyläyhdistyksen ja maanomistajien kesken, jotta löydetään kaikkia tyydyttävä ratkaisu. Ristolan kyläyhdistys rakensi kesällä 2018 alueelle kelkka- ja polttopuuvaraston. Historiallisesti Köyliönjärvi tunnetaan nimenomaan talvisista tapahtumista, joten talvinen maisema järven jäältä nähtynä on huomion arvoinen asia juuri täällä.

Pispan rantaan johtava idyllinen tie, jonka varrella on laitumia. Lintutorni kaipaisi uusimista.

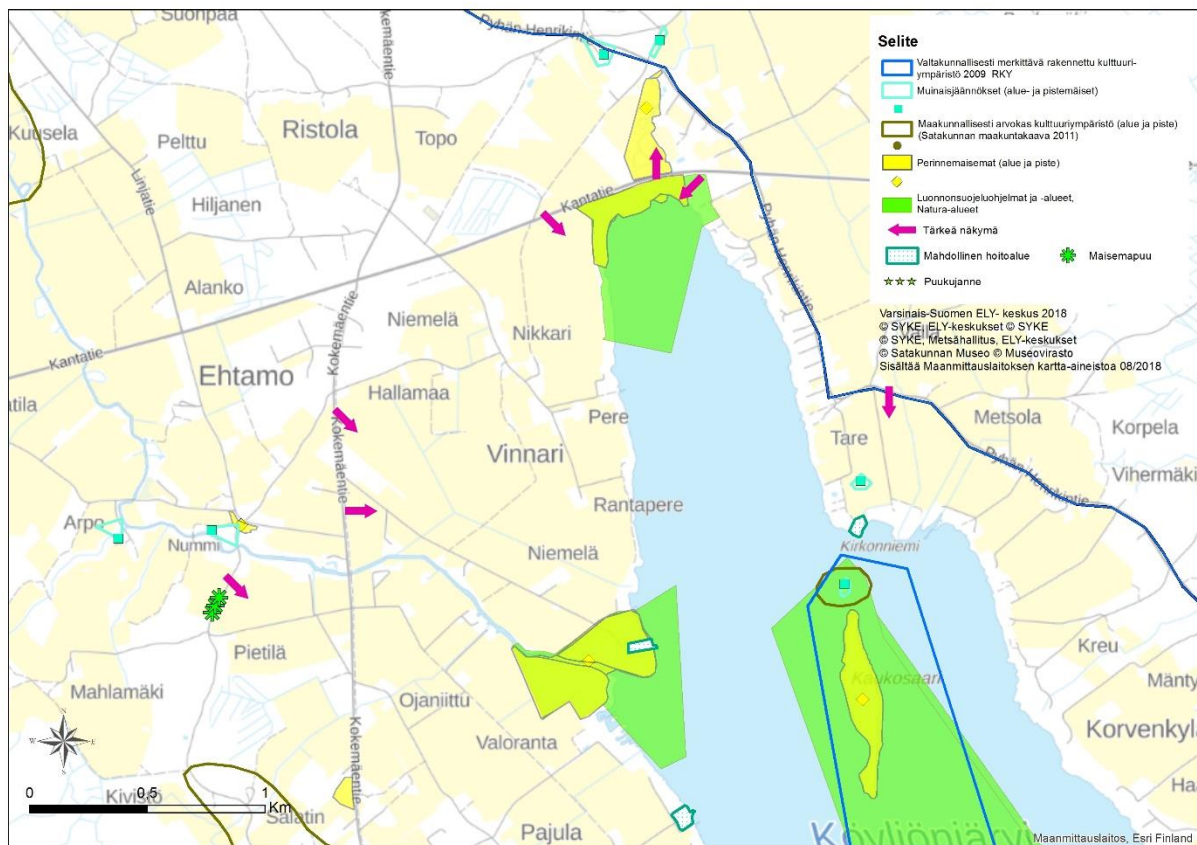
Tuhkanummi

Tuhkanummen kalmisto sijaitsee maisema-alueen pohjoispäässä mäntymetsässä. Paikalla on vuonna 1901 pystytetty muistomerkki, joka on aidattu. Vieressä on Museoviraston pystyttämä opastaulu. Alue on siisti eikä vaadi suuria hoitotoimenpiteitä. Kyläyhdistyksen on kuitenkin huolehdittava jatkossa opastaulun ylläpidosta, koska Museovirasto ei sitä enää huolla.

Ristolan kylien kehittämis ehdotuksia:

- Kirkkokarin opasteiden uusiminen
- Pispán lintutornin ja pitkospuiden uusiminen
- Köyliönjärven talviseen virkistyskäyttöön liittyvän lisääntyneen liikenteen ja parkkipaikkojen järjestäminen
- Ruovikoiden aukottamista Pispán ja Taren rantojen edustalla. Tähän tarvitaan tarkempi suunnitelma luvan hakemista varten ELY-keskukselta.
- Köyliönjärven luusuan Natura-alueelle hoitosuunnitelma

Keskeiset toimijat: Säkylän kunta, Ristolan kyläyhdistys, Metsähallitus, Varsinais-Suomen ELY-keskus, Köyliö-seura, maanomistajat.

Kepola

Kepolan kyläyhdistys on kunnostanut keskustassa Villa Linturin, jossa pidetään kesällä näyttelyitä ja kahvilaa. Villa Linturi sijaitsee keskeisellä paikalla vanhassa kuntakeskustassa ja on suojeltu rakennus, joten sen ylläpito on kyläyhdistykseltä tärkeää maisemanhoitotyötä.

Pappilan ranta

Pappilan rantaan johtaa idyllinen hiekkatie, jonka päässä on Köyliön vanha pappila. Ranta on edelleen seurakunnan omistuksessa. Uimaranta on kunnan tiedotteen mukaan kyläyhdistyksen hoidossa, mutta yhdistys on asiasta eri mieltä. Uimaranta on kuulemma ennen ollut viihtyisä, mutta nyt se on selvästi vähäisellä käytöllä. Aluetta leimaa suuri nurmikenttä, jonka kunta käy leikkaamassa. Rantaan on tehty hankerahalla kota, uimakoppi ja käymälä, mutta nyt kaikki olisivat jo korjaamisen tarpeessa.

Lyhyt laituri sijaitsee pienen niemen päässä. Niemi on jossain vaiheessa katkaistu ja kapean kanavan yli on tehty silta pikkusaareen. Kanava on nyt kuitenkin umpeutunut ja saareen kuljetaan kuraisen vesijättömaan kautta. Laituri on käyttöä ajatellen liian lyhyt ja sille on vaikea päästä isojen kivien yli. Kanavan umpeutuminen on vähentänyt veden virtausta rannassa, mikä on huonontanut vedenlaatua. Nyt rannassa oli runsaasti vesikasvillisuutta ja levää. Ruovikko on levinnyt rannassa laajalle alueelle ja järvinäkymä on sulkeutunut. Rantaan johtavan tien varrella kasvaa runsaasti jättipalsamia.

Pappilan ranta on ruovikoitunut.

Kartanon koivukuja

Köyliön vanhaa keskustaa luonnehtivat päätien varrella kasvavat komeat männyt ja monipuolinen rakennuskanta. Keskustasta johtaa Kirkkosaareen kaksi kilometriä pitkä suojeltu koivukuja. Kirkkosaarentien alkupäässä koivukuja on kadonnut pusikkoon, kun koivujen välissä ja ympärillä kasvaa myös muuta puustoa. ELY-keskus voisi raivata tien reunaa ainakin omalta alueeltaan, mutta osa puustosta on yksityismailla olevaa pihapuustoa ja niiden kaatamiseen tarvitaan luonnollisesti omistajan lupa.

Kartanon koivukujan alkupää on kadonnut muun puuston ja pensaikon sekaan.

Pajula

Koivukujalta lähtee hiekkapohjainen Pajulantie, josta myöhemmin erkanee Pajulanraitti. Raitin varrella on hyvin säilynyttä vanhaa rakennuskantaa. Pajulan alueelta on paikoitellen myös avoin järvinäkymä. Pajurannantien päässä on osakaskunnan yhteisranta. Pajulan kylä jatkuu Kokemäentien yli Salattimentielle, jonne on rajattu maakunnallisesti arvokas Pajulan kylämaisema. Mutkitteleva hiekkatie johtaa Ehtamoon, jossa on myös paljon vanhaa rakennuskantaa. Kepolan ja Ehtamon alueella on paljon hyviä pyöräilyreittejä kauniissa maisemissa idyllisillä hiekkateillä. Köyliönjärven ympäristössä ylipäättään on hyvät pyöräilymahdollisuudet, koska järven länsipuolella on myös pyörätie. Pyöräilyreittejä kannattaisi kehittää ja markkinoida. Pajulantien varrella on paikallista palsamikasvustoa, joka olisi syytä hävittää ennen kuin se leviää laajemmalle.

Kirkkosaari

Kirkkosaari on valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö, jossa sijaitsee Köyliön Vanhakartano ja kirkko. Koska pappila sijaitsi mantereen puolella, pappi kulki kirkkoon veneellä.

Kirkolta alas rantaan on rakennettu kiviset Papinportaat, joilta johtaa vielä kivetty polku rantaan. Porraskivet ovat osin hieman irtoneisia ja kivinen polku on kadonnut heinikkoon. Portaat ja polku muodostavat hienon kokonaisuuden ja ne olisi hyvä ottaa säännöllisen hoidon piiriin. Rannassa on myös idyllinen hiekkapoukama, jossa on ennen käyty uimassa. Rinteessä kasvaa jättipalsamia, jota kesällä 2017 kitkettiin talkoilla. Aluetta laidunnetaan, joten palsami saadaan toivottavasti tästä kohteesta hävitettyä.

Papinportailla on mielenkiintoinen historia.

Hautausmaata kiertää niin sanottu Lemmenpolku, joka haluttiin kunnostaa käveltäväksi. Lions Club Köyliö otti haasteen vastaan, ja koska maanomistaja suhtautui hankkeeseen myönteisesti, polun raivaus tehtiin kesällä 2018. Polku kulkee laitumella, joten sinne olisi tehtävä vielä painovoimainen portti, joka mahdollistaa kulkemisen, mutta estää eläinten karkaamisen. Esimerkiksi Metsähallituksella on tällaisia portteja käytössä kansallispuistoissa.

Kirkkosaaren rannoilla näkyy vuosisataisen laidunnuksen jälki ja maisema on kaunis. Alueella kasvaa ko-meita kilpikaarnamäntyjä ja siellä laiduntaa sekä lampaita että ylämaankarjaa. Polun varrelle voisi rakentaa yksinkertaisia penkkejä maisemien ihaillemista varten. Myös laiduntavien eläinten katseleminen olisi varmasti kiinnostavaa. Kirkkosaarella kasvaa paikoitellen jättipalsamia, jota on syytä poistaa. Laidunnuksen ansiosta kasvin leviäminen on mahdollista pitää kurissa.

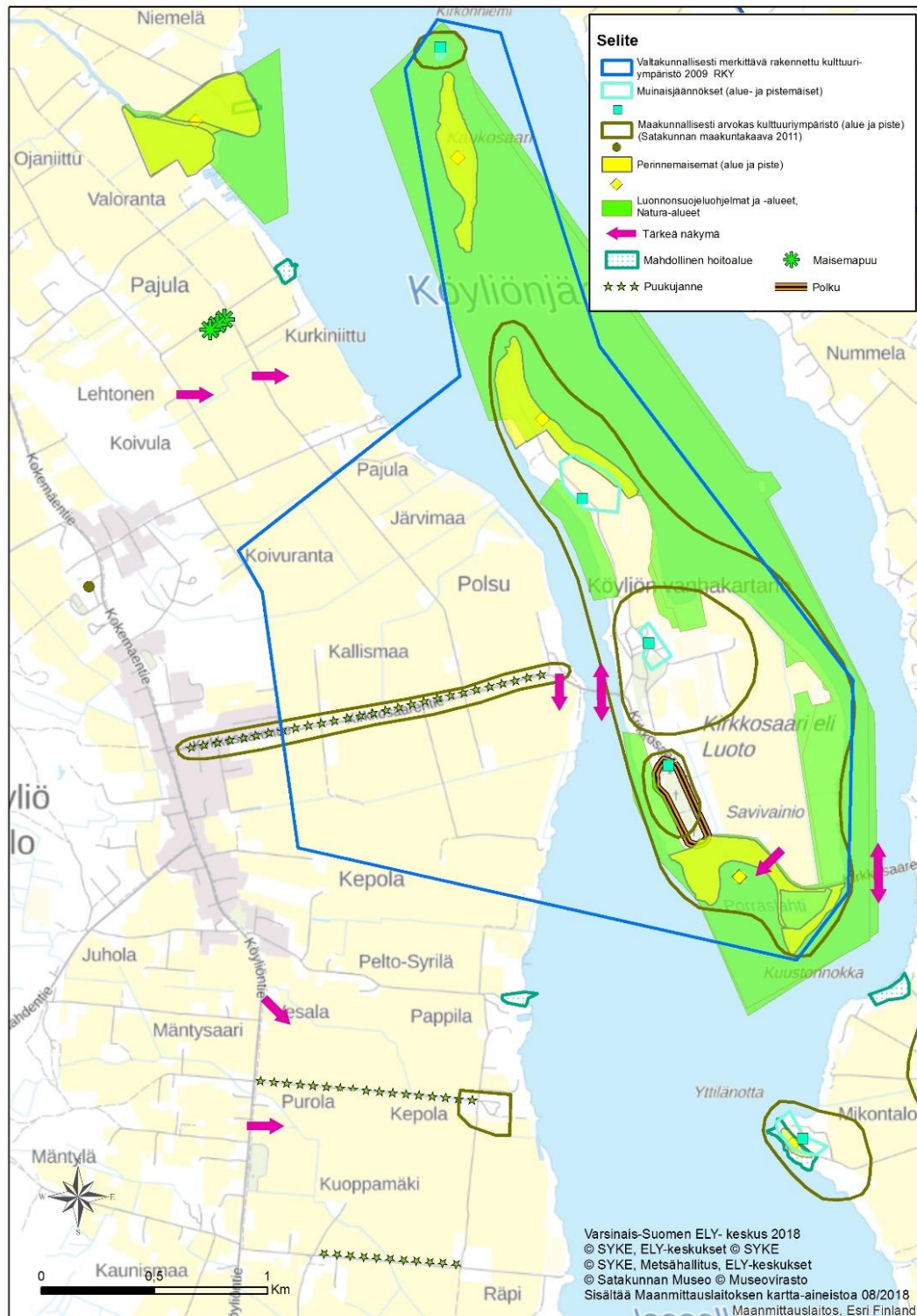

Lions Club Köyliö kunnosti Lemmenpolun Kirkkosaarella.

Kepolan kylän kehittämis ehdotuksia:

- Pappilan rannan kohentaminen ja ruovikon niitto
- Kirkkosaareen johtavan koivukujan alkupään puskien poistaminen
- Papinportaiden ja Lemmenpolun kunnostaminen, tarvittavien aitojen ja porttien rakentaminen ja polun hoito (aloitettu 2018)
- Jättipalsamin poistaminen Kirkkosaaresta, Pappilanrannasta ja Pajulantien varresta.
- Pyöräilyreitistön kehittäminen

Keskeiset toimijat: Säkylän kunta, Kepolan kyläyhdistys, Köyliö-seura, Lions Club Köyliö, Varsinais-Suomen ELY-keskus, maanomistajat.

Tuiskula

Tuiskulassa on erittäin aktiivinen kyläyhdistys, joka muun muassa pyörittää kesäteatteria ja ylläpitää seurataloa sekä torpparimuseota. Nyt kyläyhdistys haluaisi kunnostaa museon vieressä olevan vanhan kuivurin, jota käytetään teatterin lipunmyyntipisteinä ja piha-aluetta parkkipaikkana. Kyläyhdistyksellä on ollut useita Leader-hankkeita ja hankerahoitusta on suunniteltu myös kuivurin korjaukseen.

Tuiskulan kyläyhdistys ylläpitää mm. seurataloa.

Jokivarsi

Kyläkävelyllä pääosassa oli Köyliönjokivarren erittäin kaunis, polveileva maisema, jonne haluttaisiin kävelyreitti. Kävelyreitillä kaunis maisema tulisi paremmin nähdä ja myös hoidetuksi. Köyliönjoki on ruopattu vuonna 2016, mutta kasvillisuus on lähtenyt lisääntymään joessa entisestään sen jälkeen ja nyt joki on paikoin niin tukossa, ettei läpi pääse edes kanootilla. Vesikasvillisuuden niittokaan ei onnistunut. Virtaus on vähäinen, koska vesi on alhaalla järvessäkin. Viimeiset pari vuotta ovat olleet vähäsateisia ja pohjavedenpinnat ovat alhaalla. Joen virkistyskäyttö on tällä hetkellä vähäistä runsaasta vesikasvillisuudesta ja vähästä vedestä johtuen.

Osa jokirannasta on laidunnuksessa parhaillaan, osa ei. Alue on hyvin rehevää, joten siellä on paljon korkeaa ruohovartista kasvillisuutta. Jättipalsamia kasvaa paikoitellen erittäin runsaasti ja sen poistoon olisi ryhdyttävä välittömästi. Monin paikoin näkyy pitkäaikaisen laidunnuksen vaikutus, mutta jokeen laskevien maisemallisesti tärkeiden ojanteiden umpeenkasvu on jo nähtävissä. Laidunnusta lisäämällä maiseman muodot saataisiin paremmin esiin.

Kävelyreitti lähtisi sillan kupeesta Vähäjärventieltä ja kulkisi jokivarren laitumilla suunnilleen yhteisrannan kohdalle. Polku vaatii paikoitellen pitkoksia. Laidunnusta on lisättävä, joten aitoja tarvitaan lisää ja niihin sellaisia portteja, jotka mahdollistavat ihmisten liikkumisen, mutta estävät eläimiä karkaamasta. Tähän voisi ajatella hankerahoitusta. Kylältä löytyy talkooväkeä ja kokemusta hanketoiminnasta. Lisää talkoolaisia toivotaan esimerkiksi kalastuksen harrastajista. Alue on suurimmaksi osaksi yhden omistajan hallinnassa, mikä helpottaa suunnittelua.

Lallin Lammas Oy vastaa maisemalaidunnuksesta lähes koko Köyliönjärven maisema-alueella. Eläimiä on liian vähän tarpeeseen nähden, mutta yritys sijaitsee Tuiskulassa, joten laidunnuksen järjestäminen samalla kylällä on logistisesti helppoa. Tarvetta lisälaiduntajille olisi monessa paikassa. Sudet ovat aiheuttaneet tappioita Köyliönjärven itäpuolella ja pohjoispäässä, mutta Tuiskulassa sudet liikkuvat lähinnä talvisin.

Laidunnus on tehnyt hyvää jokivarren maisemalle.

Tuiskulan uimaranta vihreän joen varrella.

Yhteisranta

Vanhan koulun kohdalla on kylän yhteisranta, jossa on periaatteessa kunnan ylläpitämä yleinen uimaranta. Paikalla käydään leikkaamassa nurmikko, mutta varsinaista uimarantaa siellä ei ole. Matonpesupaikka on hieman ylempänä rannasta ja Voitoistentien varrella on leikkikenttä, hyötyjätteen keräyspiste ja jääkiekkokaukalo. Kesällä 2017 alue oli väliaikaisena varastoalueena eikä erityisen viihtyisän näköinen. Tulevaisuudessa alueelle voisi tehdä tarkemman suunnitelman viihtyisyyden lisäämiseksi.

Rannassa on leikatun nurmikentän ympärillä tiheä pensaikko ja seassa kasvaa myös jättipalsamia. Aluetta olisi hyvä hieman raivata ja ottaa se laidunnukseen. Rantaan voisi myös rakentaa laavun. Joen virkistyskäyttöä voisi lisätä melontareittinä ja onkipaikkana.

Myllyn ja sahan ympäristö

Kyläkerroksella käytiin myös Tuiskulan myllyllä ja sahalla, joka on kyläläisille tärkeä paikka. Köyliön Vanhakartanon ainakin 1600-luvulta periytyvällä mylly- ja sahamiljööllä on merkittävä osa kylän elinkeinohistoriassa ja se on myös rakennushistoriallisesti arvokas kokonaisuus. Sahan sisällä on vielä jäljellä vanha kalusto. Myllyn ja sahan alue on maakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö. Nykyiset rakennukset ovat 1870-luvulta.

Myllyalueen vieressä on kivikautinen asuinpaikka, jota Museoviraston muinaisjäännösten hoitoyksikkö on ennen hoitanut, mutta hoito on loppunut vuonna 2000. Aluetta on tuolloin myös laidunnettu. Umpeenkasvu on ollut todella voimakasta hoidon loppumisen jälkeen, eikä sahaa enää juuri näy Köyliönjoen ylittävälle sillalle. Sahan seinustoilla kasvavat puut vaurioittavat rakennusta, jonka katto on jo huonossa kunnossa. Myllylle johtava katettu vesikouru on romahtanut. Ympäristöä olisi syytä raivata, jotta kasvillisuudesta ei aiheutuisi enempää haittaa arvokkaalle rakennuskannalle. Alueella kasvaa myös runsaasti jättipalsamia. Raivausta olisi mahdollista tehdä talkoilla maanomistajan luvalla. Rakennusperinnön hoitoon on mahdollista hakea avustusta Museovirastosta tai ELY-keskuksesta.

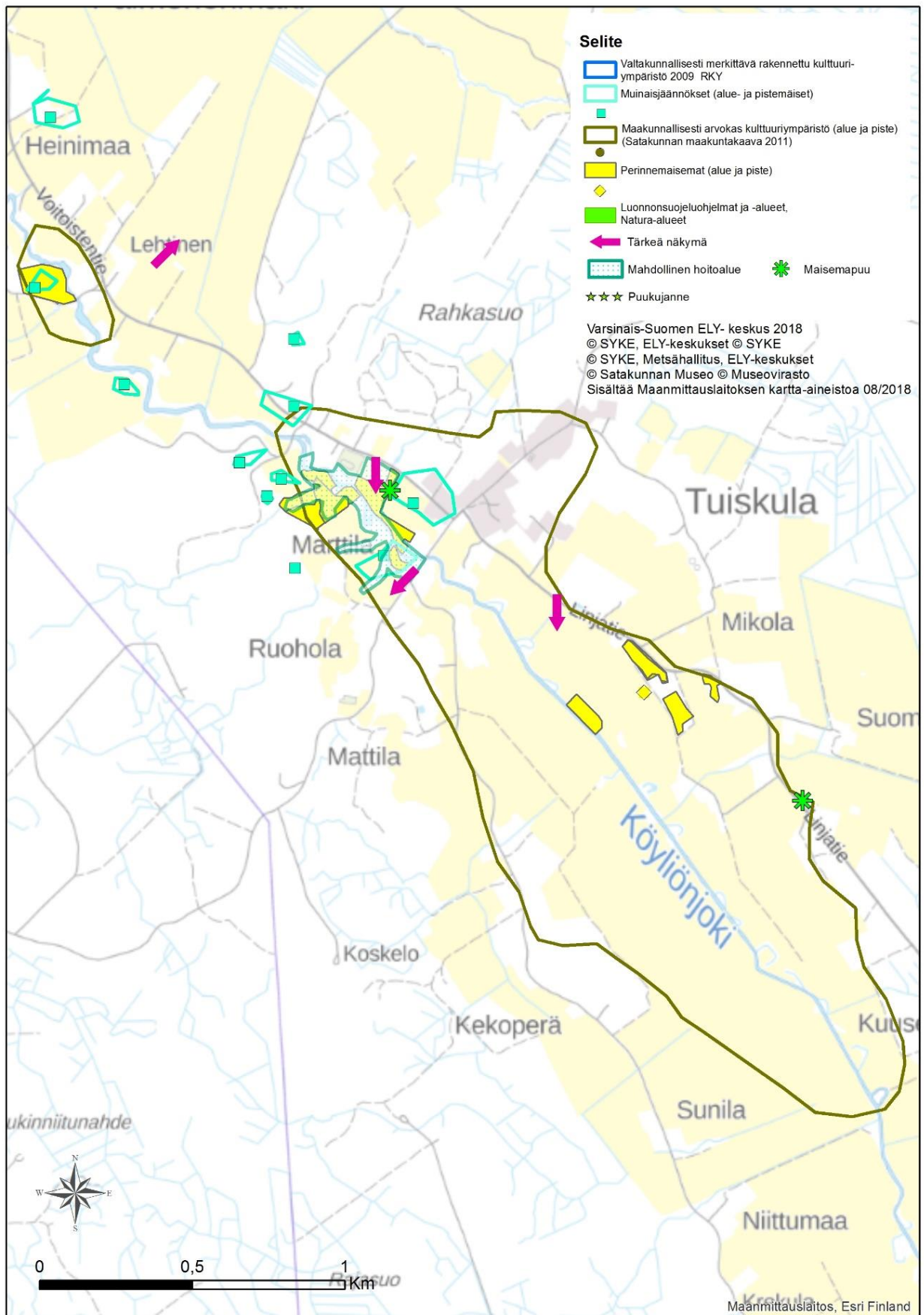
Tuiskulan kylän kehittämis ehdotuksia:

- Maisemapolun perustaminen Köyliönjokivarteen
- Tuiskulan uimarannan ja leikkikentän kohentaminen
- Jättipalsamin poistaminen jokivarresta
- Laidunnettavan alueen laajentaminen
- Puuston raivaaminen sahan ympäriltä

Keskeiset toimijat: Säkylän kunta, Tuiskulan kyläyhdistys, Lallin Lammas Oy, maanomistajat.

Tuiskulan mylly- ja sahamiljöö peittyy kasvillisuuteen.

4 Maisemanhoitosuosituksset

Kulttuurimaisema on syntynyt luonnon ja ihmisen vuorovaikutuksessa, ja se vaatii ihmisen läsnäoloa säilyäkseen. Muutos kuuluu maisemaan, mutta arvokkaalla maisema-alueella muutokset tulisi tehdä niin, että ne eivät vaaranna maiseman keskeisiä arvoja. Köyliönjärven kulttuurimaisemassa keskeisiä arvoja ovat laajat viljelytasangot, hyvin hoidetut maatilat, puukujanteet, ajallisesti monikerroksinen rakennuskanta ja järvinäkymät. Suunnitelmallisella maisemanhoidolla pyritään turvaamaan historiallinen kerroksisuus ja luonnon monimuotoisuus niin, että maiseman ominaispiirteet säilyvät. Maisemaa ei voi pysäyttää tai palauttaa mihinkään tiettyyn aikakauteen.

Tähän lukuun on koottu yleisiä suosituksia ja vinkkejä maiseman arvojen huomioimiseen muun muassa täydennysrakentamisessa ja metsänhoidossa. Keskeiset lähteet on mainittu otsikolla ”lisätietoa”. Lähteinä on käytetty esimerkiksi Etelä-Suomen maa- ja kotitalousnaisten arvokkaille maisema-alueille tekemää Maisema-opasta ja Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion Metsänhoidon suosituksia. Osa suosituksista on sellaisia, jotka on huomioitava valtakunnallisesti arvokkaalla maisema-alueella jo nyt kaavamääräysten perusteella. Muut suositukset on koottu suunnitelun avuksi ja inspiraation lähteeksi. Niiden avulla voidaan etsiä kaikissa hankkeissa maiseman kannalta parasta mahdollista vaihtoehtoa ja tarkastella hankkeen maisemavaikutuksia monesta näkökulmasta ennen toteutusta. Kyse on kuitenkin suosituksista, joita noudatetaan mahdollisuuksien mukaan, eikä niiden tarkoitus ole vaarantaa maatalouselinkeinon harjoittamista alueella. Suosituksista jokainen voi poimia itselleen parhaiten sopivat tavat vaalia maisemaa. Maisemanhoito perustuu vapaaehtoisuuteen.

Maaseutumaiseman hoito perustuu maanviljelyyn. Viljelymaisema Köyliönjokivarressa.

4.1 Maankäytön suunnittelu ja täydennysrakentaminen

Köyliönjärven maisemassa on tapahtunut sen historian aikana monia muutoksia ja niitä tulee tapahtumaan tulevaisuudessakin. Köyliönjärven ympäristön varhain viljelykseen otetut pellot ovat edelleen viljelyksessä ja laajat peltotasangot ovat keskeinen osa avaraa kulttuurimaisemaa. Perinteisestä karjataloudesta on siirrytty viljan, perunan ja vihannesten viljelyyn, johon alueen pellot hyvin soveltuvat. Tämä on Köyliönjärven maisema-alueen ominaispiirre ja yksi sen arvoista. Viljelyn jatkuminen on edellytys avoimen maiseman säilymiselle.

Avarassa peltomaisemassa peltoja ei tule metsittää ja täydennysrakentaminen tulisi sijoittaa mahdollisuuksien mukaan reunavyöhykkeille tai olemassa olevien rakennusten yhteyteen niin, että pitkät näkymät eivät sulkeudu. Köyliönjärven rannoilla on jo runsaasti kesämökkejä eikä ainakaan vähäiä jäljellä olevia järvinäkymiä tulisi peittää lisärakentamisella.

Järvi näkyy vielä paikoitellen peltojen taustalla. Säilyneitä järvinäkymiä kannattaa vaalia.

Komea maisemapuu pääsee paremmin oikeuksiinsa, jos sen ympäriltä poistetaan pienemmät puut ja pensaat.

Maiseman yksityiskohtia kannattaa vaalia. Köyliönjärven ympäristössä on teiden varsilla erityisen paljon erilaisia maisemapuita ja kujanteita. Vanhan kuntakeskuksen komeat männyt ovat tästä hyvä esimerkki, mutta eripuolilla aluetta on myös monia muita huomiota herättäviä puita. Pitkät koivukujat jäsentävät peltomaisemaa erityisesti järven länsipuolella. Näyttävän maisemapuun ympäristöstä kannattaa poistaa pienemmät pensaats pois, jotta vanha puu pääsee paremmin oikeuksiinsa.

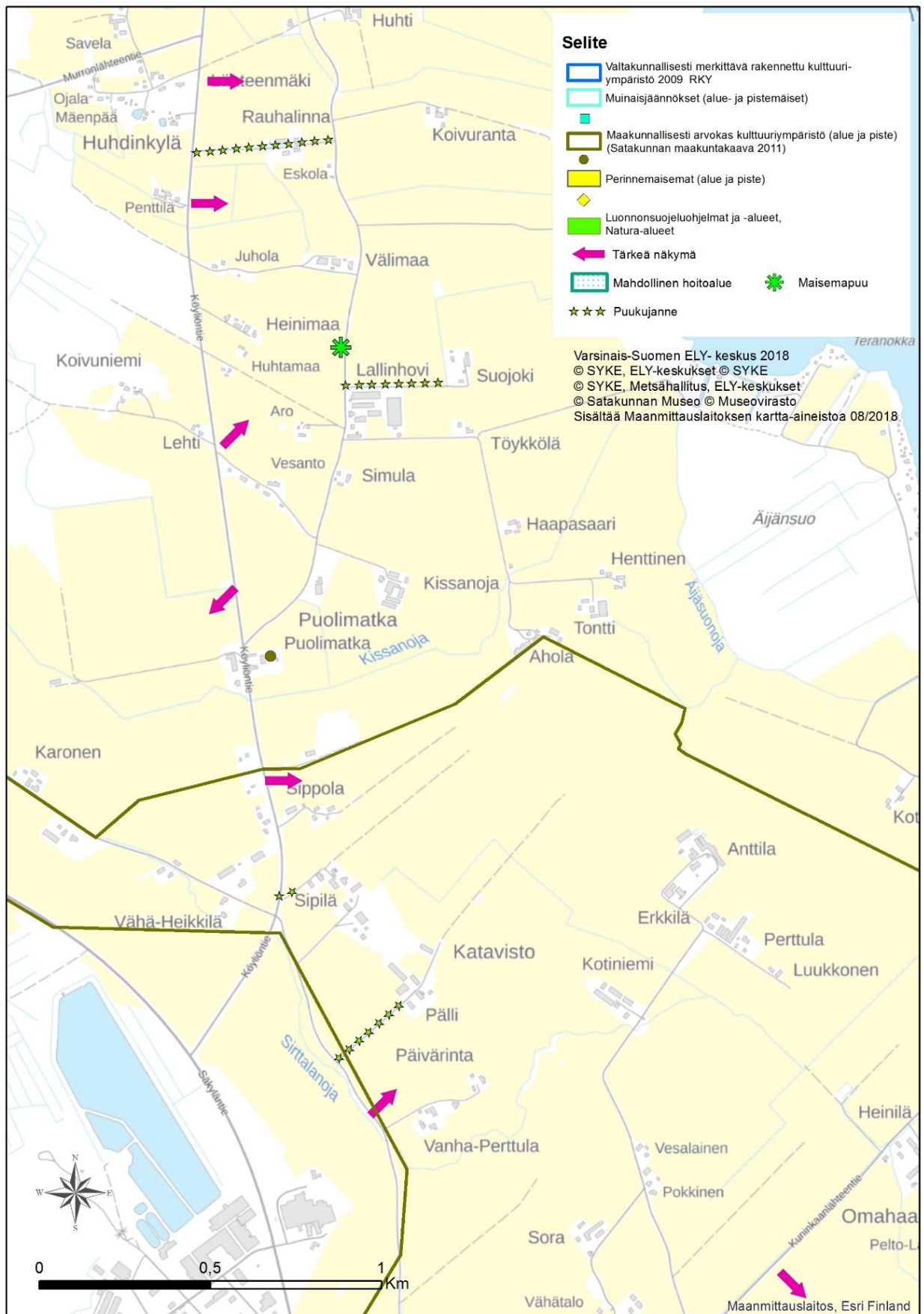
Köyliönjärven maisema-alue on rakennuskannaltaan monipuolinen, koska alueeseen sisältyy myös entinen Köyliön kunnan keskustaajama liike- ja virastorakennuksineen. Täydennysrakentamisessa tulisi huomioida, millaisia rakennuksia lähistöllä on ennestään. Uusi rakennus saa näyttää uudelta, mutta suunnittelussa olisi huomioitava, että rakennus sopii mittasuhteiltaan, materiaaleiltaan ja väriykseltään mahdollisimman hyvin ympäristöönsä. Suurten tuotantorakennusten sijoittamiseen tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Suunnittelussa voidaan huomioida julkisivun jäsentely ja värit, joiden avulla suuret pinnat saadaan sulautettua paremmin maisemaan. Suuria rakennuksia voi maisemoida myös istutusten avulla. Rakentaminen tapahtuu aina maankäyttö- ja rakennuslain, voimassa olevan kaavan ja kunnan rakennusjärjestyksen mukaan. Tällä hoitosuunnitelmalla ei ole oikeusvaikutuksia.

Vanhat, nyt jo tarpeettomiksi jääneet maatalouden rakennukset kuten peltojen keskellä olevat ladot tai teiden varsilla olevat aitat ja riihet ovat käyneet harvinaisiksi. Jäljellä olevia pitäisi siksi vaalia huolella, koska ne elävöittävät maisemaa ja muistuttavat menneistä maankäyttömuodoista. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää siihen, että olemassa oleva rakennuskanta säilyisi edelleen käytössä. Palveluiden säilyminen alueella turvataan varmimmin palveluja käyttämällä. Kannattaa myös miettiä uusia käyttömuotoja tyhjiillään oleville rakennuksille, koska käyttämätön rakennus alkaa pian rapistua. Olisi ehkä aiheellista kartoittaa tyhjiillään olevat rakennukset ja harkita esimerkiksi yhteistä tapaa markkinoida niitä joko myyntiin tai vuokrattavaksi. Vanhan rakennuksen purkaminen muuttaa aina merkittävästi maisemaa, joten siihen ei kannata suin päin ryhtyä. Käyttämättömälle rakennukselle voi vielä löytyä käyttöä, mutta purettua ei saa koskaan takaisin.

Vanha rakennuskanta sijoittuu yleensä peltoalueiden reunavyöhykkeelle parhaan viljelysmaan ulkopuolelle.

Lisätietoa: Ahro, J., Hirvonen, A., Koski, K., Pakkanen, H. & Söyrinki, R.: **Maisema. Opas arvokkaiden maisema-alueiden maankäytön suunnitteluun**. ProAgria Etelä-Suomi ry, Etelä-Suomen maa- ja kotitalousnaiset, 2016.

Järven lounaisrannalla on pitkiä peltonäkymiä ja parista kohdasta näkyy vielä järvelle asti.

4.2 Rakennusperinnön hoito

Historiallisesti monikerroksinen rakennuskanta on maiseman rikkaus, joka kertoo alueen elinvoimaisuudesta. Rakennuksia ei pidä arvottaa niiden iän tai kunnon perusteella: kaikilla rakennuksilla on oma tarinansa ja arvonsa. Köyliönjärven kulttuurimaisemaan kuuluvat niin kartanot kuin torpat, jälleenrakennuskauden asutustilat kuin keskustajaman liikerakennuksetkin. Yhdessä ne muodostavat kokonaisen tarinan alueen kehityksestä. Jos yksi osa häviää, tarina jää vajaaksi.

Rakennusperinnöllä tarkoitetaan kaikkia olemassa olevia rakennuksia, ei ainoastaan arvokkaaksi luokiteltuja kohteita. Rakennuksilla voikin olla monenlaisia arvoja näkökulmasta riippuen. Omistajalleen rakennuksella on käyttöarvoa, tunnearvoa ja taloudellista arvoa, mutta näiden lisäksi sillä voi olla myös kulttuurihistoriallisia, rakennushistoriallisia, rakennustaiteellisia ja maisemallisia arvoja. Vanhaan rakennukseen voi liittyä paljon muistoja ja merkityksiä myös muilla kuin sen omistajalla, ja vaatimattomallakin rakennuksella voi olla tärkeä rooli maiseman tunnistamisessa kotiseuduksi. Kulttuurimaisema kaikkine yksityiskohtineen on yhteinen asia.

Rakennusperintö on tärkeä osa kulttuurimaisemaa ja siihen on sitoutunut merkittävä osa kansallisvarallisuudestamme. On selvää, että rakennusperinnön hyvä hoito on sekä taloudellisesti että ekologisesti järkevää ja kestävän kehityksen mukaista. Rakennuksiin sitoutuu paljon työtä ja arvokasta materiaalia, jota ei kannata päästää hukkaan. Vaikka rakennuksella ei juuri tällä hetkellä olisikaan käyttöä, sen ylläpidosta kannattaa silti huolehtia, koska tulevaisuudessa käyttöä voi taas löytyä. Rakennusperintö siirtyy nimensä mukaisesti seuraavalle sukupolvelle välittäen tietoa asumisesta, elinkeinoista, rakennustekniikasta, -tyyleistä ja -materiaaleista. Meidän tehtävämme on turvata sen säilyminen.

Nykyisin vanhoja rakennuksia arvostetaan jo enemmän kuin muutama vuosikymmen sitten. Maaseudulla monet rakennukset ovat kuitenkin jääneet vaille käyttöä elinkeinorakenteen muuttumisen ja maalta muuton vuoksi. Käyttämätön rakennus unohtuu helposti ja sen hoitaminen voi tuntua ajan ja rahan haaskaukselta. Kannattaa kuitenkin muistaa, että rakennuksen ylläpito ei välttämättä vaadi suuria rahallisia uhrauksia. Kasvillisuuden poisto seinustoilta riittää jo pitkälle.

Hoidon unohtaminen kostaustuu nopeasti. Kun rakennuksen ympäristö heinittyy ja pensoittuu, maan pinta vähitellen nousee ja rakennus näyttää painuvan maan sisään. Tyypillinen esimerkki on hirsirakennus, jonka kivijalka on jo hävinnyt näkyvistä ja alin hirsikerta on tämän vuoksi lahonnut. Seinustoille kasvaa puita, joiden oksat lepäävät katolla ja estävät lumen ja veden valumista alas. Kasvaessaan puu rikkoo räystäään, jolloin sadevesi valuu seinille. Lehvästö hidastaa seinän kuivumista ja se alkaa lahota. Katolla olevat oksat saattavat siirtää tiiliä tai hangata reiän huopakattoon, jolloin katto alkaa vuotaa.

Lehdet ja neulaset kertyvät katolle ja muuttuvat vähitellen mullaksi, josta alkaa kasvaa pieniä puun taimia. Katossa oleva vuotokohta laajenee nopeasti ja sisään päästessään vesi alkaa lahottaa ensin välipohjaa ja lopulta se menee läpi jo lattiastakin. Tämä kaikki voi tapahtua yllättävän nopeasti, noin kymmenessä vuodessa. Vauriot ovat vielä korjattavissa, mutta nyt korjaaminen vaatii jo enemmän työtä ja rahaa. Kasvillisuuden raivaaminen rakennuksen seinustoilta säästää paljon vaivalta, mutta silti se helposti unohtuu. Vaurioiden lisääntyminen vaikeuttaa rakennuksen käyttöä ja laskee sen taloudellista arvoa.

Vanha rakennus saa näyttää vanhalta, mutta se ei tarkoita sitä, etteikö rakennukselle saisi tehdä mitään. Rakennuksia on aina korjattu: alin hirsikerta vaihdettu, katto uusittu, seinät laudoitettu ja maalattu. Perinteinen tapa suojata hirsiseinä säärasitukselta on laudoitus ja sitä kannattaa käyttää edelleen, vaikka pitäisikin kulunutta hirsipintaa kauniina.

Rakennusperinnön hyvässä hoidossa huomioidaan rakennusten yksilölliset ominaisuudet ja rakentamisajalle ominaiset tyylipiirteet, rakennustekniikka ja -materiaalit. Jos ei ehdi korjata rakennusta juuri nyt, kannattaa ainakin ehkäistä uusien vaurioiden syntyminen esimerkiksi suojaamalla vuotava katto ja raivaamalla kasvillisuutta. Normaaliin ylläpitoon kuuluu myös räystäskourujen puhdistaminen syksyllä, rossipohjan tuuletusluukkujen avaaminen kesäksi ja ikkunoiden kittaaminen tarvittaessa. Korjaamisessa kannattaa suosia perinteisiä materiaaleja, kuten punamulta-, keltamulta- ja öljymaaleja sekä kauan käytössä olleita katemateriaaleja uutuuskien sijaan. Ympäristö ja rakennukset kiittävät kauniisti vanhenevista ja helposti uusittavista materiaaleista. Nykyisin on onneksi jo helppoa löytää sekä materiaaleja että neuvoja vanhan rakennuksen korjaamiseen.

Usein kuulee väitettävän, että vanhan korjaaminen maksaa enemmän kuin uuden rakentaminen. Silloin kannattaa miettiä, onko mahdollisesti tehty turhaa työtä ja yritetty tehdä vanhasta rakennuksesta uusi. Vanhan rakennuksen energiatehokkuuden parantamisessa on oltava erityisen tarkkana, ettei luoda otollisia olosuhteita homeille ja mikro-
beille. Kunnossa olevaa ei kannata korjata eikä kaikkea vanhaa materiaalia tarvitse uusia. Sata vuotta säilynyt rakennus on hyvin tehty ja siinä on käytetty laadukkaita materiaaleja. Hyvä esimerkki tästä ovat tiheäsisisestä puusta tehdyt kitti-ikkunat, jotka kestävät huollettuna vähintään isältä pojanpojalle.

Suosituksia hoitoon ja ylläpitoon:

- Pidetään ruoho lyhyenä ja puut poissa rakennuksen seinustoilta
- Huolehditaan siitä, että maanpinta ei johda pintavettä kohti rakennusta
- Avataan rossipohjan tuuletusluukut keväällä ja suljetaan syksyllä
- Kitataan ja tiivistetään ikkunat tarvittaessa
- Puhdistetaan räystäskourut syksyisin
- Korjataan vuotava katto, vesikourut ja syöksytorvet mahdollisimman nopeasti
- Pidetään rakennukset käytössä

Suosituksia korjaamiseen:

- Selvitetään, mistä rakennuksen vauriot johtuvat
- Poistetaan vaurion aiheuttaja
- Korjataan vauriot
- Ei korjata sellaista, mitä ei tarvitse korjata
- Säilytetään niin paljon vanhoja rakenteita ja materiaaleja kuin mahdollista
- Käytetään korjauksissa perinteisiä materiaaleja
- Kunnioitetaan vanhan rakennuksen ominaispiirteitä

Lisätietoa:

Museoviraston korjauskortisto: museovirasto.fi > Palvelut ja ohjeet > Julkaisut > [Korjauskortit](#)

K. M. Lahtinen: Viri ja valkee. Vanhan rakennuksen lämpö- ja energiatalous. Hämeenkyrö, 2014.

4.3 Muinaisjäännösten hoito

Köyliö on tunnettu menneisyydestään: kaikki suomalaiset tuntevat varhaiseen keskiaikaan ajoittuvan kertomuksen piispa Henrikistä ja talonpoika Lallista. Ensimmäiset arkeologiset kaivaustutkimukset pitäjän alueella on tehty jo yli sata vuotta sitten, kun tohtori A.O. Heikel teki tutkimuksia Tuhkanummen polttokalmistossa vuonna 1898. Köyliön rikasta menneisyyttä ei voidakaan tutkia pelkästään historiallisista lähteistä, vaan paljon tietoa löytyy myös kiinteistä muinaisjäännöksistä. Osa muinaisjäännöksistä on selvästi ympäristöstään erottuvia ja helposti ymmärrettäviä, osa on näkymättömissä maan alla ja vain asiantuntijoiden löydettävissä ja tunnistettavissa. Muinaisjäännökset ovat ainoa lähdeaineistomme esihistorialliselta ajalta, ja niitä tutkimalla on vielä mahdollista selvittää menneisyyden ihmisten elinoloja ja tapoja. Sen vuoksi kaikki muinaisjäännökset ovatkin lain suojaamia ja rauhoitettuja kohteita.

Jotta muinaisjäännöksemme säilyisivät tuleville sukupolville, on niistä välitettävä entistä enemmän tietoa. Oman asuin- tai synnyinpaikkakunnan menneisyys kiinnostaa ihmisiä. Kun lähiympäristön muinaisjäännökset tulevat tutuiksi, myös suojeluun suhtaudutaan myönteisesti. Tietoisuus siitä, että samoilla rannoilla, mäillä ja pelloilla on asuttu ja viljelty jo tuhansia vuosia sitten, liittyy nykypäivän ihmisen osaksi sukupolvien ketjua ja vahvistaa paikallisidentiteettiä. Muinaisjäännösten hoidon yhtenä tavoitteena on tehdä muinaisjäännöskohteita tunnetuiksi ja mahdollistaa niiden monipuolinen ja mielekäs käyttö mm. opetus- tai matkailutarkoituksiin. Tärkeimpänä tavoitteena on kuitenkin aina arkeologisen kulttuuriperinnön suojelu ja säilyttäminen tuleville sukupolville.

Yleisön kiinnostus esihistoriaa kohtaan on selvästi viime vuosina kasvanut. Erilaiset esihistoria- ja kulttuurimatkailuhankkeet hyödyntävät hoidettuja kohteita, joista osa jo vanhastaan on toiminut pienimuotoisina nähtävyyksinä. Esihistoriamatkailu ja kohteiden opetuskäyttö asettavat uudenlaisia vaatimuksia ja haasteita hoidolle: Kohde tulisi pitää siistinä ja edustavana jatkuvasti, lisäksi paikalla pitäisi olla asianmukaiset viitoitukset ja opasteet. Muinaisjäännöksiä on myös suojeltava ilkeiltä.

Museovirasto aloitti muinaisjäännösten hoitotyön 1980-luvulla. Köyliössä muinaisjäännöksiä hoidettiin vuosina 1996–2011 Museoviraston muinaisjäännösten hoitoyksikön toimesta. Museovirasto on hoitanut Köyliössä kaikkiaan viittä eri kohdetta. Näkyvintä toiminta on ollut Yttilän Ottalla ja Tuiskulan Myllymäellä. Jonkin verran hoitotoimia on tehty myös Tuhkanummen kalmistoalueella, Kirkkokarilla sekä nk. Lallin majan ympäristössä.

Hoitoyksikön toiminta on loppunut, eikä Museovirasto enää tee käytännön hoitotoimia maastossa. Muinaismuistolain mukaan muinaisjäännösten hoito kuuluu Museovirastolle, joka voi antaa toiselle taholle luvan hoitaa kiinteää muinaisjäännöstä. Muinaisjäännösten hoitamisesta kiinnostuneiden tulee olla yhteydessä Museovirastoon tai Satakunnan Museoon, joka hoitaa arkeologian viranomaistehtäviä omalla alueellaan.

Satakunnassa on aloitettu vuonna 2018 Adoptoi monumentti –toiminta, jonka tavoitteena on kannustaa kansalaisia oman lähiympäristönsä kulttuuriperintökohteiden hoitoon. Adoptiokohteen hoito perustuu Satakunnan Museon, maanomistajan ja adoptiojaryhmän väliseen sopimukseen. Sopimuksen voi tehdä yritys, yhdistys tai esimerkiksi koululuokka.

Tuhkanummen "Tuhatvuotinen kalmisto".

Hoidettava eli adoptoitava kohde voi olla muinaisjäännös, kuten pronssikautinen röykkiö tai muu kulttuuriperintö-kohde, jopa rakennus. Adoptoija sitoutuu pitämään huolta kohteesta museon laatiman hoitosuunnitelman mukaisesti. Hoitotoimia voivat olla esimerkiksi kohteen ympäristön siisteydestä huolehtiminen tai kasvillisuuden raivaus ja niitto. Esimerkiksi koululuokka voi adoptoida jonkin koulun lähistöllä sijaitsevan kohteen, jossa oppilaat vuosittain tekevät pieniä hoitotöitä. Samalla kun kerätään pois risut ja roskat opitaan paikallishistoriaa, vaalitaan omaa lähiympäristöä ja huolehditaan yhteisestä kulttuuriperinnöstämme. Halutessaan adoptoijat voivat järjestää kohteella pieniä tapahtumia ja opastuksia. Ristolan kyläyhdistys teki Adoptoi monumentti -sopimuksen Kirkkokarista syksyllä 2018. Muita hyviä kohteita adoptoitavaksi olisivat esimerkiksi Yttilän Otta ja Lallin asumus.

Lisätietoa:

adoptoi monumentti.fi

Köyliist. Aarnivalkeita ja ratsastavia ritareita. Köyliö-seura ry, 2007

Museovirasto: museovirasto.fi > Kulttuuriympäristö > Arkeologinen kulttuuriperintö

> [Arkeologisen kulttuuriperinnön hoito](#)

Museoviraston aiemmin hoitamat muinaisjäännöskohteet ja niiden hoitotavoitteet

Yttilän Otta

Hoidon tavoitteeksi Yttilän Ottalla asetettiin alueen maiseman palauttaminen avoimemmaksi ja hautakuopanteiden esille ottaminen. Koska vanhaa laidunta käytetään nykyisin virkistysalueena, ei sen koneelliseen hoitoon haluttu puuttua. Mahdollisimman monia harvinaisen kookkaista ja komeista katajista pyrittiin säilyttämään, mutta useat niistä olivat jo niin huonokuntoisia, että poistaminen oli välttämätöntä. Lehtipuustoa kaadettiin mahdollisimman paljon, suuriksi kasvaneet tuomipensaat poistettiin kokonaan, samoin raivattiin pellon reunaan noussut haapa- ja pihlajavesakko sekä vadelmakasvustot. Suurimmat koivut jätettiin paikoilleen, kuten myös törmän reunalla kasvavat paksurunkoiset männyt.

Valon lisääntyminen aiheuttaa aluskasvillisuuden lisääntymisen ja lehtipuuvesakko nousee peittämään painanteita joka vuosi uudelleen ja uudelleen. Siksi hoitoa pitäisikin jatkaa ja aluskasvillisuus raivata säännöllisesti vähintään joka toinen vuosi. Siten vesakko ei vielä pääse kasvamaan liian korkeaksi ja paksuvartiseksi, vaan raivaus on helppo toteuttaa vaikka käsikäyttöisin välinein. Koska hautapainanteet halutaan pitää näkyvillä, raivausjäte kerätään pois ja poltetaan tai haketetaan. Syksyllä 2005 Köyliö-seuran toimesta Yttilän Ottalle pystytettiin useita opastauluja.

Hoidon loppumisen jälkeen aluskasvillisuus on taas peittänyt näköalat Yttilän Ottassa.

Tuhkanummi

Tuhkanummen kalmisto sijaitsee Köyliön Järvenpään kylässä, vajaan kilometrin etäisyydellä Köyliönjärven pohjoispäästä. Pyhän Henrikintien varteen kalmiston paikalle on pystytetty jo vuonna 1901 metsänvartija Herman Väisäsen toimesta muistopatsas "Tuhatvuotinen kalmisto" sekä 1980-luvulla Museoviraston informaatiotaulu.

Pieniä hoito- ja kunnostustoimia Tuhkanummen kalmiston alueella on tehty muutamaa otteeseen. Koska suuri osa kalmistosta sijaitsee pelloilla ja pihamailla, hoito on koskenut vain Pyhän Henrikintien varressa olevan muistopatsaan ja informaatiotaulun ympäristöä. Muistopatsaan ympärillä ollut huonokuntoinen lauta-aita purettiin pois ja tiheää mäntytaimikkoa harvennettiin. Aktiivisempaa hoitoa kuiva mäntykangas ei kaipaa.

Kirkkokari

Köyliön Kirkkokari on nähtävyyshanke, jossa vuosittain vierailee satoja kävijöitä. Joka kesä kappelin perustuksilla järjestetään Pyhän Henrikin muistomessu ja Kirkkokari on tärkeä kohde Pyhän Henrikin Pyhiinvaellusreitillä. Kappelin perustuksen lisäksi Kirkkokarilla on nähtävissä vuonna 1955 pystytetty kristinuskon Suomeen tulon muistomerkki sekä vuonna 1999 pystytetty Pyhän Henrikin alttari.

Ristolan kyläyhdistys on huolehtinut Kirkkokarin hoidosta ja mahdollistanut saarelle kulkemisen pitämällä yllä lauttaa ja soutuvenettä sekä kunnostamalla vuosittain laiturit vierailijoiden käyttöön. Köyliö-seuran aloitteesta kesällä 2006 pystytettiin Museoviraston, Köyliön Seurakunnan ja Kirkkohallituksen yhteistyönä kustannetut opastaulut Taren rantaan. Museovirasto avusti muutamina vuosina kyläyhdistystä Kirkkokarin ympäristön hoidossa. Tiheän puuston ja karun maaperän ansiosta aluskasvillisuutta ei karilla ole paljon, joten kappelin rauniot pysyvät hyvin näkyvillä. Nyt Kirkkokarille on tehty hoitosuunnitelma osana Adoptoi monumentti -sopimusta ja Ristolan kyläyhdistykselle on myönnetty hoitotyöhön muinaisjäännösten hoitoavustusta.

Tuiskulan mylly ja saha

Tuiskulan myllyn ja sahan aluetta hoidettiin Museoviraston toimesta vuosina 1997–2000. Hoitoalue oli laaja maisemakokonaisuus, jossa on edustettuna asutushistoriaa lähes 5000 vuoden takaa ja teollisuushistoriaa 1700-luvulta alkaen. Myllymäen kivikautinen asuinpaikka sijaitsee sahan ja myllyn välittömässä läheisyydessä joen eteläpuolella olevalla metsäisellä mäellä. Hoidon tavoitteena oli saada Tuiskulan myllyn ja sahan alueesta maisemallisesti yhtenäinen alue. Sahan ja myllyn ympäristön hoidolla pyrittiin tukemaan erityisesti koko Suomenkin mittakaavassa harvinaisen hyvin alkuperäisessä asussaan olevan vesisahan säilymistä ja edistämään sen mahdollista korjausta ja käyttöä tulevaisuudessa.

Maisemanhoito aloitettiin koko alueen perusraivauksella. Koko jokivarsi sekä rakennusten lähiympäristöt raivattiin vesakosta ja nuorta puustoa poistettiin. Samassa yhteydessä Myllymäellä toteutettiin puuston metsätaloudellinen harvennus, jonka ansiosta näkymä mäeltä joelle avautui. Perinnemaisemaksi luokiteltua vanhaa ketoa pidettiin avoimena ensiksi niittäen, myöhemmin alue rajattiin lammassaidalla ja hoitoa jatkettiin parin vuoden ajan laidunnuksella. Laajan alueen pitämiseksi hoidettuna lammaslaidunnus olisi jatkossakin paras vaihtoehto. Lampaat pitäisivät myös jättipalsamin kurissa. Rakennusten ympäriltä ja jokiuoman vesirännin laidoilta vesakko tulisi raivata vähintään parin vuoden välein.

4.4 Perinnemaiseman hoito

Pusikoituminen on yleisimmin mainittu haitta, kun keskustellaan nykyisestä maaseutumaisemasta, ja se tuli monta kertaa esille myös Köyliönjärven maisemasta keskusteltaessa. Maiseman umpeenkasvu ja näkymien sulkeutuminen on seurausta kotieläintalouden loppumisesta tai siirtymisestä suuriin yksiköihin sisätiloihin. Maatalouselinkeino muuttuu ja maatalousmaisema sen mukana. Muutoksen pysäyttäminen paikallistasolla on mahdotonta, koska kysymys on maatalouspoliittisista ratkaisuista, ja paluu 1950-luvun avoimiin maalaismaisemiin näyttää tällä hetkellä hyvin epätodennäköiseltä. Köyliönjärven kulttuurimaisemassa pusikoituminen ei onneksi vielä ole läheskään niin suuri ongelma kuin monessa muussa paikassa. Pellot ovat edelleen viljelyksessä ja umpeenkasvua tapahtuu lähinnä rannoilla ja muilla reunavyöhykkeillä. Köyliönjärven rantojen metsittymistä on edistänyt myös tiivis mökkirakentaminen. Puustoiset rannat ovat suurelta osin mökkipihoja ja niiden suojapuustoa.

Köyliönjärven ympäristössäkin on kuitenkin monia alueita, joiden maisemallisia arvoja voitaisiin lisätä hoidolla ja laiduntamisella. Suurin ongelma on laiduneläinten puute. Arvokkaimmat perinnebiotoopit Kirkkosaarella, järven pohjoispäässä ja luusuassa ovat tällä hetkellä hoitosopimusten piirissä. Laidunnus on pääasiassa yhden yrityksen varassa: Lallin Lammas Oy on Tuiskulassa toimiva lampaanlihan tuotantoon keskittynyt yritys, joka huolehtii maisemalaidunnuksesta muun muassa Kirkkosaarella. Yritys ei kasvata omia lampaita, vaan se hankkii laiduntavat eläimet eri puolilta maata. Ainakin toistaiseksi alueella laiduntaa myös ylämaan karjaa, mutta jatko on vielä epävarma karjan omistajanvaihdoksen vuoksi. Maisema-alueen reunoilla Kankaanpäässä ja Ehtamossa on vielä pari karjatilaa, joilla on nurmea ja laidunta, muuten maatalous perustuu viljan, perunan ja vihannesten viljelyyn.

Lampaiden laidunnus on muutama vuosi sitten lopetettu järven itäpuolella petovahinkojen vuoksi. Suurikokoinen ylämaankarja on toistaiseksi selvinnyt alueella ilman vahinkoja. Järven länsirannalla olleet pienet laidunalueet ovat jääneet pois laidunnuksesta kustannussyistä. Pienialaisten laidunten aitaaminen sekä eläinten kuljetus ja valvonta pitkän matkan päästä ei ole kannattavaa.

Köyliönjärven Natura 2000-alueille on tehty hoito- ja käyttösuunnitelma vuonna 2012 (Pyhäjärvi-instituutti). Yksityiskohtaisemmat hoitosuunnitelmat on tehty Kirkkosaaren ja Kaukosaaren sekä järven pohjoispään luonnonsuojelualueille Metsähallituksen toimesta vuonna 2005. Hoito- ja käyttösuunnitelman mukaan perinnemaisemien hoidon tasoa tulisi seurata vähintään 10 vuoden välein koko alueen kattavalla hoitosuunnittelulla. Vuoden 2005 suunnitelmia ei vielä ole päivitetty. Hoitosuunnitelma puuttuu kokonaan järven luusuassa sijaitsevalta suojelualueelta.

Laiduntava lypsykarja on harvinainen näky Köyliönjärven maisema-alueella.
Kuva: Samuli Vahteristo.

Maiseman raivauksesta

Maisemia voidaan avata raivaamalla ja niittämällä, mutta tämä on lyhytaikainen apu, jos alueelle ei saada laidunnusta. Maisema kasvaa umpeen ja pusikoituu taas parissa vuodessa. Toinen vaihtoehto on jatkaa raivausta ja niittoa joka vuosi vaikkapa talkoilla. Silloin kannattaa arvioida tarkkaan alueen pinta-ala ja käytettävissä olevat resurssit. Parhaiten tällaisiksi yhteisiksi talkookohteiksi sopivat yhteiset alueet kuten uimarannat ja venevalkamat. Ne ovat paikkoja, joissa käydään usein ja hoito muistuu paremmin mieleen.

Puuston ja pensaikon raivaus on hyvä tehdä vaihteittain useamman vuoden aikana. Kertaraivauksella puiden juuristosta vapautuvat ravinteet ja lisääntyvä valo saavat aluskasvillisuuden riehaantumaan. Puiden juurivesat, vadelmat ja muut suurikokoiset kasvit valtaavat alueen. Riskinä on myös haitallisten vieraslajien kuten jättipalsamin voimakas lisääntyminen, jos sitä kasvaa jo ennestään lähistöllä. Runsaasti juurivesoja tuottavat puut kuten haapa olisi kaulattava jo muutama vuosi ennen kaatamista.

Raivattavalle alueelle jätetään isoja maisemapuita ja puuryhmiä. Jalopuut, isot tervalepät, raidat ja marjovat pensaat kannattaa säästää. Raita on tärkeä ravintokasvi pölyttäjille. Lahopuut säästetään, koska ne ovat arvokkaita luonnon monimuotoisuuden kannalta ja talkoillellakin on mukavaa istahtaa välillä kaatuneelle puunrungolle ihailemaan maisemaa.

Raivauksen jälkeen on huolehdittava raivausjätteen poistamisesta. Jos alueelle ei saada laidunnusta, vesakko pitää käydä raivaamassa ja alue niittämässä säännöllisesti, ensimmäisenä kesänä ainakin pari kertaa, ja niittojäte on poistettava alueelta joka kerta. Maiseman avoimena pito talkoovoimin vaatii runsaasti työtä ja siksi kannattaa pitää hoidettavien kohteiden määrä ja pinta-ala kohtuullisena. Sopivan hoitokohteen löytäminen edellyttää paitsi maanomistajan suostumusta, myös hoitotoimien suunnittelua ja pitkäjänteiseen hoitoon sitoutumista. Suunnitteluapua saa muun muassa ProAgriasta. Hoitotyöhön voi hakea rahoitusta ELY-keskuksesta.

Köyliönjärvellä on toivottu kovasti järvinäkymien avaamista, mutta siinä kannattaa muistaa myös vesiensuojelunäkökulma. Puut tehostavat rannan suojakaistan ravinteiden pidätystä ja niiden juuristo vähentää eroosiota. Rantapuuston merkittävä poistaminen saattaa siis pahentaa rehevöityneen järven tilaa. Ranta-alueilla puiden poisto tulee tehdä maanpintaa ja pintakasvillisuutta rikkomatta. Kaikkea puustoa ei pidä poistaa, vaan puuston käsittelyssä suositetaan lehtipuustoa ja puuston erirakenteisuutta. Metsiä hoidetaan metsälain mukaisesti.

Järveen laskevien ojien varrella liiallista raivausta on syytä välttää. Pienveden varrella oleva puusto pitää varjostuksellaan veden viileänä ja happipitoisena. Vesiuomaan kaatuneet puut lisäävät uoman rakenteellista monipuolisuutta ja luovat suojapaikkoja kaloille. Purojen ja ojien varrella olevalla puustolla on tärkeä merkitys luonnon monimuotoisuudelle, vesiensuojelulle ja maisemalle.

Laidunnuksesta

Naudat ovat tehokkaita laiduntajia, jotka soveltuvat erityisen hyvin ranta-alueiden hoitajiksi. Ne kulkevat myös vedessä ruokaa etsimässä ja siistivät suuriakin pensaikkoja. Lampaat välttävät kosteita maita, mutta tulevat toimeen vähätuottoisilla ja pienehköillä alueilla. Vesikontorjujina lampaat ovat tehokkaita, koska ne pitävät erityisesti nuoresta pajusta. Lampaat syövät mieluummin lehteä ja nuorta kasvustoa. Niinpä lampaat kannattaa laittaa laitumelle mahdollisimman varhain keväällä, ennen kuin kasvusto korsiintuu. Hevoset ovat tehokkaita laiduntajia, mutta eivät sovellu helposti kuluville maille kovien kavioidensa ja liikkuvuutensa vuoksi.

Alkuperäisrodut ovat suomalaista alkuperää olevia kotieläinrotuja, joiden määrä on vähentynyt hälyttävästi. Rotuja ovat esimerkiksi suomenlampaat, länsi-, itä- ja pohjoissuomenkarja sekä suomenhevoset. Alkuperäisrodut sopivat erityisen hyvin luonnonlaitumien hoitoon. Ne ovat sopeutuneet Suomen olosuhteisiin ja pystyvät hyödyntämään ravintoarvoltaan vaatimatonta korsirehua paremmin kuin pitkälle jalostetut eläimet. Viime vuosina maisemanhoitajana on yleistynyt ylämaan karja, joka on skotlantilainen alkuperäisrotu. Se on tehokas laiduntaja ja soveltuu hyvin pohjoisiin olosuhteisiin.

Laidunnuksen suurin työ ja kustannuserä on aitausten teko. Kovin pientä aluetta ei kannata aidata, koska siellä ei riitä eläimille syötävää koko kesäksi. Tehokas laiduntaminen vaatisi useita lohkoja, joiden välillä eläimiä voidaan siirtää kesän aikana. Etenkin järven itäpuolella olisi tarvetta petoaidoille, mutta ne eivät sovellu kovin hyvin epätasaisille luonnonlaitumille ja vesistön ääreen. Alin lanka on pidettävä irti kasvillisuudesta ja vedestä, ja aidat vaativat muutenkin jatkuvaa kunnossapitoa. Helpoimmin laiduntaminen onnistuu tiloilla, joissa laitumet ovat tilakeskuksen yhteydessä. Köyliönjärven ympäristössä on tällä hetkellä vähän sellaisia kotieläintiloja, joiden eläimet laiduntaisivat ulkona. Eläimiä on kuitenkin mahdollista vuokrata alueelle muualta Suomesta esimerkiksi Laidunpankki-palvelun kautta. Myös yhdistykset voivat huolehtia laidunnuksesta vuokraamalla eläimiä ja sopimalla laidunnuksesta maanomistajan kanssa.

Ylämaan karjaa ja lampaista hoitamassa Kirkkosaaren perinnebiotooppeja. Kuvat: Riikka Palonen ja Sari Minkovitsch

Lisätietoa:

Maisemalaiduntaminen. Opas käytännön toteuttamiseen. Maa- ja metsätalousministeriö, 2007

Perinnebiotooppien hoitokortit: ruokavirasto.fi > Tietoa meistä > Asiointi > Oppaat ja lomakkeet

> Viljelijät > Tukihaun oppaat, ehdot ja ohjeet > [Ympäristötukien oppaat ja esitteet](#)

Laidunpankki: laidunpankki.fi

4.5 Metsänhoito arvokkaalla maisema-alueella

Valtakunnallisesti arvokkaalla maisema-alueella on erityisen tärkeää huomioida maisema myös metsänhoidossa. Yleisenä tavoitteena voidaan pitää sitä, että metsänhoidon toimenpiteet ovat sopusoinnussa kaukomaiseman kanssa ja lähimaisema säilyy viihtyisänä. Maiseman kannalta tärkeitä alueita Köyliönjärven ympäristössä ovat teiden varret, viljelyalueiden reunametsät, rantametsät ja saaret. Metsät muodostavat rajat avoimelle kulttuurimaisemalle. Köyliönjärven maisema-alueen arvo perustuu avoimeen peltomaisemaan ja laajoihin näkymiin, joten peltoalueita ei tulisi metsittää.

Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion metsänhoidon suositusten mukaan hakkuualat on hyvä rajata maiseman muotoja mukaillen ja tien varsilla tien suuntaisesti. Hakkuutoimet suunnitellaan niin, että pääkatselusuunnasta erotuu vain vähän ihmisen luomia suoria linjoja. Säästöpuuryhmät monipuolistavat maisemaa ja erityisesti uudistusalueen reunoille kannattaa jättää eri-ikäisiä ja -lajisia säästöpuita.

Kasvatushakkuissa säästetään alikasvustoa ja pensaikkoa, vaihdellaan harvennustiheyttä ja jätetään lehtipuita havupuumetsään, kuusia männiköihin ja mäntyjä kuusikoihin. Hakkuut pyritään toteuttamaan niin, että latvukset pysyvät tuuheina, aluskasvillisuus ei kärsi ja metsä säilyy elinvoimaisen näköisenä.

Kun metsää kasvatetaan eri-ikäisrakenteisena, metsä pysyy puustoisena koko ajan ja hakkuiden maisemavaikutukset ovat vähäisempiä. Metsänhoidollisissa toimenpiteissä kannattaa ottaa esiin ja korostaa järeitä maisemapuita, isoja siirtolohkareita ja kallionreunoja. Rantametsien hakkuissa rantojen suojavyöhykkeen leveyttä kannattaa vaihdella. Rehevöityneen Köyliönjärven ympäristössä on tärkeää jättää riittävän leveät suojakaistat järveen laskevien ojien varrelle vesiensuojelullisista syistä.

Metsänomistaja voi halutessaan myös suojella luonnonarvoiltaan monipuolista metsää METSO-ohjelman kautta joko määräaikaista tai pysyvästi. Valtio maksaa METSO-ohjelman mukaisesta suojelusta ja luonnonhoidosta korvausta. METSO on metsänomistajalle täysin vapaaehtoista. Kohteet tarjoavat myös hyviä retkeily- ja virkistysmahdollisuuksia. Esimerkiksi Köyliönjärven ranta-alueen lähteiset luhdet ja lehdot olisivat hyviä METSO -ohjelmaan sisällytettäviä kohteita. METSO-ohjelmasta voi kysyä lisää Varsinais-Suomen ELY-keskuksesta tai Metsäkeskuksesta.

Muinaisjäännöskohteet ovat muinaismuistolain suojelamia ja ne pitää huomioida hakkuissa. Muinaisjäännösten päältä ei saa ajaa työkoneilla eikä muinaisjäännösalueelle saa kasata puita tai hakkuutähteitä. Hakkuun yhteydessä muinaisjäännösten rakenteissa tai niiden välittömässä läheisyydessä kasvavat puut tulisi kuitenkin tuulenkaatojen välttämiseksi poistaa. Sen sijaan maaperän muokkaus tai kantojen nosto on muinaisjäännösalueella kiellettyä. Tunnettujen muinaisjäännöskohteiden lisäksi metsissä on runsaasti historiallisen ajan muinaisjäännöksiä, joita ei vielä löydy muinaisjäännösrekisteristä puutteellisten inventointien vuoksi. Näitä ovat esimerkiksi vanhat, hylätyt torpan paikat, joista muistona on usein vain kiviperustus, kaivo ja kellarit. Metsissä voi olla myös vanhoja kiviaitoja, tieuria ja siltoja. Nämäkin on syytä huomioida hakkuissa.

Purojen ja ojien varrella olevalla puustolla on tärkeä merkitys luonnon monimuotoisuudelle, vesiensuojelulle ja maisemalle. Kuva: Jaakko Ojala.

Lisätietoa:

Museovirasto. Muinaisjäännökset ja metsänhoito: museovirasto.fi > Palvelut ja ohjeet > Julkaisut > [Korjauskortit](https://korjauskortit.museovirasto.fi)
Metsänhoidon suositukset. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion julkaisuja. metsanhoitosuosituks.fi
METSO, Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelma: metsonpolku.fi

4.6 Köyliönjärven tila ja kunnostustoimet

Köyliönjärvi on matala ja luontaisesti rehevä järvi, jota ympäröivät laajat viljelyalueet. Järven ympäristössä maaperä on ravinteikasta, minkä takia sitä on alettu viljellä jo varhain. Köyliönjärven ympäristö on yksi maamme tehokkaimmin viljellyistä alueista. Valuma-alue on pinnanmuodoiltaan hyvin tasainen ja hieman ojiin ja järveen viettävä. Vedenpintaa järvessä on laskettu useaan otteeseen, mikä on lisännyt kiintoaineiden kuormaa. Valuma-alueiden pelto-aiden ravinteisuus on korkea ja ulkoinen kuormitus on voimakasta riviviljelykasveihin painottuneen peltoviljelyn takia. Järveen laskee valuma-alueelta 26 ojaa, joista järven eteläpäähän laskeva Ketelinoja on kuormitukseltaan suurin.

Vesienhoidon järjestämisestä annetun lain mukaisesti Köyliönjärvi on luokiteltu huonoon ekologiseen luokkaan kuuluvaksi, tyypiltään runsasravinteiseksi ja runsaskalkkiseksi järveksi (RrRk). Köyliönjärven suurin ongelma on rehevöityminen. Järven tilan parantamiseksi on tehty työtä eri hankkeissa 1990-luvun alusta alkaen ja Köyliönjärven tilasta on julkaistu lukuisia selvityksiä ja raportteja. Rannoille ja laskuojien varsille on suunniteltu ja osin myös toteutettu laskeutusaltaita. Mustaojan laskeutusallas on tyhjennetty kiintoaineesta tammikuussa 2017.

Köyliönjärven vuonna 2010 tehdyn kuormituslaskelman mukaan valtaosa järveen kohdistuvasta kuormituksesta tuli kasvukauden ulkopuolella lokakuun ja joulukuun välisenä aikana, jolloin laskeutusaltaiden vesiensuojelullinen merkitys on pieni. Viimeisimpien selvitysten mukaan Köyliönjärven suojelussa olisikin keskityttävä entistä enemmän kasvukauden ulkopuolella toimiviin menetelmiin kuten peltojen kasvipeitteisyyteen myös talvella. Altailla ja kosteikoilla voi kuitenkin olla merkitystä luonnon monimuotoisuudelle ja käyttöä kasteluvesialtaina. Viime aikoina laskeutusaltaasta on puhuttu lähinnä Ketelinojan kohdalla, jonne vesiensuojelutoimenpiteitä on tarkoitus kohdistaa seuraavaksi. Altaan hyödyt on kuitenkin syytä arvioida ennen toteutusta.

Vesistönhoitotoimet ja maisema

Köyliönjärven kunnostuksesta puhutaan paljon. Alueen asukkaat rakastavat omaa järveään ja ovat huolissaan sen tilanteesta. Hoitotoimista eniten keskustelua herätti ruovikoiden niitto, joka vaikuttaisi myös maisemaan. Esille tulivat myös laskeutusaltat, ruoppaukset ja vedenpinnan nosto.

Vesistökunnostuksia säädellään ensisijaisesti vesilailla, mutta suunniteltaviin kunnostustoimiin vaikuttavat myös ympäristönsuojelulaki, luonnonsuojelulaki, kalastuslaki sekä maankäyttö- ja rakennuslaki. Vedenpinnan nosto, rantaviivan ruoppaus ja kasvillisuuden poisto laajoilta alueilta vaativat luvan ja niistä on syytä olla yhteydessä Varsinais-Suomen ELY-keskukseen. Kunnostustoimissa tulee myös välttää lintujen pesintä- ja kalojen kutuaikoja. Suojelu-, Natura- ja muilla linnuston kannalta merkittävillä alueilla työaika on 1.10.–31.3. Kunnostustoimenpiteisiin tarvitaan lupa myös vesialueen omistajalta ja rannan omistajalta.

Vesistönhoitotoimet vaativat huolellista suunnittelua niin lupaprosessin, vaikutusten arvioinnin kuin käytännön toteutuksenkin vuoksi. Vesikasvien niitto helpottaa järvellä liikkumista ja avaa maisemaa alavilta rannoilta järvelle. Köyliönjärvellä on kuitenkin varottava liiallista vesikasvien poistoa peltovaltaisilta rannoilta ja ojien suistoista, koska kasvillisuus pidättää ravinteita ja sitoo rannoilta tulevaa kuormitusta. Liian laaja-alainen niitto voi siis heikentää järven tilaa. Luonnonsuojelualueilla saa niittää vain ELY-keskuksen luvalla. Köyliönjärvellä tämä koskee Kirkkosaaren ja Kaukosaaren ympäristöä, järven pohjoispäätä ja luusuaa, jotka ovat linnustollisesti merkittäviä ruovikkoalueita. Vuonna 2012 julkaistun Köyliönjärven Natura 2000 -alueiden hoito- ja käyttösuunnitelman mukaan pienimuotoisella ruovikoiden aukotuksella voitaisiin parantaa kuitenkin myös alueen linnustollisia arvoja.

Vesikasvien niittoa olisi hyvä tehdä erityisesti uimarantojen ja venevalkamien läheisyydessä, koska näillä alueilla vaikutukset virkistyskäyttöön ovat suurimmat. Ne ovat alueita, joilta järvelle katsotaan, joten näkymien avaamisella on myös maisemallista merkitystä. Erityisesti Pappilan uimarannassa ruovikon poistolla olisi merkitystä myös veden vaihtuvuuden kannalta. Pispan rantaan voi pienellä aukotuksella saada linnustolle paremmin sopivan ruovikon. Tästä on syytä tehdä tarkempi työsuunnitelma lupahakemusta varten.

Ruovikkoa olisi syytä poistaa myös Kirkkokarille johtavan väylän varrelta, jotta historiallisesti merkittävälle kohteelle pääsy olisi helpompaa. Tällä hetkellä sankkaan ruovikkoon soutaminen voi arveluttaa ainakin sellaisia, jotka eivät ole paikalla ennen käyneet, eivätkä osaa arvioida välimatkaa tai sitä, miten saarelle pääsee rantautumaan ruovikon seasta.

Kaikki vesistöön vaikuttavat hoitotoimet on syytä suunnitella huolellisesti ja suunnittelussa pitää päättää myös niitetyn kasvijätteen tai ruoppausmassojen poistamisesta. Valtakunnallisesti arvokkaalla maisema-alueella tulee tietenkin huomioida toimenpiteiden maisemalliset vaikutukset, mutta toisaalta järven tilan parantamisella on suuri merkitys asukkaiden viihtyvyydelle ja alueen elinvoimaisuudelle. Tämä puolestaan on ehdoton edellytys kulttuurimaiseman säilymiselle.

Mustaojan laskeutusaltaan ympäristö on maisemallisesti kaunis.

Lisätietoa:

Sarvilinna, Auri ja Sammalkorpi, Ilkka, 2010: Rehevöityneen järven kunnostus ja hoito.

Paloheimo, Anna, 2010: KÖYLIÖNJÄRVI Tila, kuormitus ja kunnostus.

Tarvainen, Marjo, 2012: Köyliönjärven Natura 2000 -alueiden hoito- ja käyttösuunnitelma

www.ymparisto.fi > Vesi > Vesistöjen kunnostus > Kunnostushankkeen suunnittelu ja toteutus >

[Lupa-asiat ja suostumukset vesistöjen kunnostamisessa](#)

4.7 Haitalliset vieraslajit

Vieraslajilla tarkoitetaan kasvia, eläintä tai muuta eliölajia, jonka ihminen on tahattomasti tai tarkoituksella tuonut lajin luontaisen levinneisyysalueen ulkopuolelle. Osa vieraslajeista on luokiteltu haitalliseksi, koska ne muodostavat merkittävän uhkatekijän luonnon monimuotoisuudelle syrjäyttäessään alkuperäisiä lajeja. Voimakkaasti leviävät suuri-rikokoiset kasvit voivat olla myös merkittävä maisemallinen haitta.

Vieraslajit voivat aiheuttaa taloudellista haittaa vaikuttamalla esimerkiksi ihmisten ja eläinten terveyteen tai kiinteistöjen arvoon. Suomessa ei ole tehty kokonaisarviota vieraslajien aiheuttamista kustannuksista, mutta haitalliset vieraslajit aiheuttavat muun muassa laadullisia ja määrällisiä tuotannon menetyksiä sekä jatkuvia vieraslajien torjuntaan liittyviä kustannuksia.

Euroopan unionin kannalta merkityksellisten haitallisten vieraslajien luettelo tuli voimaan elokuussa 2016. Luettelossa mainitut lajit on säädetty haitallisiksi vieraslajeiksi koko EU:n tasolla, minkä takia lajien maahantuonti, kasvatusta, myynti ja muu hallussapito sekä ympäristöön päästäminen on kielletty. EU:n ensimmäinen vieraslajiluettelo sisälsi yhteensä 37 kasvi- ja eläinlajia. Suomessa esiintyviä listan kasvilajeja ovat esimerkiksi armenian- ja persianjättiputki. Elokussa 2017 EU-lajiluetteloon lisättiin 12 uutta lajia. Näistä lajeista laajasti Suomessa luontoon levinneitä kasvilajeja ovat kaukasianjättiputki ja jättipalsami.

Vieraslajilaki (1709/2015) ja vieraslajiasetus (1725/2015) tulivat voimaan Suomessa 1.1.2016. Laissa määritellään muun muassa kiinteistön omistajan vastuu vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnassa. Lain neljännen pykälän mukaan kiinteistön omistajan tai haltijan on huolehdittava kohtuullisista toimenpiteistä kiinteistöllä esiintyvän unionin luetteloon kuuluvan tai kansallisesti merkityksellisen haitallisen vieraslajin hävittämiseksi tai sen leviämisen rajoittamiseksi, jos haitallisen vieraslajin esiintymästä tai sen leviämisestä voi aiheutua merkittävää vahinkoa luonnon monimuotoisuudelle taikka vaaraa terveydelle tai turvallisuudelle. Vuonna 2019 astui voimaan uusi vieraslajiasetus (704/2019), jossa on lisätty kansallisesti haitallisten vieraslajien listaan mm. komealupiini ja kurtturuusu. Näitä kasveja ei saa päästää ympäristöön eikä tuoda Suomeen, saattaa markkinoille, välittää, myydä tai muuten luovuttaa. Kurtturuusun kasvatusta on kiellettyä kolmen vuoden siirtymäajan jälkeen 1.6.2022.

Haitallisille vieraslajeille on tyypillistä, että ne leviävät sopivalla kasvupaikalla nopeasti laajoille alueille ja hävittävät kaiken muun kasvillisuuden tieltään. Jättipalsami on levinnyt voimakkaasti Köyliönjokivarteen.

Vieraslajien torjunta

Jättiputket ja jättipalsami ovat nimensä mukaisesti suurikokoisia kasveja, jotka muodostavat laajoja, nopeasti leviäviä kasvustoja. Lupiini ja kurttureus ovat levinneet laajasti rannoille ja tienpientareille. Kasvit ovat levinneet luontoon puutarhoista joko luontaisesti siementen kautta tai tontin ulkopuolelle kuljetetun puutarhajätteen mukana. Vieraslajien torjunnassa onkin erityisen tärkeää huolehtia puutarhajätteen oikeasta käsittelystä ja sijoittamisesta niin, etteivät kasvit pääse leviämään luontoon. Puutarhajätettä ei saa kipata metsän reunaan eikä ojan penkalle. Vieraslajeihin on syytä kiinnittää huomiota kaikissa maansiirtotöissä, ettei epähuomiossa levitetä haitallisia kasvustoja uusille alueille.

Jättiputket

Suomessa esiintyy kolme jättiputkilajia, joiden erottaminen toisistaan saattaa olla vaikeaa. Yleisimmän kaukasianjättiputken (*Heracleum mantegazzianum*) lisäksi meillä tavataan persianjättiputkea (*H. persicum*) ja armenianjättiputkea (*H. sosnowskyi*). Kaikki jättiputket ovat haitallisia vieraslajeja, joten niiden tarkempi erottaminen ei sikäli ole tarpeenkaan. Jättiputkia ei kuitenkaan pidä sekoittaa alkuperäisiin, kookkaisiin sarjakukkaiskasveihimme, joita ovat etelänukonputki (*Heracleum spondylium*), idänukonputki (*H. sibiricum*), karhunputki (*Angelica sylvestris*) ja väinönputki (*A. archangelica*). Jättiputket ovat selvästi näitä isompia. Sen kukintovarsi on yleensä 2–3 metriä korkea, mutta voi rehevällä kasvupaikalla olla tätäkin pidempi. Karvainen, laikukas varsi voi olla läpimitaltaan jopa 10 cm. Lehdet voivat kasvaa lehtiruodin kanssa 3 metriä pitkiksi ja kukinto voi olla yli puoli metriä leveä.

Jättiputket viihtyvät monenlaisissa ympäristöissä pelloilla, pientareilla, metsissä ja rannoilla. Ne lisääntyvät siementen avulla tehokkaasti ja muodostavat pihimmillaan laajoja "jättiputkimetsiä". Jättiputkista on ihmisille myös terveydellistä haittaa. Jättiputkien kasvinesteen reagoidessa auringonvalon kanssa iholle voi syntyä vakavia palovamman kaltaisia, hitaasti parantuvia tai jopa pysyviä iho-oireita. Herkät ihmiset voivat saada hengenahdistusta ja allergisia oireita jo kasvuston lähellä oleskelusta. Laaja esiintymä voi estää täysin alueen virkistyskäytön ja tontin valloittanut jättiputki alentaa kiinteistön arvoa.

Jättiputken hävittäminen on sen sisältämän kasvinesteen vuoksi hankalampaa kuin jättipalsamin. Ihovammavaaran vuoksi kasvustojen hävittäminen tulee tehdä pilvisellä säällä. Suojavaatetus, hengitys- ja silmäsuojat ovat välttämättömät varusteet jättiputkia käsiteltäessä. Jos kasvinestettä joutuu iholle, pitää iho pestä heti vedellä ja saippualla. Suurten ihoalueiden jouduttua kosketuksiin kasvinesteen kanssa on hakeuduttava lääkärin hoitoon. Siemenet säilyvät maassa useita vuosia, joten hävitetyn kasvuston paikkaa on tarkkailtava vuosia.

Köyliönjärven ympäristössä ei onneksi näyttäisi olevan merkittävää jättiputkiongelmia. Yksittäisetkin kasvit on kuitenkin syytä hävittää heti.

Komealupiini

Lupiini on monivuotinen hernekasvi, joka kasvaa noin 1–1,5 metriä korkeaksi. Lupiinin kukinto on nimensä mukaisesti komea, terttumainen ja pitkä. Se voi olla väriltään sininen, violetti, vaaleanpunainen tai valkoinen. Lupiini on kotoisin Pohjois-Amerikasta, josta se tuotiin Eurooppaan koriste- ja rehukasviksi 1800-luvun alkupuolella. Lupiinia on kylvetty puutarhoihin, joista se on levinnyt teiden varsille. Sitä kasvaa nykyisin koko maassa pohjoisinta Lappia lukuun ottamatta.

Paikoitellen räjähdysmäisesti levinnyt lupiini vie elintilaa pienemmiltä niittykasveilta ja niillä eläviltä hyönteisiltä. Se kilpailee pölyttäjistä alkuperäisten kasvien kanssa, mutta ei kelpaa päiväperhosille, joten se heikentää perhospopulaatioita. Lupiini yksipuolistaa kulttuurimaisemaa valtaamalla alaa vanhoilta koristekasveilta ja perinnebiotoopeilta.

Lupiinin torjunta on hankalaa, koska se leviää tehokkaasti ja siemenet säilyttävät itämiskykynsä useita vuosia. Torjuntatyötä on siis jatkettava vuosia. Kukinnot tulisi niittää ennen siementen kypsymistä ja niittojäte korjata pois kasvupaikalta rehevöittävästä maaperästä. Niitetyt lupiinit tai kukinnot voi laittaa kompostiin tai haravoida kasaan maatuumaan. Kasa kannattaa peittää muovilla, jotta varmistetaan, etteivät kasvit jatka kehittymistä. Siemenet voivat kehittyä

kypsiksi, vaikka kukinto olisikin katkaistu. Kukkavarret voi myös pistää muovisäkkiin mätänemään, jolloin siemenet eivät pääse kehittymään. Säännöllinen niitto kasvin tyveltä heikentää kasvin elinvoimaa ajan myötä. Yksittäiset kasvit voidaan kaivaa maasta juurinen, mutta silloinkin siemenpankista voi itää uusia lupiineja vielä vuosien ajan.

Kurtturuusu

Kurtturuusu on 0,5–1,5 metriä korkeaksi kasvava pensas, joka on saanut nimensä lehtiensä uurteisen pinnan mukaan. Oksat ovat tiheäpiikkiset ja kookkaat kukat ovat yleensä väriltään punaiset, mutta joskus myös valkoiset. Kurtturuusu muodostaa runsaasti juurivesoja ja levittäytyy niiden avulla tehokkaasti.

Kurtturuusu on kotoisin Koillis-Aasiasta, jossa se kasvaa hiekkaisilla merenrannoilla. Eurooppaan kasvi tuotiin koristekasviksi 1800-luvulla ja Suomessa se alkoi levitä 1900-luvun alkupuolella. Kurtturuusu kestää hyvin suolaa, minkä vuoksi sitä alettiin istuttaa teiden varsille. Luonnossa kasvi levisi nopeasti saaristoon ja merenrannoille. Uusille kasvupaikoille sitä levittävät erityisesti linnut, mutta se voi levitä rannoilla myös kelluvien siementen ja kiulukoiden avulla. Hiekkarannalla kurtturuusu levittäytyy läpitunkemattomaksi tiheiköksi syrjäyttäen kaiken muun kasvillisuuden tieltään. Se voi muodostaa jopa hehtaarien laajuisia kasvustoja.

Kurtturuusun torjunta vaatii aikaa ja kärsivällisyyttä. Torjunta on helpointa pensaiden ollessa vielä pieniä, jolloin yksilöt voi kiskoa hiekasta käsin. Isot pensaats leikataan oksasaksilla tai raivaussahalla tyveä myöten ja tämän jälkeen kaivetaan juurakko maasta. Kivikkoisella paikalla tämä voi olla vaikeaa. Koska kasvi on piikkinen, tarvitaan tukevat käsineet ja iho on muutenkin syytä suojata hyvin. Laajalle levinneisiin kasvustoihin käytetään traktoria. Perusteellinen työ vaatii seuranta useamman vuoden ajan, koska maahan yleensä jää juurakon kappaleita.

Kurtturuusua voi hävittää myös näännyttämällä. Tällöin katkaistaan kaikki vihreät versot aina uusien versojen syntyä. Ensimmäisenä vuonna tämä tulisi tehdä 3 - 4 kertaa ja seuraavina vuosina 2 - 3 kertaa kasvukauden aikana. Pensas näivettyä hengiltä muutamassa vuodessa. Kasvin leviämistä voi estää keräämällä syksyllä kiulukat pois.

Jättipalsami

Köyliönjärven maisema-alueella merkittävin vieraslaji on jättipalsami, joka on päässyt leviämään moneen paikkaan. Himalajan vuoristoalueilta kotoisin oleva jättipalsami (*Impatiens glandulifera*) kasvaa kosteilla ja rehevillä paikoilla. Se kasvaa jopa yli kolmemetriseksi ja voi muodostaa laajoja yhden lajin kasvustoja, jotka syrjäyttävät kaiken muun kasvillisuuden tieltään. Jättipalsami on yksivuotinen kasvi, joka tuottaa runsaasti siemeniä. Joidenkin lähteiden mukaan yksi yksilö voi muodostaa jopa 4000 siementä. Kypsät siemenet sinkoutuvat ympäristöön jopa seitsemän metrin päähän. Siemenet eivät kellu vedessä, mutta saattavat silti levitä esimerkiksi tulvaveden mukana. Jättipalsami onkin levinnyt laajoille alueille Köyliönjoen varteen.

Isoilla, hyönteisiä houkuttelevilla kukillaan jättipalsami kilpailee pölyttäjästä alkuperäisen kasvillisuuden kanssa. Yksivuotisen kasvin juuristo on hento, eikä se sido maata samalla tavoin kuin monivuotiset kasvit. Jättipalsamin valtaamat jokivarsikosteikot ovatkin alttiita eroosiolle ja siksi kasvista on haittaa myös vesiensuojelulle. Vesistöön huuhtoutuva kiintoaine uhkaa mm. vaelluskaloille tärkeitä kutusoraikkoja.

Köyliönjärven ympäristössä kasvaa paikoitellen runsaasti jättipalsamia, ja se on jo merkittävä maisemahaitta ja uhka luonnon monimuotoisuudelle. Kasvin torjuntaan on syytä ryhtyä viipymättä. Laajimmat kasvustot ovat jokivarressa, mutta kasvia löytyy lähes kaikkialta järven ympäristöstä ojanpientareilta, pihoilta ja rannoilta. Helpointa on puuttua jättipalsamin leviämiseen heti alkuvaiheessa, kun kasveja on vasta vähän. Silloin kasvijätteenkin voi hävittää omassa pihassa. Muutamassa vuodessa kasvusto leviää ja hävittäminen käy huomattavasti työläämmäksi.

Jättipalsami irtoaa yleensä maasta helposti kitkemällä. Kitkeminen on tehtävä hyvissä ajoin ennen siementen kypsymistä. Kasvijäte on korjattava pois ja hävitettävä, koska siemenet saattavat kypsyä vielä kaadetuissakin varsissa. Kasvi myös juurtuu helposti uudelleen. Laajat kasvustot voidaan niittää, mutta niitto on tehtävä 2–3 kertaa kesässä. Varsi pitää katkaista mahdollisimman läheltä maan pintaa, jotta siihen ei kasva uusia kukintoja. Kasvijäte, erityisesti

kukinnot, hävitetään varmin keräämällä ne jättesäkkeihin ja viemällä polttolaitokselle. Jättipalsamin voi hävittää kotipihassa myös kompostoimalla kasvijäte. Avokompostia ei kuitenkaan suositella ja kompostoinnin yhteydessä pitää tarkkailla, etteivät kasvinosat lähde juurtumaan ja muodosta kukkivia yksilöitä kompostiin. Kompostointi tulee tehdä ennen kasvin siementen kehittymistä, jolloin valmiissa kompostimassassa ei ole itämiskelpoisia siemeniä seuraavalle kasvukaudelle. Kohtuullinen määrä kasvijätettä voidaan myös kerätä jättesäkkeihin tai peitettävään aumaan ja mädättää omassa pihassa. Kasvusto on myös mahdollista peittää valoa läpäisemättömällä peitteellä pari- kolmeksi vuodeksi, jolloin kasvi kuolee.

Jättipalsamin siemen ei onneksi säilytä itämiskykyään montaa vuotta, mutta kasvupaikat on kuitenkin raivattava useampana vuotena peräkkäin. Laidunnuksella kasvustot saadaan pidettyä poissa, mutta valitettavasti laiduneläimiä ei ole mahdollista saada joka paikkaan.

Jättipalsamin hempeän vaaleanpunainen kukinto tuottaa valtavan määrän siemeniä, jotka kasvi levittää laajalle alueelle.

Köyliönjärven Suojeluyhdistys, Köyliö-seuran ympäristöjaosto ja Pyhäjärvi-instituutin HOLA-Lake -hanke järjestivät kesällä 2017 jättipalsamin torjuntatalkoot Papinportilla Kirkkosaaressa. Kasvijätettä kertyi tältä paikalta 35 säkkiä, joten sellaisia määriä ei enää kotipihassa hävitetä. Kirkkosaaressakin palsamia olisi riittänyt useammankin illan talkoiksi. Onneksi aluetta myös laidunnetaan, jolloin lampaat syövät uuden kasvuston. Haitallisten vieraslajien torjunta on erityisen tärkeää arvokkaiden perinnebiotooppien lähellä, koska ne uhkaavat alueen muutenkin uhanalaista lajistoa.

Jättipalsamin torjunta sopii erityisen hyvin talkootyöksi. Torjuntatoimiin on kuitenkin aina pyydettävä lupa maanomistajalta. Talkoot onkin helpointa aloittaa yhteisiltä alueilta kuten uimarannoilta ja venevalkamista. Sekä jättipalsamin, että jättiputken hävittäminen on helpointa tehdä alkukesästä, kun kasviyksilöt ovat vielä pienikokoisia, mutta tunnistettavia. Talkooapua varmasti tarvitaan myös yksityisillä alueilla, koska urakka on kasvanut monin paikoin suureksi. Siksi olisi hyvä, jos jättipalsamin torjuntaan saataisiin laajempi hanke, jossa olisi mahdollista teettää torjuntatyötä myös ostopalveluna. Jättipalsamin kasvupaikat tulisi kartoittaa ja määrittää kiireellisimmät kohteet, joihin torjuntatimet tulisi keskittää. Säkylän kunta on luvannut huolehtia sovittaessa kasvijätteen keräämisestä ja hävittämisestä.

Lisätietoa:

www.vieraslajit.fi

Laki vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20151709

Valtioneuvoston asetus vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190704

4.8 Maisemassa on mahdollisuuksia

Kulttuuriympäristö vaikuttaa tutkimusten mukaan suoraan ihmisten hyvinvointiin ja sen hyväksi tehty työ koetaan tyydyttäväksi. Kotiseutuliitto teki vuonna 2016 selvityksen, jossa kysyttiin kansalaisten kulttuuriympäristön hoidon parissa tekemästä vapaaehtoistyöstä. Lähes 40 % kyselyyn vastanneista kertoi käyttävänsä vuosittain yli 30 päivää kulttuuriympäristöön liittyvään vapaaehtoistyöhön. Kyse on siis merkittävästä työpanoksesta yhteisen hyvän edistämiseksi. Selvityksen johtopäätöksissä toivottiin parempia edellytyksiä yhdistystoimintaan: joustavia rahoitusmuotoja, työkaluja toiminnan tehostamisen sekä koulutusta vaikuttamisen menetelmistä ja näkyvyyden kasvattamisesta.

Köyliönjärven ympäristössä toimii kotiseutuyhdistys Köyliö-seura ja peräti viisi aktiivista kyläyhdistystä, jotka tekevät huomattavan paljon yleishyödyllistä työtä kotiseutunsa puolesta. Tämä on valtavan arvokas resurssi, jonka arvoa kaikki eivät ehkä tunnista siellä, missä asiaa on totuttu pitämään itsestäänselvyytenä. Jos kaikkien köyliöläisten yhdistysten kulttuuriympäristön ja maiseman hyväksi tehdyt työtunnit viime vuosilta laskettaisiin yhteen, saataisiin varmasti kunnioitusta herättävä tuntimäärä yleishyödyllistä vapaaehtoistyötä. Vapaaehtoistyön arvo on syytä muistaa ja talkootyöstä kannattaa muistaa myös kiittää ja palkita.

Maisema, luonto ja kulttuuriympäristö ovat tärkeitä tekijöitä asuinpaikkaa valitessa, matkailussa sekä maaseudun ja sen tuotteiden markkinoinnissa. Maisema antaa mahdollisuuksia myös monenlaiseen elinkeinotoimintaan. Maisemanhoito voi tarjota työtä maisemanhoitoyrittäjälle tai sivuelinkeinon maatalouden harjoittajalle. Maisemanhoidosta löytyy hyviä kesätyöpaikkoja nuorille. Työnantajana voi toimia esimerkiksi kunta tai yhdistys. Yhdistysten on mahdollista saada palkkatukea työllistämiseen. Jos yhdistyksellä ei riitä töitä koko ajaksi, se voi myydä työllistettävän työpanosta muille. Erilaisista tukimuodoista kannattaa kysyä TE-toimistosta.

Maisemanhoitoa voi tehdä myös sponsorirahoituksella. Maisemanhoitoa sponsoroimalla yritys voi kaunistaa ympäristöä, huolehtia yhteiskuntavastuustaan ja saada myönteistä julkisuutta. Yritys voi esimerkiksi lahjoittaa osan jonkin tuotteen myyntituotoista maisemanhoitoon. Näillä rahoilla voidaan ostaa maisemanhoitotyötä tai vuokrata laiduneläimiä. Yritykset voisivat myös osallistua esimerkiksi vieraslajien poistotalkoisiin vaikkapa osana työpaikan virkistyspäivää. Maisemanhoitotyötä voi hyödyntää monin tavoin yrityksen markkinoinnissa.

Ruoan alkuperä ja vastuullinen tuotanto kiinnostaa kuluttajia yhä enemmän. Luonnonvarakeskus LUKE:n mukaan "Vastuullisuus ei modernissa toimintaympäristössä ole yritykselle rasite, vaan yhä useammin selkeä kilpailutekijä: vastuullisesti toimiva yritys on myös kannattava ja kilpailukykyinen." Yksi esimerkki eettisestä kuluttajabrändistä ovat Reilun kaupan tuotteet. Suomalaisessa elintarviketuotannossa tuotteiden puhtaus on jo itsestäänselvyys. Jos haluaa erottua, pitää luoda kuluttajille lisäarvoa esimerkiksi tuomalla esiin maaseutumaisemaa ja sen hoitoa.

Maiseman tuotteistamista on tutkittu viime aikoina muun muassa Maa- ja kotitalousnaisten ja Sitran hankkeissa. Maiseman tuotteistamisessa palveluiden ja elämysten kehittäminen lähtee paikan ainutlaatuisista ominaisuuksista, henkilöahmoista ja tarinoista. Köyliönjärveä parempaa kohdetta maiseman tuotteistamiseen on vaikea kuvitella. Tarina Lallista ja piispa Henrikistä tarjoaa loputtomasti mahdollisuuksia erilaisten tuote- ja elämyspakettien kehittämiseen. Esimerkiksi pyhiinvaellus on yksi maailman merkittävimmistä matkailumuodoista, joka tarjoaa massaturismin sijaan myös yksin tai pienessä ryhmässä matkaaville mahdollisuuden hiljentyä luonnossa ja tutustua paikalliseen kulttuuriin.

Köyliönjärven kansallismaiseman tarina ja arvot kannattaa ottaa osaksi kunta- ja yritysmarkkinointia. Säkylän kunnan sivuille voisi tehdä edustavan sivuston, josta kaikki maisema-alueen nähtävyydet, virkistysmahdollisuudet ja palvelut löytyvät samasta paikasta. Köyliönjärven ympäristössä on hienoja historiallisia nähtävyyksiä, hyviä pyöräilyreittejä, levähdyspaikkoja laavuineen eri puolilla järveä ja eräelämyskeskus Kaarnikka Kankaanpäässä. Köyliönjärvellä voi tarkkailla lintuja, kalastaa, meloa, soudella tai suppailla ja talvella hiihtää, kelkkailla tai luistella. Myös alueen tienvarsiopasteisiin on syytä kiinnittää huomiota. Sekä Säkyläntieltä että valtatie 12:lta pitäisi olla opasteet Köyliönjärven kansallismaisemaan. Historiallisista kohteista ja maisemasta voi tehdä opetus- ja opastuspaketteja niin kouluille kuin matkailijoillekin.

Pyhiinvaellus on merkittävä matkailun muoto Euroopassa.

Lisätietoa:

Komulainen Minna (toim.): Maiseman tarina – opas maisemapalvelujen luomiseen, Maa- ja kotitalousnaiset ja Sitra. Vaasa, 2013

www.sitra.fi/uutiset/maiseman-tarina-opas-maisemapalveluiden-luomiseen/

www.proagria.fi/sisalto/menestyva-yritys-panostaa-myyntiin-ja-markkinointiin-347

www.luke.fi/tietoa-luonnonvaroista/ruoka-ja-ravitsemus/

aitojamakujalehti.fi/vastuullisuudesta-isoja-bisneshyotyja/

Köyliönjärven kulttuurimaiseman hoidon päämäärät:

- säilyttää alueen elinvoimaisuus tukemalla paikallisten palvelujen säilymistä ja kyläläisten yhteisöllisyyttä, yhdistystoimintaa ja talkoita
- turvata alueen ominaispiirteitä ylläpitävien elinkeinojen säilyminen
- tehdä Köyliönjärven maisema-alueen arvot paremmin tunnetuiksi
- parantaa alueen viihtyisyyttä ja virkistyskäyttömahdollisuuksia
- säilyttää historiallisesti monikerroksinen rakennuskanta
- pitää peltomaisema avoimena
- vaalia maiseman yksityiskohtia kuten aitat, ladot, kiviaidat, puukujanteet ja yksittäiset maisemapuut
- huolehtia perinnebiotooppien hoidosta ja laidunnuksen jatkumisesta
- turvata luonnon monimuotoisuuden säilyminen mm. poistamalla vieraslaji jättipalsami
- huomioida Köyliönjärven tila kaikessa toiminnassa

5 Maisemanhoidon toteutus- ja rahoitusmahdollisuuksia

Maisemanhoitosuunnitelma luo perustan pitkäjänteiselle maisemanhoidolle ja helpottaa erilaisten tukien hakemista tarjoamalla valmista tekstiä hakemusten rungoksi. Suunnitelman toivotaan innostavan kaikkia huomioimaan maisemanhoito omassa toiminnassaan, mutta se ei velvoita maanomistajia maisemanhoitotöihin. Maisemanhoito vaatii aina käytännön työtä ja jonkin verran myös rahaa. Talkoille ja hankerahoitukselle on siis tarvetta. Rahoitusta voidaan hakea esimerkiksi Leader Pyhäjärvisuudusta. Olisi toivottavaa, että myös alueen yritykset lähtisivät mukaan sponsoroimaan maisemanhoitotöitä.

Köyliönjärven alueella on tehty paljon maisemanhoitotyötä aktiivisten yhdistysten toimesta ja Leader-rahoitustakin on hyödynnetty ahkerasti. Tästä on seurannut myös joillakin kylillä hankeväsymystä ja toiveena olisi saada rahoitusta vähemmällä byrokratialla. Sitä varten alueelle olisi hyvä saada yksi isompi toimeenpanohanke, josta eri kylien maisemanhoitotöitä ja niiden rahoitusta koordinoitaisiin. Säkylän kunnan sitoutuminen Köyliönjärven kansallismaiseman kehittämiseen ja hoidon edistämiseen on ensiarvoisen tärkeää.

Joissakin toimissa tarvitaan myös yksityiskohtaisempaa suunnittelua ja suunnitelmien pohjaksi tarkempia selvityksiä esimerkiksi kasvillisuudesta. Useimpien luonto- ja kulttuuriympäristöinventointien päivittäminen on tarpeellista, joten niihin olisi varattava rahoitusta tulevaisuuden projekteissa. Olisi toivottavaa, että tulevaisuudessa maisemanhoito huomioitaisiin tavalla tai toisella kaikissa valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta koskevilla hankkeilla. Hanketoimija voi vaihdella riippuen siitä, onko painopiste esimerkiksi vesistönsuojelussa vai elinkeinotoiminnan kehittämisessä.

Köyliönjärven maisema-alueella on paljon huomioitavia ja yhteensovittavia asioita muun muassa vesiensuojelullisista syistä. Vesien suojeluun liittyviä hankkeita on ollut vireillä 1990-luvulta lähtien ja järven ympäristöön on suunniteltu kosteikkoja ja laskeutusaltaita. Näihin liittyviä kysymyksiä ei ole mahdollista ratkaista tässä hoitosuunnitelmassa, vaan ne vaativat yksityiskohtaisempaa suunnittelua. Pyhäjärvi-instituutti on järven suojelussa keskeinen toimija ja asiantuntija.

Maisemanhoidosta ja siihen myönnettävistä avustuksista voi kysyä eri organisaatioista. Perinnemaiseman hoitoon liittyvissä asioissa voi kääntyä Satakunnan ELY-keskuksen tai ProAgria Länsi-Suomen puoleen. Muinaisjäännösten hoidosta voi kysyä neuvoa Museovirastosta tai Satakunnan Museon arkeologilta. Rakennusperinnön hoidon neuvontaa annetaan Satakunnan Museon Rakennuskulttuuritalo Toivossa.

Pyhäjärvi-instituutin Hola Lake -hankkeen ruovikon niitonäytös alkamassa Pappilanrannassa kesällä 2018.

Ehdotuksia jatkotoimenpiteiksi ja hankkeiksi:

- Jättipalsamin levinneisyyden kartoitus ja yhteishanke kasvin hävittämiseksi
- Kasvillisuus selvitys ja erityisesti perinnebiotooppien tilan selvittäminen ja hoitosuunnitelmien päivittäminen Natura-alueille
- Laiduneläinten tarvekartoitus
- Ruovikkostrategia Köyliönjärvellä: mistä poistetaan ja mistä ei
- Huovintien/Pyhän Henrikintien tieympäristön hoitoon ja matkailun kehittämiseen liittyvä hanke, mahdollisia yhteistyökumppaneita voisivat olla Pyhiinvaellusyhdistys ja muut reitin varrella olevat kunnat
- Alueen yhteinen rakennusperinnön hoitohanke, jossa kunnostetaan maiseman kannalta merkittäviä aittoja, riihiä ym. käytöstä poistuneita rakennuksia
- Tyhjiillään olevien tilojen/talojen kartoitus
- Virkistyskäytön kehittäminen kohentamalla levähdyspaikkoja, tuottamalla kartta-aineistoa ja esitteitä olemassa olevista hyvistä pyöräilyreiteistä, laavuista sekä virkistysmahdollisuuksista, Pispán lintutornin uusiminen
- Tuiskulan maisemapolku Köyliönjokivarteen
- Opetus- ja opastuspakettien kokoaminen Köyliönjärven kansallismaisemasta

5.1 Suunnitelmallista maisemanhoitoa

Kaisu Wallin, ProAgria

Maisemanhoito kuuluu kaikille maaseudun toimijoille. Maaseudulla elinkeinonharjoittajilla on suuri merkitys maiseman hoitajina. Maanviljelijän työn jälki näkyy maalaismaiseman ja lajiston monimuotoisuudessa. Maisemanhoitoa tehdään myös maaseudun kehittämisrahan tukemilla hankkeilla, yhdistystyöllä sekä vapaaehtoistyöllä. Maaseudun kehittämishankkeiden tarkoitus on aktivoida maaseudun toimijoita, yrittäjiä ja yhdistyksiä maaseudun maiseman ja oman ympäristön huomioimiseen ja hoitoon. Jokaisessa kehittämisprojektissa on mukana näkemys maiseman hyödyntämisestä kestäväällä tavalla yritysten, kylien ja maakuntien toiminnassa. Myös maiseman tuotteistaminen ja uusien merkityssisältöjen yhdistäminen maisemaan luo liiketoimintamahdollisuuksia ja edesauttaa näin maisemanhoitoa ja maiseman säilymistä.

ProAgriassa maaseutumaiseman hoitoa edistetään koulutuksen, neuvonnan ja eri kehittämistoimenpiteiden kautta. Maisemanhoitoyrittäjiä on koulutettu 2000-luvun alusta lähtien. Kehittämistoimenpiteiden kautta on luotu muun muassa Laidunpankki.fi -palvelu, jonka kautta voidaan hankkia laiduneläimiä tai vastaavasti hakea lisää laiduntilaa. Maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoidon edistämistä varten on olemassa Neuvo2020-palvelu, jonka kautta viljelijä voi saada ilmaiseksi opastusta. Neuvonnallisen maastokäynnin aikana kartoitetaan maiseman ja luonnon arvokohteet, keskustellaan hoidosta ja neuvotaan millaisia ympäristösopimuksia voi tehdä pellon ulkopuolisille alueille. Maatalouden ympäristösopimukset perinnebiotooppien ja muiden luonnon monimuotoisuuskohteiden sekä maisemakohteiden hoitoon ovat tukeneet maisemanhoitotyötä osana maataloutta.

ProAgria Etelä-Suomi ry ja Etelä-Suomen MKN maisemapalvelut (Maa- ja kotitalousnaiset) julkaisivat vuonna 2016 Maisema-oppaan arvokkaiden maisema-alueiden maankäytön suunnitteluun. Oppaassa pureudutaan siihen, miten alueen arvot on otettava huomioon asukkaiden toimiessa arvokkaalla maisema-alueella. Lisäksi oppaassa käsitellään niitä mahdollisuuksia, joita maisema voi tarjota elinkeinoelämälle ja ihmisten hyvinvoinnille. Ennen kaikkea tarkoitus on parantaa maankäytön suunnittelijoiden, maanomistajien, maaseutuyrittäjien ja asukkaiden välistä yhteistyötä ja ymmärrystä. Yhteisellä työllä ja ymmärryksellä voidaan taata, että myös tulevat sukupolvet

näkevät maaseudun kulttuurimaiseman arvon. Maankäytön suunnittelu, joka ottaa huomion alueen eri intressiryhmien tarpeet, on avainasemassa, jotta arvokkaat maisemat säilyvät ja kehittyvät. Uuden rakentamisen tulisi aina lisätä alueen arvoa ja mahdollisuuksia. Maisema kehittyy ja muuttuu myös arvokkailla maisema-alueilla.

Vuoden maisemateko

Vuonna 2015 Maa- ja kotitalousnaiset alkoivat jakaa Vuoden maisemateko -palkintoa maisemanhoidon eteen tehdystä vapaaehtoistyöstä. Vuoden maisemateon tekijäksi Satakunnassa valittiin Köyliön Kankaanpään kyläyhdistys, joka teki suuren työn Kuninkaanlähteen kunnostamiseksi. Voittaja kilpaili tämän jälkeen valtakunnallisesta Vuoden maisemateko -tittelistä, joka heille myönnettiin vuoden lopussa. Vuoden maisemateon valitsi Maa- ja kotitalousnaisten keskus.

5.2 Avustuksia kulttuurimaiseman hoitoon

Yksityisten ja yhteisöjen on mahdollista hakea avustuksia rakennusperinnön, muinaisjäännösten ja perinnebiotooppien hoitoon.

ELY-keskuksen myöntämää rakennusperinnön hoidon avustusta voivat hakea yksityiset omistajat ja rakennusperinnön hoitoa edistävät yhteisöt kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden kohteiden ja niiden välittömän ympäristön kunnossapitoon, suojeluun ja parantamiseen. Avustusten hakuaika on syksyllä. Hakemusasioissa voi ottaa yhteyttä Satakunnan Museon rakennuskonservaattori Kalle Virtaseen. Hakemus toimitetaan Varsinais-Suomen ELY-keskukselle.

www.ely-keskus.fi/web/ely/avustukset-rakennusperinnon-hoitoon

Museovirasto myöntää avustuksia muinaisjäännösten ja rakennusperinnön hoitoon. Muinaisjäännösten hoitoavustusten tavoitteena on edistää kiinteiden muinaisjäännösten säilymistä ja tunnistamista tukemalla alueiden maisemanhoitoa ja kohteiden merkitsemistä. Avustusta voidaan myöntää niin yksityisille ihmisille kuin yhteisölle tai kunnalle. Muinaisjäännösten hoitoavustuksista voi kysyä lisää Satakunnan Museon arkeologilta.

Rakennusten entistämisavustuksen tavoitteena on säilyttää arvokasta rakennettua kulttuuriperintöä osana kansallista kulttuuriperintöä ja tukea rakennusrestauroinnin työtapojen säilymistä. Entistämisavustuksia myönnetään kohteen omistajalle ensisijaisesti rakennusperinnön suojelemisesta annetulla lailla (498/2010) suojeltuihin kohteisiin tai muuten merkittäviin kohteisiin, joiden kunnostus edellyttää erityistä kulttuuri- tai rakennushistoriallista asiantuntemusta ja osaamista. Hakemusasioissa voi ottaa yhteyttä Satakunnan Museon rakennuskonservaattoriin.

Museovirasto myöntää myös kulttuuriympäristökohteiden hoitoavustuksia. Avustusten tavoitteena on mahdollistaa niiden kulttuuriympäristön ja -maiseman kohteiden säilyminen, joiden hoitoon ja ylläpitoon ei ole haettavissa tukea muista valtion avustuksista. Avustus täydentää Museoviraston rakennusten entistämisavustuksia ja muinaisjäännösten hoitoavustuksia. Etusijalle asetetaan sellaiset hankkeet, jotka varmistavat kohteen historiallisten arvojen ja ympäristön säilymisen. Museoviraston avustusten hakuaika on syksyllä.

www.museovirasto.fi/fi/avustukset

Köyliön meijeri on saanut rakennusperinnön hoidon avustusta. Avustuskohdeet saavat myös ilmaista korjausneuvontaa.
Kuva: Liisa Nummelin, Satakunnan Museo.

Kotiseutuliitto myöntää avustusta vapaassa kansalaiskäytössä oleville seurantaloille. Seurantalojen korjausavustuksilla on tarkoitus säilyttää seurantalojen kulttuurihistoriallisesti arvokasta rakennusperintöä, mahdollistaa niiden erityispiirteet säilyttävä korjaaminen ja käytettävyyttä parantavat välttämättömät muutostyöt. Avustus on tarkoitettu ensisijaisesti perinteisten, vakiintuneessa käytössä olevien seurantalojen välttämättömiin korjaustöihin. Seurantaloavustusta voidaan hakea myös kyläyhdistyksen omistuksessa olevan, yhteisessä kokoontumiskäytössä olevan koulurakennuksen kunnostukseen.

www.kotiseutuliitto.fi/seurantaloavustukset/avustuksen-hakeminen

Metsäkeskuksesta voi hakea metsäluonnon hoitohankkeisiin tarkoitettua tukea. Tukea voidaan myöntää muun muassa usean tilan alueelle ulottuviin, monimuotoisuuden kannalta tärkeiden elinympäristöjen hoito- ja kunnostustöihin, metsäojituksista aiheutuneiden vesistöhaittojen estämiseen tai korjaamiseen, metsäluonnolle haitallisten vieraskasvilajien hävittämiseen ja niiden leviämisen estämiseen metsätalousmaalla sekä muihin metsäluonnon hoitoa ja metsien monikäyttöä sekä maisema-, kulttuuri- ja virkistysarvoja korostaviin, alueellisesti merkittäviin hankkeisiin.

www.metsakeskus.fi/tuki-metsäluonnon-hoitohankkeisiin

Leader-hankkeella voi toteuttaa monenlaisia toimenpiteitä, jotka parantavat maaseudun palveluja ja viihtyisyyttä. Hankkeiden tuloksista hyötyvät alueen asukkaat ja yrittäjät ja ne kasvattavat alueen elinkelpoisuutta ja vetovoimaa.

www.pyhajarviseutu.fi/yhdistyksille

Yttälän museokoulun keittiö kunnostettiin Leader-rahalla. Koulun kunnostukseen voisi hakea myös Kotiseutuliiton seurantalojen korjausavustusta. Kuva: Pentti Pere, Satakunnan Museo.

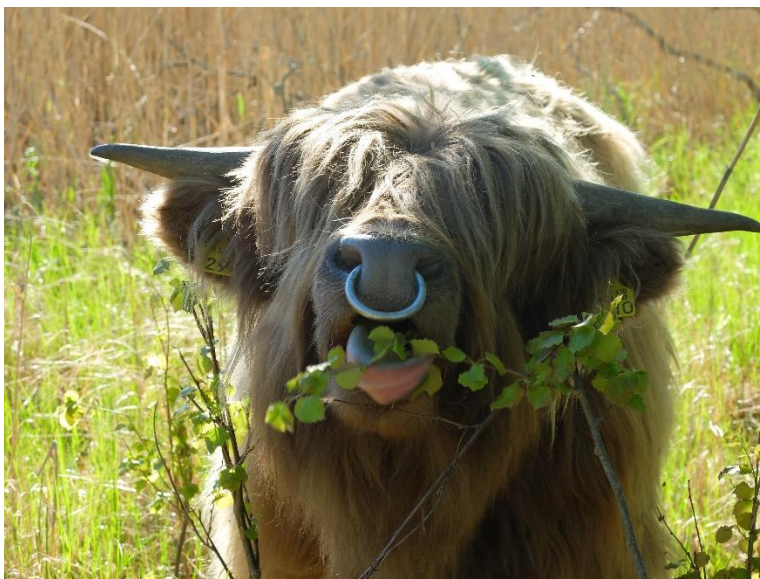
5.3 Maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoito

Eija Mutila, Satakunnan ELY-keskus

Viljelijät ja yhdistykset voivat hakea tukea maiseman monimuotoisuuden edistämiseen ja maiseman hoitoon. Kohteet voivat olla perinnebiotooppeja, luonnonlaitumia, peltöjen reuna-alueita tai muita monimuotoisia reunavyöhykkeitä ja metsäsaarekkeitä. Sopimukset ovat viisivuotisia. Niistä maksetaan pinta-alan perusteella joko 450 €/ha/vuosi tai 600 €/ha/ vuosi (arvokkaat kohteet).

Tukea maksetaan viljelijöille ja rekisteröidyille yhdistyksille, jotka voivat tehdä hakemuksen ELY-keskukseen. Hakemus sisältää hakemuksen, jossa kerrotaan alueen pinta-alat ja hakijaa koskevat tiedot. Hakemukseen liitetään suunnitelma, joka kuvaa alueen nykyistä kuntoa, arvoja ja historiaa. Suunnitelmassa kerrotaan, mitä toimenpiteitä alueella suunnitellaan tehtävän sekä niiden toteutusaikataulu. Lisäksi kerrotaan, millaiseen lopputulokseen aluetta hoitamalla pyritään. Suunnitelman laadinta on tärkeä toimenpide myös hakijalle, koska sen avulla voi hahmottaa hoidon kokonaisuuden sekä siihen tarvittavan työmäärän. Samalla voi välttää sen, ettei sitoudu liian suureen toimenpidekokonaisuuteen. Yhdistysten on hyvä selvittää etukäteen, kuinka sitoutuneita yhdistyksen jäsenet ovat alueen hoitoon, koska sopimusaika on viisi vuotta.

Tukikelpoiset sopimusalueet voivat olla hyvin erilaisia. Kaikista arvokkaimpia kohteita ovat vanhan viljelykulttuurin muovaamat perinnebiotoopit. Kedot, niityt, hakamaat ja metsälaitumet ovat uhkaavasti vähentyneet maatalouden muutoksen myötä. Tämän vuoksi kaikki vielä jäljellä olevat tai kohtuullisin kustannuksin kunnostettavat kohteet tulisi saada hoidon piiriin. Muita tuettavia maisemanhoitokohteita ovat luonnonlaitumet, joissa ei ole perinnebiotooppien arvokasta lajistoa, mutta niitä ei ole uudistettu ja tämän vuoksi lajisto on monipuolisempaa kuin viljellyillä nurmilla.

Ylämaankarja hoitaa mm. Kirkkosaaren perinnebiotooppeja. Kuva: Riikka Palonen

Yhdistykset voivat ottaa myös laidunnuksen hoitaakseen. Tällöin yhdistys vuokraa hoidettavan alueen, hoitaa alueen aitaamisen ja eläinten valvonnan sekä juottojärjestelyt. Eläimiä ei tarvitse omistaa, vaan ne voivat tulla laidunnussopimuksella joltakin tilalta. Sopimusalueita voidaan hoitaa myös niittämällä, jolloin niittojäte on kerättävä pois alueelta.

Näkyvää tulosta maiseman kannalta saadaan aikaan myös alueiden raivaamisella. Hoitokohteita voivat olla enintään 20 metriä leveät reunavyöhykkeet ja enintään 1 hehtaarin metsäsaarekkeet. Raivauksessa pyritään puiden ja pensaiden monilajisuuteen mm. säästämällä marjovia kasveja. Alueella säästetään eri-ikäisiä puita ja pensaita. Lahopuut ovat erityisen arvokkaita monimuotoisuuden kannalta. Raivauksen avulla voidaan avata myös umpeutuneita näkymiä kylämaisemassa. Raivausjätteet tulee kerätä pois alueelta. Tukea ei voi käyttää rakennusten kunnostamiseen, mutta perinteisten maatalouden rakennelmien kuten kiviaitojen kunnostaminen on mahdollista.

Tukea voi hakea vuosittain ELY-keskuksesta, josta voi kysyä neuvoa hakemuksen täyttämiseen. Alueen hoidosta ja suunnitelman laadinnasta voi kysyä neuvoa myös ProAgriasta. Ensimmäinen vaihe hakumenettelyssä on löytää sopivia kohteita omasta lähiympäristöstä. Liikkuminen avoimin silmin ja tutustuminen alueen historiaan, voi auttaa löytämään vanhoja laidunalueita kunnostettaviksi.

Lisätietoa:

Ympäristösopimukset www.ruokavirasto.fi/viljelijat/tuet-ja-rahoitus/ymparistosopimukset/
(ent. Maaseutuvirasto)

5.4 Maisemanhoitoalueen perustaminen

Valtakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle on mahdollista perustaa maisemanhoitoalue. Maisemanhoitoalueen, eli luonnonsuojelulain mukaisen maisema-alueen perustamisen tavoitteena on edistää "luonnon- ja kulttuuri-maiseman kauneuden, historiallisten ominaispiirteiden tai siihen liittyvien muiden erityisten arvojen" säilyttämistä ja hoitamista. Valtakunnallisesti merkittävien maisemanhoitoalueiden perustamisesta päättää ympäristöministeriö. Perustamisen edellytyksenä on alueen asukkaiden ja maanomistajien kanssa yhteistyössä laadittu ohjeistava maiseman hoito- ja käyttösuunnitelma. Maisemanhoitoalueen perustaminen ei oikeudellisesti velvoita maanomistajia ohjeiden noudattamiseen, vaan hoito- ja käyttösuunnitelman suositusten toteuttaminen on vapaaehtoista. Rakentaminen tapahtuu edelleen kaavan, kunnan rakennusjärjestyksen sekä maankäyttö- ja rakennuslain mukaisesti. Metsiä hoidetaan edelleen metsälain mukaisesti.

Maisemanhoitoalueen hakijana voi olla esimerkiksi paikallinen yhdistys tai kunta. Hakemus toimitetaan Varsinais-Suomen ELY-keskukseen, joka järjestää perustamisesta maanomistajille sekä paikallisille ja maakunnallisille toimijoille kuulemiskierroksen. Kaikki asianosaiset voivat antaa ehdotuksesta lausuntonsa. Mikäli maisemanhoitoalueen perustaminen saa riittävästi kannatusta, ELY-keskus esittää uuden valtakunnallisen maisemanhoitoalueen perustamista ympäristöministeriölle. Ennen perustamista ympäristöministeriö pyytää vielä perustamispäätöksestä sekä hoito- ja käyttösuunnitelmasta lausunnot eri viranomaisilta. Köyliönjärvellä maisemanhoitoalueen perustamisen edellytyksiä selvitettiin vuosina 2017–2019, mutta riittävää yksimielisyyttä asiasta ei tässä vaiheessa syntynyt.

Ympäristöministeriön päätöksellä Suomeen on tähän mennessä perustettu neljä valtakunnallista maisemanhoitoaluetta: Skärlandetin maisemanhoitoalue Raaseporiin 2007, Hyypänjokilaakson maisemanhoitoalue Kauhajoelle 2009, Kairalan–Luiron maisemanhoitoalue Pelkosenniemelle 2010 sekä Simon maisemanhoitoalue vuonna 2015.

Maisemanhoitoalueen perustamisen tavoitteita:

- Yhteinen näkemys maiseman arvoista: mitä ne ovat ja mitä voidaan tehdä niiden vaalimiseksi
- Luoda perusta pitkäjänteiselle maisemanhoitotyölle: kehittää hyviä maisemanhoidon käytäntöjä ja vakiintuneita toimintamuotoja
- Hoidon kohdistaminen yhdessä sovituille alueille työn tuloksellisuuden lisäämiseksi kaikkea ei voida hoitaa, mutta hoidetaan hyvin se, mikä voidaan
- Lisätä alueen elinvoimaisuutta ja viihtyisyyttä
- Parantaa virkistyskäytön mahdollisuuksia
- Luoda edellytyksiä uusille elinkeinoille kuten matkailu ja maisemanhoito
- Tuoda näkyvyyttä alueelle ja lisätä sen vetovoimaisuutta
- Lisätä yhteisöllisyyttä tuomalla asukkaat, yrittäjät, maanomistajat ja vapaa-ajan asukkaat yhteen talkoiden ja muun yhteistoiminnan myötä
- Saada maisemanhoidon tukimahdollisuudet tehokkaammin hyödynnetyiksi

5.5 Suunnitelman vaikutukset Natura-alueisiin

Maisema-alueella sijaitsee kolmesta osasta koostuva Köyliönjärven Natura-alue (FI0200032), joka on pinta-alaltaan 303 hehtaaria. Köyliönjärven Natura-alueiden perustamisen tarkoituksena on luontodirektiivissä mainittujen luontotyyppien ja lajien elinympäristöjen sekä lintudirektiivissä mainittujen lajien suotuisan suojelutason turvaaminen. Alueella on tiedossa seitsemän Euroopan Unionin luontodirektiivin tarkoittamaa Natura 2000-luontotyyppiä. Näistä merkittävimmät ovat luontaisesti runsasravinteiset järvet, lehdot, hakamaat ja kaskilaitumet sekä runsaslajiset kuivat ja tuoreet niityt.

Köyliönjärvi on edustava esimerkki runsasravinteisesta järvestä ja samalla merkittävä linnustokohde. Natura-alueen keskeiset lajistoarvot liittyvät monipuoliseen linnustoon, johon kuuluu useita pesiviä lintudirektiivin lajeja. Alueella on havaittu muun muassa 1 erityisesti suojeltava, 1 uhanalainen sekä 19 lintudirektiivin liitteen 1 lintulajia. Järven pohjois- ja keskiosat kuuluvat lintuvesiensuojeluohjelmaan. Linnustollisesti arvokkaita alueita ovat rehevät rantaluhdat ja ruovikkoalueet, erityisesti järven pohjoisosassa ja luusuassa sekä Kirkkosaaren itäreunalla. Alueella esiintyy vaateliasta vesilintulajistoa kuten lapasorsa, punasotka ja heinätavi. Ranta- ja ruovikkolinnustoon kuuluvat muun muassa kaulushaikara, ruskosuohaukka, luhtahuitti ja kurki. Järven eteläosa on merkittävä muutonaikainen ruokailu- ja levähdysalue erityisesti silkkiuikkuille ja isokoskeloille. Silkkiuikkujen, isokoskeloiden ja uiveloiden levähtäjämäärät ovat huomattavia verrattuna muihin lintujärviin.

Natura-alueella on myös edustavia perinnebiotooppeja kuten niittyjä ja hakamaita, ja siellä esiintyy silmälläpidettävä ja alueellisesti uhanalainen ahonoidanlukko. Kaukosaaren eteläosassa esiintyy hakamaita ja niittyaukkoja, keski-osassa on heinävaltaista tuoretta niittyä ja itärannalla hakamaisia piirteitä omaava metsälaidun. Kirkkosaarella on perinnebiotooppien lisäksi lehtoja. Kirkkosaaren-Kaukosaaren Natura-alue on pääasiassa suojeltu luonnonsuojelulailla, pienemmät alueet vesilaila sekä maankäyttö- ja rakennuslailla. Järven pohjoisosa on suojeltu luonnonsuojelulailla, luusuassa on sekä vesilain että maankäyttö- ja rakennuslain perusteella suojeltuja alueita. Rauhoituksen tarkoituksena on arvokkaan luonnon, erityisesti linnuston suojelu, linnustollisten arvojen säilyttäminen ja perinnemaisemien hoito.

Köyliönjärven uhkana on ulkoisen kuormituksen lisääntyminen muun muassa ilmastonmuutoksen myötä. Ulkoinen kuormitus edistää rehevöitymistä, mikä puolestaan heikentää järven luontotyyppin ”luontaisesti runsasravinteiset järvet” edustavuutta. Muita uhkatekijöitä ovat vedenpinnan säännöstely, vesirakentaminen (mm. ruoppaukset) ja rantarakentaminen. Maisema-alueen hoito- ja käyttösuunnitelmassa korostetaan vesiensuojelutoimien tärkeyttä ja kehoitetaan suunnittelemaan kaikki vesistöön vaikuttavat hoitotoimet huolellisesti. Suunnitelmassa tuodaan esiin maisemanhoitotoimien vesistövaikutuksia ja muistutetaan lainsäädännöstä ja lupaprosesseista. Muun muassa liian laaja-alaista ruovikoiden niittoa kehoitetaan välttämään, mutta pienimuotoisella ruovikoiden aukotuksella voidaan parantaa myös alueen linnustollisia arvoja. Järven tila kehoitetaan huomioimaan myös suojavyöhykkeiden hoidossa niin järven kuin laskuojienkin rannoilla.

Natura-alueella sijaitsevien perinnebiotooppien uhkana on umpeenkasvu laidunnuksen ja niiton loputtua, rehevöityminen, metsittyminen ja vieraslajien leviäminen. Lehtoja saattavat uhata ojitukset ja vieraslajit. Maisema-alueen hoito- ja käyttösuunnitelmassa etsitään ratkaisuja perinnebiotooppien hoitoon ja laidunnuksen turvaamiseen arvokkaimmilla alueilla. Suunnitelmassa on tuotu esiin voimakkaasti leviävän jättipalsamin aiheuttama uhka luonnon monimuotoisuudelle ja neuvotaan, miten kasvi voidaan hävittää.

Natura 2000 -alueelle on laadittu hoito- ja käyttösuunnitelma vuonna 2012. Kirkkosaaren, Kaukosaaren ja järven pohjoispään luonnonsuojelualueille on tehty tarkemmat hoitosuunnitelmat vuonna 2005. Natura-alueiden hoidossa noudatetaan niille tehtyjä suunnitelmia, joita tulisi päivittää noin kymmenen vuoden välein. Järven luusuassa sijaitsevalle alueelle ei vielä ole tehty tarkempaa hoitosuunnitelmaa, mutta sellainen olisi syytä tehdä. Kirkkokarille on tehty erillinen hoitosuunnitelma, jossa huomioidaan alueen kuulumisen Naturaan.

Köyliönjärven maisema-alueen hoitosuunnitelma ei heikennä niitä Natura-alueen luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi alue on valittu Natura 2000 -verkostoon. Natura-arviointia ei tarvita. Natura-alueen luontotyyppin ”luontaisesti runsasravinteiset järvet” tila on kuitenkin ollut mm. maa- ja metsätalouden kuormituksesta ja vedenotosta johtuen heikentyvä. Aluetta lisää heikentävät toimet ja suunnitelmat vaativat Natura-arviointia. Heikentävissä hankkeissa kyseeseen voivat tulla korvaavat toimenpiteet tai heikennykset tulisi jättää toteuttamatta.

Kirjallisuutta

Aarnivalkeita ja ratsastavia ritareita. Köyliöst 7. Köyliö-seura, 2007.

Ahro, Jutta. Piha maalla. Unelmoi ja suunnittele. Maa- ja kotitalousnaisten keskuksen julkaisuja. Lahti, 2011.

Ahro, J., Hirvonen, A., Koski, K., Pakkanen, H. & Söyrinki, R.: Maisema. Opas arvokkaiden maisema-alueiden maankäytön suunnitteluun. ProAgria Etelä-Suomi ry, Etelä-Suomen maa- ja kotitalousnaiset, 2016.

Alatalo Jenny, Nyman Marie: Maaseudun kulttuurimaisemat ja maisemanähtävyydet. Satakunnan ja Varsinais-Suomen arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventoinnit 2012 – 2014. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Raportteja 75/2014.

Alatalo Jenny, Sato-Ettala Arja: Satakunnan maisemaselvitys. Selvitys Satakunnan maisemamaakunta- ja maisemaseutu- ja tarkistamiseksi. Satakuntaliitto, Katson maalaismaisemaa –hanke, Satakuntaliitto, 2014.

Arvokkaat maisema-alueet: Maisema-alue-työryhmän mietintö II. Ympäristöministeriö, ympäristönsuojeluosasto, 1993. (Työryhmän mietintö 66/1992.)

Arvokkaiden maisema-alueiden arvostuksen nostaminen. Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry. Loppuraportti 20.2.2017.

Ervi, L. O.: Köyliön pitäjän putkilokasvisto. 1955.

Eskola, Mikko: Kulttuurimaiseman syntyvaiheita Ala-Satakunnasta. Köyliönjärven kansallismaiseman kehittyminen 1600-1800-luvuilla Karhian ja Kankaanpään kylissä. Pro gradu, Turun yliopisto, 2016.

Hirvonen Arto, Helminen Harri: Köyliönjärven kalastusalueen käyttö- ja hoitosuunnitelma. Raportti, Köyliönjärven kalastusalue, 1993.

Hurme Inkeri: Kirkkosaaren ja Kaukosaaren kasvillisuusselvitys 1986 teoksessa Kansallismaiseman kainalossa. Köyliöst 12. Köyliö-seura, 2014.

Härjämäki Kimmo, Myllyoja Ilkka, Karhunen Anni: Maatalouden monivaikutteisten kosteikkojen ja luonnon monimuotoisuuden yleissuunnittelu, Pyhäjärvisuota. Lounais-Suomen ympäristökeskuksen raportteja 13/2008.

Hagenberg, Eija & Härjämäki, Kimmo & Laakso, Mia: Työtä perinnemaisemien parhaaksi. Varsinais-Suomen luonnonsuojelupiiri ry. Kirjapaino Grafia Oy, Turku 2003

Jutila, Heli; Pykälä, Juha; Lehtomaa, Leena: Satakunnan perinnemaisemat. Suomen ympäristökeskus 1996. (Alueelliset ympäristöjulkaisut 14.)

Kalpa, Arto: Köyliönjärven Natura 2000 -kohteen (FI0200032) kasvillisuusinventointi. Lounais-Suomen ympäristökeskus 2001.

Kansalaisyhteiskunta kulttuuriympäristötyössä. Tavoitteena hyvä elämä. Valtakunnallinen selvitys 2017. Suomen Kotiseutuliiton julkaisuja A:34 (nid.), A:35 (verkkopainos).

Kansallismaiseman kainalossa. Köyliöst 12, Köyliö-seura, 2014.

Kemppainen, Ritva; Lehtomaa, Leena: Satakunnan perinnebiotooppien hoito-ohjelma. Lounais-Suomen ympäristökeskus 2007. (Raportteja 3/2007.)

Komulainen, Minna (toim.): Maiseman tarina – opas maisemapalvelujen luomiseen. Maa- ja kotitalousnaiset ja Sitra. Vaasa, 2013.

Kuinkas kierrät Kiulonjärven – ympäri joki kovera. Köyliöst kuvina – muuttunutta maisemaa ja elämän askareita. Köyliöst 13, Köyliö-seura, 2016.

Kylien Köyliö. Kyläsuunnitelma. Köyliön kyläyhdistykset ja köyliöläiset yhdistykset. 2010.

Kärkkäinen, Jari; Mustonen, Kimmo: Köyliö, Kumpulan osayleiskaava: luonto- ja maisemaselvitys. Suunnittelukeskus 1998.

- Lahtinen K. M.: Viri ja valkee. Vanhan rakennuksen lämpö- ja energiatalous. Hämeenkyrö, 2014.
- Lies-Niittymäki Heini: Köyliön Kirkkosaaren ja Kaukosaaren hoitosuunnitelma. Metsähallitus, 2005.
- Lies-Niittymäki Heini: Köyliönjärven luonnonsuojelualue. Metsähallitus, 2005.
- Maisemanhoito: Maisema-alue työryhmän mietintö I. Ympäristöministeriö, ympäristönsuojeluosasto 1993. (Työryhmän mietintö 66/1992.)
- Männistö Sami: Köyliön vanhaa rakennuskantaa. 2004.
- Paloheimo Anna: Köyliönjärven tila, kuormitus ja kunnostus, Pyhäjärvi-instituutti, 2010.
- Paloheimo Anna: Köyliönjärven tila ja kunnostus. Järven tila ja erilaisten kunnostusmenetelmien soveltuvuus tilan parantamiseen. Pyhäjärvi-instituutti, 2007.
- Perinnebiotooppien hoitokortit. SYKE ja MMM, 2003.
- Piltz Martti, Soosalu Laura: Huovintie, Säkylä. Museotien hoito- ja ylläpitosuunnitelma. Elinkeino- liikenne- ja ympäristökeskus. Raportteja 106/2016.
- Puustjärvi Eeva ja Korhonen Suvi: Onnellisia tarinoita. Rakennusten uusi elämä Kulttuuriympäristö näkyväksi, KYNÄ-hanke, Mikkeli, 2017.
- Raunio, Anne; Schulman Anna; Kontula, Tytti (toim.): Suomen luontotyyppien uhanalaisuus – osa 2. Luontotyyppien kuvaukset. Suomen ympäristö 8/2008.
- Reko, Jukka. 2002. Maanviljelysalueiden suojavyöhykkeiden yleissuunnitelma, Köyliönjärven ja Köyliönjoen valuma-alue. Lounais-Suomen ympäristökeskuksen monistesarja 17/2002.
- Sarvilinna Auri ja Sammalkorpi Ilkka: Rehevöityneen järven kunnostus ja hoito. Ympäristöopas, 2010.
- Seppälä Sanna: Satakunnan perinnemaisemat. Ohjeita ja kokemuksia perinnemaisemien hoidosta Satakunnassa. ProAgria, 2006.
- Tarvainen, Marjo. 2012. Köyliönjärven Natura 2000 –alueiden hoito- ja käyttösuunnitelma. Pyhäjärvi-instituutin julkaisuja. Sarja B nro 23.
- Uusi-Seppä Niina (toim.): Satakunnan kulttuuriympäristöohjelma 2009–2015. Lounais-Suomen ympäristökeskuksen raportteja 7/2009.
- Uusi-Seppä Niina (toim.): Satakunnan kulttuuriympäristöt eilen, tänään, huomenna. Satakunnan Museo, 2012.
- Yrjölä, Rauno; Kekkonen, Oskari; Tanskanen, Antti & Uppstu, Peter: Köyliönjärven linnustaselvitys 2010. Kevätmuutto, pesimälinnusto, syysmuutto. Pyhäjärvi-instituutin julkaisuja. Sarja B nro 17. Eura, 2011.
- Äijälä, O., Koistinen, A., Sved, J., Vanhatalo, K. & Väisänen, P. (toim.) 2014. Metsänhoidon suositukset. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion julkaisuja.

Julkaisusarjan nimi ja numero Raportteja 16/2021				
Vastuualue Alueiden käyttö				
Tekijät Niina Uusi-Seppä		Julkaisu aika Toukokuu 2021		
		Kustantaja Julkaisija Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus		
		Hankkeen rahoittaja toimeksiantaja Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus		
Julkaisun nimi Lallin laitumilla Köyliönjärven kulttuurimaiseman hoitosuunnitelma				
Tiivistelmä Köyliönjärven valtakunnallisesti arvokas maisema-alue sijaitsee Säkylän kunnan alueella Satakunnassa. Se on Piispa Henrikiin ja Lalliin liittyvän legendan ansiosta myös yksi Suomen kansallismaisemista. Maisema-alue on pinta-alaltaan 7 308 ha ulottuen Säkylän laajoilta viljelyaukeilta Tuiskulan kylämaisemaan Köyliönjoen varrella. Köyliönjärven kulttuurimaiseman peruselementtinä on matalarantainen Köyliönjärvi, jota reunustavat laajat, alavat viljelykset sekä viljelyksiin rajoittuva nauhamainen asutus ja metsävyöhykkeet. Köyliönjärvi on matala ja runsasravinteinen järvi, jonka pohjoispää ja Kirkkosaaren rannat ovat linnustollisesti merkittävää ruovikkoaluetta. Järven pohjois- ja keskiosa kuuluvat Natura 2000-verkostoon ja valtakunnalliseen lintuvesien suojeluohjelmaan. Köyliönjärven kulttuurimaisema on sekä historiallisesti että maisemallisesti arvokas kokonaisuus. Järven ympäristössä on muinaisjäännöksiä kivikaudelta, rautakaudelta ja keskiajalta. Köyliön Vanhakartano ja kirkko muodostavat Kirkkosaarella valtakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön. Kaukosaarella ja Kirkkosaarella on vuosisatoja kestäneen laidunnuksen synnyttämiä perinnebiotooppeja. Järven itärantaa myötäilee keskiajan huomattavimpiin teihin kuulunut Huovintie. Tieosuus Nousiaisista Kokemäelle tunnetaan Sant Henrikin tienä, joka on keskiajalta periytyvä pyhiinvaellusreitti. Maisema-alueeseen kuuluu myös Köyliön entinen kuntakeskus, joten alueen rakennuskanta on ajallisesti ja tyylillisesti monipuolista sisältäen kartanoiden, torppien ja jälleenrakennuskauden asuinalueiden lisäksi keskustoille tyypillisiä liike- ja hallintorakennuksia ja jopa pari kerrostaloa. Maisemanhoitosuunnitelma on laadittu ympäristöministeriön rahoittamassa Maisemanhoitoalue Satakuntaan -hankkeessa yhteistyössä alueen asukkaiden kanssa tukemaan eri toimijoiden tekemää maisemanhoitotyötä. Hankkeen aikana järjestettiin kyläkiertoja ja pyydettiin asukaspalautetta niin sähköisen karttakyselyn kuin perinteisen lomakekyselynkin avulla. Järven rehevöityminen koettiin maiseman suurimpana uhkana. Järven tila vaikuttaa elinkeinoihin, virkistyskäyttöön ja koko alueen elinvoimaisuuteen, joten järven tilan parantaminen on tärkeää myös koko kulttuurimaiseman säilymisen kannalta. Maaseudun autioitumiseen ja elinkeinorakenteen muutokseen liittyviä huolenaiheita ovat maiseman umpeutuminen, vieraslajit sekä rakennusten autioituminen. Järvinäkymän katoaminen koettiin yleisesti negatiivisena kehityksenä. Maisemanhoitosuunnitelmaan on koottu suosituksia ja ohjeita näiden uhkien torjumiseen ja maiseman arvojen säilyttämiseen.				
Asiasanat (YSA:n mukaan) maisema-alueet, kulttuurimaisema, perinnebiotooppi, maisemanhoitosuunnitelma				
ISBN (painettu) 978-952-314-919-9	ISBN (PDF) 978-952-314-920-5	ISSN-L 2242-2846	ISSN (painettu) 2242-2846	ISSN (verkkopainettu) 2242-2854
www www.doria.fi/ely-keskus		URN URN:ISBN:978-952-314-920-5	Kieli suomi	Sivumäärä 86
Julkaisun myynti/jakaja				
Kustannuspaikka ja aika Turku 2021			Painotalo Punamusta Oy	

Publikationens serie och nummer Rapporter 16/2021				
Ansvarsområde Områdesanvändning				
Författare Niina Uusi-Seppä		Publiceringsdatum Maj 2021		
		Utgivare Förläggare Närings-, trafik- och miljöcentralen i Egentliga Finland		
		Projektets finansiär uppdragsgivare Närings-, trafik- och miljöcentralen i Egentliga Finland		
Publikationens titel På bonden Lallis betesmarker Vårdplan för kulturlandskapet kring Kjulo träsk				
Sammandrag Det nationellt värdefulla landskapsområdet kring Kjulo träsk finns i Säkylä kommun i Satakunta landskap. Området är även en av Finlands nationallandskap på grund av legenden om Biskop Henrik och bonden Lalli. Landskapsområdet är 7 308 ha stort och sträcker sig från Säkyläs vida odlingsmarker till bylandskapet Tuiskula längs Kjulo å. Grundelementen i Kjulo träsk kulturlandskap består av Kjulo träsk som omges av vidsträckta, låglänta odlingsmarker samt bandlik bosättning och skogsbälten som avgränsas vid odlingsmarkerna. Kjulo träsk är en låg och näringsrik sjö. De vassbevuxna stränderna i norra ändan och på Kyrkholmen är värdefulla för fågelbeståndet. Sjöns norra och mellersta del ingår i Natura 2000-nätverket och det nationella skyddsprogrammet för fågelvatten. Kulturlandskapet kring Kjulo träsk är en helhet av både historiskt och landskapsmässigt värde. I sjöns närområde finns fornlämningar från stenåldern, järnåldern och medeltiden. Kjuloholm-godset och kyrkan på Kirkkosaari bildar en byggd kulturmiljö av riksintresse. På Kaukosaari och Kirkkosaari finns kulturbiotoper som formats efter betning som pågått i hundratals år. Huovintie, som var en av de mest betydelsefulla vägarna på medeltiden, följer sjöns östra strand. Vägavsnittet från Nousis till Kumo är känd som S:t Henriksleden och är ursprungligen känd som en medeltida pilgrimsled. I landskapsområdet ingår även före detta Kjulo kommuncenter, så byggnadsbeståndet på området är tids- och stilmässigt skiftande. Förutom herrgårdar, torp och bostadsområden från återuppbyggnadstiden finns här dessutom affärs- och administrativa byggnader och ett par höghus som är typiska för stadscentrum. Landskapsvårdplanen har utarbetats inom projektet Maisemanhoitoalue Satakuntaan (Landskapsvårdsområde till Satakunta) som finansieras av Miljöministeriet. Planen har utarbetats i samarbete med invånarna i området för att stöda landskapsvårdsarbetet som utförs av olika aktörer. Under projektet ordnade man byarundor och bad om återkoppling av invånarna med både en elektronisk kartenkät och en traditionell blankett. Sjöns eutrofiering upplevdes vara det största hotet mot landskapet. Tillståndet i sjön påverkar näringsgrenarna, rekreationsmöjligheterna och livskraften i hela området, så det är även viktigt att förbättra tillståndet i sjön för att bevara hela kulturlandskapet. Igenvuxet landskap, främmande arter och ödeläggning av byggnader är saker som väcker oro i anknytning till ödeläggningen av landsbygden och ändringar i näringsstrukturen. Försvinnandet av sjöutsikten upplevdes som en negativ utveckling. I landskapsvårdplanen finns samlat rekommendationer och instruktioner för att bekämpa dessa och bevara landskapets värde.				
Nyckelord (enligt Allärs) landskapsområdet, kulturlandskapet, kulturbiotoper, landskapsvårdplan				
ISBN (tryckt) 978-952-314-919-9	ISBN (PDF) 978-952-314-920-5	ISSN-L 2242-2846	ISSN (tryckt) 2242-2846	ISSN (webbpublikation) 2242-2854
www www.doria.fi/ely-keskus		URN URN:ISBN:978-952-314-920-5		Språk finska
Sidantal 86				
Beställningar				
Förläggningsort och datum Åbo 2021			Tryckeri Punamusta Oy	

Köyliönjärven valtakunnallisesti arvokas maisema-alue sijaitsee Säkylän kunnan alueella Satakunnassa. Se on Piispa Henrikiin ja Lalliin liittyvän legendan ansiosta myös yksi Suomen kansallismaisemista. Köyliönjärven kulttuurimaisema on sekä historiallisesti että maisemallisesti arvokas kokonaisuus, jossa on nähtävissä muinaisjäännöksiä, valtakunnallisesti arvokasta rakennettua kulttuuriympäristöä, perinnebiotooppeja sekä Sant Henrikin tie, keskiajalta periytyvä pyhiinvaellusreitti. Alueen rakennuskanta on ajallisesti ja tyylillisesti monipuolista sisältäen kartanoiden, torppien lisäksi uudempia rakennuksia.

Maisemanhoitosuunnitelma on laadittu ympäristöministeriön rahoittamassa Maisemanhoitoalue Satakuntaan -hankkeessa yhteistyössä alueen asukkaiden kanssa tukemaan eri toimijoiden tekemää maisemanhoitotyötä. Köyliönjärven tilan parantaminen on tärkeää alueen elinvoimaisuuden ja koko kulttuurimaiseman säilymisen kannalta. Maaseudun autioitumiseen ja elinkeinorakenteen muutokseen liittyviä huolenaiheita ovat maiseman umpeutuminen, vieraslajit sekä rakennusten autioituminen. Järvinäkymän katoaminen koettiin yleisesti negatiivisena kehityksenä. Maisemanhoitosuunnitelmaan on koottu suosituksia ja ohjeita näiden uhkien torjumiseen ja maiseman arvojen säilyttämiseen.

RAPORTTEJA 16 | 2021
LALLIN LAITUMILLA
KÖYLIÖNJÄRVEN KULTTUURIMAISEMAN HOITOSUUNNITELMA

Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

ISBN 978-952-314-919-9 (painettu)
ISBN 978-952-314-920-5 (PDF)

ISSN-L 2242-2846
ISSN 2242-2846 (painettu)
ISSN 2242-2854 (verkkajulkaisu)

URN:ISBN:978-952-314-920-5

www.doria.fi/ely-keskus | www.ely-keskus.fi